

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ევროპის საბჭო

პროექტი „სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების რეფორმების მხარდაჭერა -
სასამართლო რეფორმის სისხლისსამართლებრივი ასპექტები“

სახელმძღვანელო ადვოკატებისთვის

ადამიანის უფლებების სტანდარტის გამოყენებაზე სისხლის სამართლის
პროცესში

2021

მარტინ ჯერემი მაკბრაიდი
ლევან მესხორაძე

წინამდებარე დოკუმენტი მომზადებულია ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს მიერ თანადაფინანსებული პროექტის ფარგლებში. ამ დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მიღებული იქნას, როგორც რომელიმე მხარის ოფიციალური მოსაზრების გამოხატულება.

სარჩევი

ა. შესავალი.....	3
ბ. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენება ქართულ სამართლებრივ სისტემაში.....	4
გ. ოჯახში ძალადობა.....	8
დ. მტკიცებულებათა შეგროვება	11
ე. თავისუფლების უფლება.....	22
ვ. აღკვეთის ღონისძიებები: წინასწარი პატიმრობა და გირაო	24
ზ. იურიდიული დახმარება: წვდომა; იურიდიული დახმარების სამსახურის იურისტები; დისკუსიების კონფიდენციალურობა; საპროცესო შეთანხმება; წინასწარი პატიმრობა.	31
თ. პროცესისთვის მომზადება: საქმის მასალებზე წვდომა; საკმარისი დროის უზრუნველყოფა	39
ი. მოსამართლეთა აცილება.....	41
კ. მტკიცებულებები: დასაშვებობა; უტყუარობა; გამჟღავნება.....	46
ლ. მოწმეები: გამოძახების უნარი; ჯვარედინი დაკითხვა	53
მ. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები: შემადგენლობა და ფუნქციონირება; ადვოკატის როლი; დასკვნითი სიტყვა.....	63
ნ. საკუთრების უფლება სისხლის სამართალწარმოების პროცესებში.....	73
ო. გასაჩივრება: უფლება; მომზადება	76
პ. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გამო საქმის ხელახალი განხილვა.....	80

ა. შესავალი

1. წინამდებარე სახელმძღვანელოში ყურადღება გამახვილებულია სისხლის სამართალწარმოების კონტექსტში ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გამოყენების პრაქტიკულ ასპექტებზე. იგი მომზადებულია უფასო იურიდიული დახმარების სამსახურის იურისტებისთვის.
2. დოკუმენტში დეტალურდაა განხილული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის („ევროპული კონვენცია“) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის („ევროპული სასამართლო“) გამოყენება საქართველოში სამართალწარმოების პროცესის კონტექსტში, რის შემდეგაც განხილულია სისხლის სამართლის პროცესის სხვადასხვა ასპექტები, რომლებმაც შეიძლება განსაკუთრებული სირთულეები გამოიწვიონ.
3. ამ მიზნით დოკუმენტში მიმოხილულია ევროპული კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენების საკითხებთან დაკავშირებული საკვანძო საკითხები, და შემოთავაზებულია მოცემულ სფეროში არსებული კარგი პრაქტიკის მაგალითები, რომელთა გათვალისწინებაა რეკომენდებული.
4. კერძოდ, დოკუმენტში შემდეგი კონკრეტული თემებია განხილული: ოჯახში ძალადობა; მტკიცებულებათა შეგროვება; თავისუფლების უფლება; პრევენციული ზომები, წინასწარი პატიმრობა და გირაო; იურიდიული დახმარების უზრუნველყოფის ძირითადი ასპექტები, კერძოდ, იურიდიული დახმარების სამსახურის იურისტები, განხილვის კონფიდენციალობა, საპროცესო შეთანხმება და წინასწარი პატიმრობა; სასამართლო პროცესისთვის მომზადება, საქმის მასალების ხელმისაწვდომობა და გონივრული დრო; მოსამართლეთა აცილება; მტკიცებულებების დასაშვებობა, სანდოობა და გამჟღავნება; მოწმეების გამოძახებისა და ჯვარედინი დაკითხვის შესაძლებლობა; ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო პროცესები და სასამართლოს შემადგენლობა, ადვოკატის როლი და დასკვნითი სიტყვა; საკუთრების უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში; გასაჩივრების უფლება და ამ უფლებით სარგებლობისთვის მომზადება; საქმეების ხელახალი განხილვა ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გამო.
5. დოკუმენტში მოხსენიებულია მოცემული სფეროს საკვანძო საქმეები ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლიდან, ან ის საქმეები, რომლებიც სასამართლოს მიდგომას თვალნათლივ წარმოაჩენენ. ისინი მოიცავენ ევროპული სასამართლოს პალატების გადაწყვეტილებებს, მისი დიდი პალატის ან მისი ყოფილი პლენუმის გადაწყვეტილებებს, რომლებიც აღნიშნულია შესაბამისად „[GC]“ და „[P]“, რაც საქმის დასახელებას მოსდევს. გარდა ამისა, არსებობს დასაშვებობის შესახებ გადაწყვეტილებები, აღნიშნული როგორც „(dec.)“, რაც საქმის დასახელებას მოსდევს, და აგრეთვე ყოფილი

ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის რამდენიმე ანგარიში, აღნიშნული როგორ „(Rep.)“, რაც საქმის დასახელებას მოსდევს.

6. სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკის გაცნობა, და გადაწყვეტილების, განჩინებების ან ანგარიშების მოძიება შესაძლებელია ევროპული სასამართლოს HUDOC-ის მონაცემთა ბაზის საშუალებით. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}).

ბ. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენება ქართულ სამართლებრივ სისტემაში

7. საქართველომ ევროპული კონვენციის რატიფიცირება 1998 წელს მოახდინა, და სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან ერთად, კონვენცია გახდა მისი კანონმდებლობის ნაწილი, კონსტიტუციისა და „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად.
8. პრაქტიკაში, ისეთი ხელშეკრულების წესები, როგორცაა ევროპული კონვენცია, იმ შემთხვევაში, თუ გამოყენებული იქნება, ან ამოქმედდება საქართველოს სასამართლოების გადაწყვეტილებით, შეიძლება დავის შედეგის განმსაზღვრელი ფაქტორი გახდეს. მართლაც, სასამართლოები შეიძლება იყვნენ ერთადერთი ორგანოები, რომლებსაც რეალურად აქვთ შესაძლებლობა გამოიყენონ ევროპული კონვენცია კონკრეტულ სიტუაციებში.

საკვანძო საკითხები

9. სისხლის სამართლის პროცესში ევროპული კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის დებულებების გამოყენებისას, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
  - *საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებულია საქართველოს მიერ მასზე დაკისრებული საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებების კეთილსინდისიერად შესრულება:* საერთაშორისო სამართალი მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ, რომელმაც საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულება აიღო, ამ ვალდებულების შესაბამისად იმოქმედოს.¹ ხელშეკრულებები კეთილსინდისიერად უნდა შესრულდეს,² და სახელმწიფომ „არ შეიძლება გამოიყენოს თავისი შიდა კანონის

¹ საერთაშორისო სამართლის კომისიის მიერ შემუშავებული მუხლების პროექტები სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის შესახებ, (2001) Y.B. Int'l L. Comm'n, მუხლები 1-3, 12 (მიღებული ILC-ის მიერ ორმოცდამესამე სხდომაზე (2001)).

² ვენის კონვენცია სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ, მუხ. 26, გაიხსნა ხელმოსაწერად 1969 წლის 23 მაისს, 1155 U.N.T.S. 331 (ძალაში შევიდა 1980 წლის 27 იანვარს)

დებულებები, როგორც ხელშეკრულების შეუსრულებლობის დასაბუთება“.³ ეს ნიშნავს, რომ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ამგვარი სამართლებრივი ვალდებულების განხორციელება, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს შიდასახელმწიფოებრივი დებულება, რომელიც საწინააღმდეგო შინაარსისაა, ან არ არსებობს შიდა ინსტიტუციური ან პროცედურული მოდალობები, რომელთა მეშვეობითაც ამ ვალდებულებების შესრულება მოხდება. სახელმწიფოს, რომელიც არ, ან ვერ ასრულებს საერთაშორისო სამართლებრივ ვალდებულებას, „საერთაშორისო პასუხისმგებლობა“ დაეკისრება ამ „არამართლზომიერი ქმედებისთვის“.⁴ ამასთან, საერთაშორისო სამართალი არ განსაზღვრავს, თუ როგორ უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფომ საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულების ამოქმედება, და ეს საკითხი სახელმწიფოს მიხედულებაში შედის;⁵

- *საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები ეროვნული სამართლის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს*: ეს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფლებას აძლევს მიუთითონ ამ ხელშეკრულებების დებულებებზე საქართველოს სასამართლოებსა და სახელისუფლებო ორგანოებთან ურთიერთობისას;
- *საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს უპირატესი იურიდიული ძალა აქვთ შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებზე*: იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების რომელიმე დებულება წინააღმდეგობაში მოდის კანონთან (გარდა კონსტიტუციისა და კონსტიტუციური შეთანხმებისა), ეროვნულმა ხელისუფლებამ ეს საკითხი უნდა გადაწყვიტოს ამ კანონის, ან მისი შესაბამისი დებულების ისეთი საერთაშორისო ინსტრუმენტების შესაბამისად ინტერპრეტაციის გზით, როგორცაა მაგალითად, ევროპული კონვენცია. ამრიგად, იმისათვის, რომ მოსარჩელემ ისარგებლოს ეროვნული კანონმდებლობით მინიჭებული ამ უპირატესი ძალით, მან დასაბუთებულად უნდა მოსთხოვოს მოსამართლეს ევროპული კონვენციის წესების ან პრინციპების გამოყენება ნაცვლად იმ კანონის ან დებულებისა, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდის საერთაშორისო სამართლის ნორმასთან;
- *ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლი*: ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები ემსახურება არა მხოლოდ მის წინაშე წარდგენილი საქმეების გადაწყვეტას, არამედ ზოგადად, ევროპული კონვენციის მოთხოვნების განმარტებას, დაცვას და მათ შემდგომ განვითარებას, რაც ხელს შეუწყობს სახელმწიფოების მიერ აღებული ვალდებულებების შესრულებას (*Ireland v. United Kingdom*, 1978 წლის 18

³ იქვე, მუხლი 27.

⁴ საერთაშორისო სამართლის კომისიის მიერ შემუშავებული მუხლების პროექტები სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის შესახებ, იხილეთ ზემოთ შენიშვნა 2, მუხ. 1.

⁵ ოპენჰეიმის საერთაშორისო სამართალი, (სერ რობერტ ჯენინგსი და სერ არტურ უოთსი, მე-9 გამოცემა, 1992), გვ. 82-86.

იანვარი, პარ. 54) და სახელმწიფო პოლიტიკის საფუძველზე საკითხების განსაზღვრას, საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე (*Konstantin Markin v. Russia* [GC], no. 30078/06, 2012 წლის 22 მარტი, პარ. 89). შესაბამისად, სასამართლო უზრუნველყოფს ევროპული კონვენციის დებულებებიდან გამომდინარე მოთხოვნების ყველაზე ავტორიტეტულ ინტერპრეტაციას;

- *ევროპული კონვენციის გამოყენება*: კონვენცია და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი გამოიყენება, *inter alia*, ბუნდოვანი შიდასახელმწიფოებრივი დებულებების ინტერპრეტაციისთვის; ევროპულ კონვენციასა და შიდასახელმწიფოებრივ სამართალს შორის წინააღმდეგობის თავიდან ასაცილებლად, და ეროვნული კანონმდებლობის ხარვეზების აღმოსაფხვრელად, ადამიანის უფლებების ეროვნული სტანდარტების ევროპული სტანდარტების შესაბამისად შემუშავების ხელშეწყობის მიზნით;
- *პრეცედენტული სამართლის გამოყენება*: ყოველთვის არ არის შესაძლებელი, რომ რომელიმე კონკრეტული საქმე ზუსტად ისეთ ვითარებას შეეხებოდეს, რომელთანაც მიმართებაში სავარაუდოდ, ევროპული კონვენცია უნდა იქნას გამოყენებული. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია გავითვალისწინოთ შემდეგი მოსაზრებები, რომლებზე დაყრდნობითაც შესაძლებელი იქნება ევროპულ სასამართლოს მიერ კონვენციის დებულებების ინტერპრეტაციის და გამოყენების გააზრება, კერძოდ კი, მისი დოქტრინებისა და მეთოდოლოგიის გაგება, რათა შესაძლებელი იყოს გადაწყვეტილების მიღება იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა იქნას გამოყენებული ეს დებულებები იმ პირობებში, როდესაც არ არსებობს საქმეები, სადაც ფაქტები აბსოლუტურად იდენტურია:
  - ევროპული სასამართლო არ არის მეოთხე ინსტანცია და იგი ვალდებულია დაიცვას სუბსიდიარობისა და მიხედულების ფარგლების პრინციპები;
  - ევროპულ კონვენციაში გამოყენებულ ტერმინებს ავტონომიური მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს; გასათვალისწინებელია ტექსტის ორენოვანი ხასიათი (ინგლისური და ფრანგული); კონკრეტული დებულების გამოყენება უნდა მოხდეს ევროპული კონვენციის მთელი ტექსტის გათვალისწინებით, და კონვენცია წაკითხული უნდა იქნას მის მთლიანობაში;
  - ევროპულ სასამართლოს ტერმინის „კანონი“ საკუთარი გაგება გააჩნია, რომელიც ემყარება კონვენციის პრეამბულაში ნახსენებ „სამართლის უზენაესობის“ კონცეფციას, გარკვეულ ხარისხობრივ მოთხოვნებს (ხელმისაწვდომობა, განჭვრეტადობა და სიზუსტე) და უფლებამოსილების არამართლზომიერად გამოყენებასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს;

- მთელ რიგ უფლებებთან დაკავშირებით ნაგულისხმევი შეზღუდვებია, და ასევე ნაგულისხმევი უფლებები და ვალდებულებებია გათვალისწინებული, რაც როგორც ნეგატიურ, ასევე პოზიტიური ვალდებულებებს, და პროცედურულ ვალდებულებებს წარმოშობს;
- ევროპული სასამართლო ევროპული კონვენციის ინტერპრეტაციისას, სიტყვების ჩვეულებრივ მნიშვნელობას ადგენს მათი კონტექსტიდან გამომდინარე, და დებულების ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით, და უზრუნველყოფს, რომ დებულების ინტერპრეტაცია პრაქტიკული და ეფექტურია, და იმავდროულად, იგი ცდილობს უზრუნველყოს, რომ დებულებების ინტერპრეტაცია პრაქტიკული და ეფექტურია. ამავე დროს, სასამართლო დებულებების დინამიურ ინტერპრეტაციას ახდენს, ევროპული კონსენსუსის არსებობის ან არარსებობის გათვალისწინებით. გარდა ამისა, ევროპული სასამართლო ითვალისწინებს მოსამზადებელ სამუშაოებს, რამაც გამოიწვია ევროპული კონვენციისა და სხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტების, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების მიღება. ევროპული სასამართლო ზოგადად თავის პრეცედენტულ სამართალს ითვალისწინებს, მაგრამ არ მისდევს ხისტად დადგენილ პრეცედენტებს;
- გარდა რამდენიმე აბსოლუტური უფლებებისა, კონვენციის გამოყენება ასევე გულისხმობს სამართლიანი ბალანსის დამყარებას მის მიერ გარანტირებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, და სხვა საპირისპირო უფლებებსა და ინტერესებს შორის. სამართლიანი ბალანსის საკითხი მნიშვნელოვანია, როდესაც გადაწყვეტილება მისაღები როგორც უფლებაში ან თავისუფლებაში ჩარევის დასაშვებობის, ასევე იმის თაობაზე, თუ რა პოზიტიური ვალდებულება შეიძლება გამომდინარეობდეს ამ უფლებიდან ან თავისუფლებიდან. იმის დადგენისას, დაცული იქნა თუ არა ასეთი ბალანსი, როდესაც უფლების ან თავისუფლების შეზღუდვას ჰქონდა ადგილი, სასამართლო ითვალისწინებს შემდეგს: არსებობდა თუ არა კანონიერი მიზანი; არსებობდა თუ არა უფლებების შეზღუდვის შესაბამისი და საკმარისი მიზეზები; და იყო თუ არა გამოყენებული საშუალებები დასახული მიზნის თანაზომიერი. ამ ბოლო ორ მოთხოვნასთან შესაბამისობის შეფასებისას, მნიშვნელოვანი საკითხს წარმოადგენს მიხედულების ფარგლები. სასამართლომ ასევე შეიძლება ეს ორი მოთხოვნა კოლექტიურად მოიხსენიოს, როგორც გადაუდებელი სოციალური აუცილებლობა. იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს ორივე მოთხოვნა დაკმაყოფილებულია, შეიძლება

დავასკვნათ, რომ შეზღუდვა აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

გ. ოჯახში ძალადობა

10. ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეების დიდი ნაწილი, რომლებიც ევროპულმა სასამართლომ განიხილა, შეეხება პროცედურულ და პოზიტიურ ვალდებულებებს, რომლებიც გამომდინარეობენ შემდეგი უფლებებიდან: სიცოცხლის უფლება (მე-2 მუხლი), წამების და არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობის აკრძალვა (მე-3 მუხლი) მონობისა და იძულებითი შრომის აკრძალვა (მე-4 მუხლი) და პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება (მე-8 მუხლი). ამასთან, გენდერული თანასწორობის და დისკრიმინაციის აკრძალვის ზოგიერთი ასპექტი (მე-14 მუხლი) შეიძლება ასევე გამომდინარეობდეს ევროპული სასამართლოს მსჯელობიდან ამ დებულებების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

საკვანძო საკითხები

11. ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ ევროპული კონვენციის ზემოაღნიშნულ დებულებებთან შესაბამისობის შეფასებისას, შემდეგი ფაქტორები უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩო*: დანაშაულთან მიმართებაში სამოქალაქო სამართლით უზრუნველყოფილი დაცვის გარანტიები ნაკლებად ქმედითი იქნება, რადგან ეფექტური შემაკავებელი ძალა შეიძლება მხოლოდ სისხლის სამართლის დებულებებს გააჩნდეს (*X. and Y. v. Netherlands*, no. 8978/80, 1985 წლის 26 მარტი);
- *დამცავი ზომების მიღება*: ოჯახში ძალადობის შემთხვევების შესახებ ხელისუფლების ორგანოებისათვის შეტყობინების შედეგად შეიძლება წარმოიშვას დაცვის ზომების გატარების ვალდებულება შემდგომი ზიანის თავიდან ასაცილებლად. იმისთვის, რომ ასეთი პოზიტიური ვალდებულება წარმოიშვას, უნდა დადგინდეს, რომ ხელისუფლებამ „იცოდა ან უნდა სცოდნოდა“ იდენტიფიცირებული პირის სიცოცხლის ან ხელშეუხებლობის თვალსაზრისით არსებული „რეალური და უშუალო საფრთხის“ თაობაზე მესამე მხარის ქმედებების გამო, და რომ მან არ გაატარა მისი უფლებამოსილების ფარგლებში შესაბამისი ზომები, რომლებიც გონივრული შეფასებით, ამგვარი რისკის თავიდან აცილებას შეძლებდა (*Kontrová v. Slovakia*, no. 7510/04, 2007 წლის 31 მაისი). გარდა ამისა, საქმის წარმოება არ უნდა შეწყდეს მხოლოდ იმის გამო, რომ დაზარალებულმა გაიწვია თავისი საჩივარი, თუ ხელისუფლებისთვის ცნობილია ძალადობის შესახებ, რომელსაც პირი დაექვემდებარა (*Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 2009

წლის 9 ივნისი). ასევე, ოჯახში ძალადობის პრობლემის მოსაგვარებლად სათანადო ზომების მიღების საკმარისი მზაობის არარსებობა, სავარაუდოდ მიჩნეული იქნება მე-14 მუხლის დარღვევად, ერთობლიობაში მე-2 და მე-3 მუხლებთან ერთად (*Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 2009 წლის 9 ივნისი). აგრესიული ქცევის შემთხვევაში, რომელიც არ მიაღწევს სიმწვავის საკმარის დონეს იმისთვის, რომ მე-2 და მე-3 მუხლები ამოქმედდეს, ამგვარ ქმედებაზე შესაბამისი ადმინისტრაციული და საპოლიციო ზომების გაუტარებლობა წინააღმდეგობაში მოდის სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებებთან, რომლებიც ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლითაა გათვალისწინებული, დაზარალებულის პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლების უზრუნველყოფის კონტექსტში (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*, no. 71127/01, 2008 წლის 12 ივნისი). გარდა ამისა, ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში ბავშვებზე მეურვეობის განჩინებების მიღების გაჭიანურება შეიძლება შეუსაბამო იყოს ხელისუფლების ვალდებულებასთან უზრუნველყოს მსხვერპლის პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემა (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*, no. 71127/01, 2008 წლის 12 ივნისი);

- *საფუძვლიანი და ეფექტური გამოძიების ჩატარება*: სავარაუდო ოჯახური ძალადობის შემთხვევებში, ევროპული კონვენციის მე-2 და მე-3 პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულება მოითხოვს, რომ ჩატარდეს ასეთი შემთხვევების ეფექტური გამოძიება, რომლის შედეგადაც უზრუნველყოფილი იქნება დამნაშავეის იდენტიფიცირება და მისი შესაბამისად დასჯა. ამ მიზნით, უზრუნველყოფილი უნდა იქნას შემდეგი:

- *ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა*: პირები, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან გამოძიებაზე და მის ჩატარებაზე, უნდა იყვნენ დამოუკიდებლები იმ პირებისგან, ვინც სავარაუდოდ ინციდენტში იღებდა მონაწილეობას (*Oğur v. Turkey* [GC], no. 21594/93, 1999 წლის 20 მაისი და *Giuliani and Gaggio v. Italy* [GC], no. 23458/02, 2011 წლის 24 მარტი). ეს გულისხმობს არა მხოლოდ იერარქიული ან ინსტიტუციური კავშირის არარსებობას, არამედ პრაქტიკულ დამოუკიდებლობას (*Giüleç v. Turkey*, no. 21593/93, 1998 წლის 27 ივლისი და *Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey* [GC], no. 24014/05, 14 April 2015) რადგან ეს აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან ძალის გამოყენებაზე მონოპოლიის მიმართ საზოგადოების ნდობის მოსაპოვებლად (*Hugh Jordan v. United Kingdom*, no. 24746/94, 2001 წლის 4 მაისი და *Ramsahai and Others v. Netherlands* [GC], no. 52391/99, 2007 წლის 15 მაისი);
- *ადეკვატური ნაბიჯების გადადგმა*: გამოძიებამ უნდა დაადგინოს ფაქტები, და ასევე უზრუნველყოს იმის დადგენა, იყო თუ არა მოცემულ გარემოებებში ძალის გამოყენება გამართლებული; ასევე, უნდა მოხდეს დამნაშავეების იდენტიფიცირება, და საჭიროების შემთხვევაში, მათი დასჯა (*Giuliani and Gaggio v. Italy* [GC], no. 23458/02, 2011 წლის 24 მარტი და *Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey* [GC], no.

24014/05, 2015 წლის 14 აპრილი). ამასთან, ეს არ არის არა შედეგის, არამედ საშუალების ვალდებულება (*Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], no. 43577/98, და *Jaloud v. Netherlands* [GC], no. 47708/08, 2005 წლის 6 ივლისი). ეს ვალდებულება მოითხოვს, რომ ხელისუფლებამ გადადგას ყველა გონივრული ნაბიჯი, რათა უზრუნველყოს ინციდენტის შესახებ მტკიცებულების შეგროვება, მათ შორის, თვითმხილველებისგან ჩვენებების ჩამორთმევა, სასამართლო ექსპერტიზის მტკიცებულებების მოპოვება, და საჭიროების შემთხვევაში, გვამის გაკვეთის ჩატარება, რაც დაზიანებების სრულყოფილი და ზუსტი აღრიცხვის და კლინიკური დასკვნების ობიექტური ანალიზის, მათ შორის, სიკვდილის მიზეზის დადგენის საშუალებას მისცემს მას (*Salman v. Turkey* [GC], no. 21986/93, 2000 წლის 27 ივნისი (გაკვეთა), *Tanrikulu v. Turkey* [GC], no. 23763/94, 1999 წლის 8 ივლისი (მოწმეები) და *Gül v. Turkey*, no. 22676/93, 2000 წლის 14 დეკემბერი (სასამართლო ექსპერტიზა). თუ გამოძიების პროცესში ნებისმიერი ხარვეზის გამო შეუძლებელი ხდება სიკვდილის მიზეზის ან დამნაშავეს ვინაობის დადგენა, გამოძიება ვერ იქნება მიჩნეული ეფექტიანად (*Avşar v. Turkey*, no. 25657/94, 2001 წლის 10 ივლისი);

- *მსხვერპლის მონაწილეობა*: გამოძიება ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მსხვერპლის ოჯახისთვის იმ მოცულობით, რამდენადაც ეს აუცილებელია მათი ლეგიტიმური ინტერესების დასაცავად. ასევე, უნდა არსებობდეს გამოძიებაზე საზოგადოებრივი კონტროლის საკმარისი ელემენტი, რომლის ხარისხი სხვადასხვა საქმეში შეიძლება განსხვავდებოდეს (*Güleç v. Turkey*, no. 21593/93, 1998 წლის 27 ივლისი, მსხვერპლის მამა არ იყო ინფორმირებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების თაობაზე, და *Oğur v. Turkey* [GC], no. 21594/93, 1999 წლის 20 მაისი, დაზარალებულის ოჯახს არ ჰქონდა წვდომა გამოძიებაზე ან სასამართლო დოკუმენტებზე). ამავდროულად, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაუცველობის, აგრეთვე სექსუალური ძალადობის შემთხვევაში მათი სირცხვილისა და დამცირების გრძნობების გათვალისწინებით, საგამოძიებო ორგანოებმა განსაკუთრებული სენსიტიურობა უნდა გამოიჩინონ ამგვარი საქმეების შემთხვევაში, და პატივი სცენ დაზარალებულის ბუნებრივ სურვილს დაიცვას მისი პირადი ხელშეუხებლობა.
- *გამოძიების დროულად ჩატარება და გონივრული დაჩქარება*: ამ კონტექსტში ასეთი მოთხოვნა მკაფიოდაა გათვალისწინებული (იხილეთ *Yaşa v. Turkey*, no. 22495/93, 1998 წლის 2 სექტემბერი), თუმცა აღიარებულია, რომ შეიძლება არსებობდეს დაბრკოლებები ან სირთულეები, რომლებმაც შეიძლება შეაფერხონ გამოძიების მიმდინარეობა. ზოგადად, სწრაფი რეაგირება გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა საზოგადოების ნდობის შესანარჩუნებლად კანონის უზენაესობის დაცვის, და უკანონო ქმედებებისადმი შემწყყნარებლური დამოკიდებულების და გარიგების შესახებ აღქმის

თავიდან ასაცილებლად (*McKerr v. United Kingdom*, no. 28883/95, 2001 წლის 4 მაისი და *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 2009 წლის 9 ივნისი);

- დასჯა: ევროპული კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლები არ გულისხმობენ მესამე პირების სისხლის სამართლის დანაშაულისთვის პასუხისგებაში მიცემის ან დასჯის უფლებას (*Mastromatteo v. Italy* [GC], no. 37703/97, 2002 წლის 24 ოქტომბერი), ან ყველა დევნის მსჯავრდებით დასრულების ვალდებულებას, ან კონკრეტული სასჯელის დაკისრებას (*Zavoloka v. Latvia*, no 58447/00, 2009 წლის 7 ივლისი). ამის მიუხედავად, ევროპული სასამართლო ჩაერევა იმ შემთხვევაში, თუ აშკარა შეუსაბამობა არსებობს ქმედების სიმძიმესა და დაკისრებულ სასჯელს შორის (*Kasap and Others v. Turkey*, no. 8656/10, 2014 წლის 14 იანვარი და *A. v. Croatia*, no. 55164/08, 2010 წლის 14 ოქტომბერი); და
- *სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ხელმისაწვდომობა*: სამართლებრივი დაცვის ისეთი საშუალებები, რომლებიც ოჯახური ძალადობის მსხვერპლს საშუალებას მისცემს თავი დააღწიოს ძალადობრივ სიტუაციას, inter alia, განქორწინების ან გაშორების პროცესის მეშვეობით, ხელმისაწვდომი და ეფექტური უნდა იყოს, რაც შეიძლება მოითხოვდეს, რომ დაზარალებულს იურიდიული დახმარება გაეწიოს საქმის სირთულიდან გამომდინარე, ან იმის გამო, რომ იგი ვერ ერკვევა ამგვარი საქმეების წარმოებასთან დაკავშირებულ საკითხებში, და მისი შესაძლებლობა წარმოადგინოს საკუთარი თავი შესუსტებულია მისი ემოციური მდგომარეობის გამო (*Airey v. Ireland*, no. 6289/73, 1979 წლის 9 ოქტომბერი).

დ. მტკიცებულებათა შეგროვება

12. იძულებითი და ფარული საგამომიებო მეთოდების გამოყენება, როგორცაა ჩხრეკა, ინფორმაციის მიწოდების მოთხოვნა, თვალთვალი და ფარული ოპერაციები, შეიძლება პრობლემატური იყოს მრავალი მიზეზის გამო. კერძოდ, კითხვები შეიძლება წარმოიშვას ისეთ საკითხებთან დაკავშირებით, როგორცაა, დაცული იყო თუ არა ფორმალური მოთხოვნები, რა ზეგავლენა აქვთ ამ ზომებს დაზარალებულ პირებზე, და ამ გზით მოპოვებული მტკიცებულებების შემდგომ სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენების მეთოდი.
13. ამგვარი მეთოდების გამოყენების შემთხვევაში შეიძლება ამოქმედდეს ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებისა და თავისუფლებების ფართო სპექტრი. ისინი ძირითადად ზეგავლენას ახდენენ კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებულ პირადი ცხოვრების, საცხოვრისის და მიმოწერის პატივისცემის უფლებაზე. გარდა ამისა, ამ მეთოდების გამოყენებამ შეიძლება დაარღვიოს კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლებით დაცული წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი

მოპყრობის აკრძალვა და სამართლიანი სასამართლოს უფლება, და აგრეთვე მე-10 მუხლით დადგენილი გამოხატვის თავისუფლებისა და კონვენციის No1 ოქმის 1-ლი მუხლით დადგენილი საკუთრებით მშვიდობიანი სარგებლობის უფლება.

14. ეს ნაწილი ეხება იძულებით და ფარულ საგამომიებო მეთოდებთან დაკავშირებით ამ დებულებებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, გარდა სამართლიანი სასამართლოს უფლებისა, რომელიც განხილულია მტკიცებულებათა დასაშვებობის ნაწილში, სადაც ასევე ასახულია საკვანძო ასპექტები, რომლებზეც ყურადღება უნდა გამახვილდეს, როდესაც არსებობს ვარაუდი, რომ ამ მეთოდების გამოყენებამ შეიძლება კონვენციის დარღვევა გამოიწვიოს.
15. ამასთან, ზოგადად გასათვალისწინებელია, რომ ამგვარი ღონისძიებების გამოყენების კონკრეტული სამართლებრივი საფუძველი უნდა არსებობდეს (*Bykov v. Russia* [GC], no. 4378/02, 2009 წლის 10 მარტი), მათ შორის, ამ ზომების კონკრეტულ გარემოებებში გამოყენებასთან დაკავშირებით (*Heglas v. Czech Republic*, no. 5935/02, 2007 წლის 1 მარტი), რაც ასევე გულისხმობს შესაბამისი წესების არსებობას (*Mikhaylyuk and Petrov v. Ukraine*, no. 11932/02, 2009 წლის 10 დეკემბერი).

ჩხრეკა და ამოღება

16. ჩხრეკის ჩასატარებლად, როგორც წესი, საჭიროა წინასწარი ნებართვა სასამართლოსგან, რომელიც გაცემული უნდა იყოს გონივრული ეჭვის საფუძველზე, რომ (ა) დანაშაული ჩაიდინა პირმა, რომლის მიმართ გამოძიება მიმდინარეობს, და (ბ) რომ დანაშაული საკმარისი სიმძიმისაა, რათა მიჩნეული იქნას, რომ კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული უფლება დაირღვა. ასევე, გასათვალისწინებელია, ნამდვილად არსებობდა თუ არა ჩხრეკის აუცილებლობა, და ის, თუ რამდენად შესაძლებელი იყო სხვა საშუალებით დასახული მიზნის მიღწევა, ასევე, უნდა მოხდეს იმ ინფორმაციის ან მტკიცებულებების გადამოწმება, რაზე დაყრდნობითაც ეს ზომა ჩატარდა.
17. ჩხრეკის ნებართვის/ორდერის ფარგლები არ უნდა იყოს ზედმეტად ფართოდ ჩამოყალიბებული ან ინტერპრეტირებული, და იგი უნდა წარედგინოს იმ პირს, რომლის ტერიტორიაზეც ჩხრეკა მიმდინარეობს. გარდა ამისა, ის პირი, რომლის ადგილსამყოფელის ჩხრეკა ტარდება, ადგილზე უნდა იმყოფებოდეს და გათვალისწინებული უნდა იქნას ჩხრეკის პოტენციური გავლენა მედიისა და იურისტების გამოხატვის თავისუფლებისა და სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებაზე, ისევე როგორც მათ რეპუტაციაზე.
18. ჩხრეკის ჩატარების წესი არ უნდა იყოს დამაშინებელი, ჩხრეკისას არ უნდა იყოს გამოყენებული გადამეტებული ძალა, გათვალისწინებული უნდა იყოს, რომ

მოპასუხე/ბრალდებული ან სხვა პირები ადგილზე იმყოფებიან, და ჩხრეკა არ უნდა გასცდეს აუცილებელი ზომების ფარგლებს. უნდა მოხდეს ნებისმიერი ჩამორთმეული ნივთის აღრიცხვა ან აღწერა, ჩამორთმეული ნივთების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს რეალურად საჭირო და ნებადართულ ნივთებს, და დასაბუთებულად ჩამორთმეული ყველა ნივთი არ უნდა ინახებოდეს იმაზე მეტხანს, ვიდრე ეს აუცილებელია შესაბამისი გამოძიების ან სამართალწარმოების მიზნებში.

საკვანძო საკითხები

19. ჩხრეკის უფლებამოსილების გამოყენების გასაჩივრებისას, შემდეგია გასათვალისწინებელი:

- *ადგილსამყოფელი და მასალები*: მე-8 მუხლით გათვალისწინებული „საცხოვრისის“ დაცვა ვრცელდება იურიდიული პირების დარეგისტრირებულ ოფისებზე და მათ ფილიალებსა და სხვა სავაჭრო ობიექტებზე (*Bernh Larsen Holding AS and Others v. Norway*, no. 24117/08, 2013 წლის 14 მარტი). „მიმოწერა“ ასევე მოიცავს კერძო კომუნიკაციის ნებისმიერ ფორმას, მიუხედავად ამ მიზნით გამოყენებული ტექნოლოგიისა, მაშინაც კი, თუ იგი არ არის პერსონალური (*Kennedy v. United Kingdom*, no.26839/05, 2010 წლის 18 მაისი), და ასევე მოიცავს დოკუმენტებს და ფაილებს, რომლებიც მიმოწერას შეეხება (*Elci and Others v. Turkey*, no. 23145/93, 2003 წლის 13 ნოემბერი);
- *სამართლებრივი ჩარჩო*: ჩხრეკის ჩასატარებლად უნდა არსებობდეს შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც ითვალისწინებს ტექნოლოგიის განვითარებას, მაგალითად, როგორცაა სმარტფონის შინაარსის სარკისებრი ასლის დამზადება (*Saber v. Norway*, no. 459/18, 2020 წლის 17 დეკემბერი);
- *პირები, რომლებზეც მოცემული ზომა ზემოქმედებას ახდენს*: ჩვეულებრივ, თანამშრომელს პირადი ცხოვრების პატივისცემის მოლოდინი აქვს, როდესაც იგი თავის პირად ნივთებს სამსახურში ინახავს (*Peev v. Bulgaria*, no. 64209/01, 2007 წლის 26 ივლისი), რაც ასევე შეიძლება გავრცელდეს პირად ელ.ფოსტასა და მიმოწერაზე, რომელიც კომპანიის სერვერის სარეზერვო ასლზეა შენახული (*Bernh Larsen Holding AS and Others v. Norway*, no. 24117/08, 2013 წლის 14 მარტი). განსაკუთრებით საფუძვლიანი დასაბუთებაა საჭირო ჩხრეკის ჩასატარებლად, როდესაც პირი, რომლის მიმართ ჩხრეკა უნდა განხორციელდეს, თავად არ არის ექვმიტანილი დანაშაულში (*Ernst and Others v. Belgium*, no. 33400/96, 2003 წლის 15 ივლისი).
- *ნებართვა*: ჩხრეკის ნებართვის გაცემისას, გასათვალისწინებელია, ნამდვილად საჭიროა თუ არა ჩხრეკის ჩატარება, და ის, თუ რამდენად

შესაძლებელია იგივე მიზნის მიღწევა ნაკლებად ინტრუზიული საშუალებებით (*Zubal v. Slovakia*, no. 44065/06, 2010 წლის 9 ნოემბერი), და გადამოწმდა თუ არა ინფორმაცია ან მტკიცებულებები, რომელზე დაყრდნობითაც ეს ზომა იქნა მოთხოვნილი (*Keegan v. United Kingdom*, no. 28867/03, 2006 წლის 18 ივლისი). ასევე, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რომ ჩხრეკამ არ გამოიწვიოს ჟურნალისტის წყაროების იდენტიფიცირება (*Roemen and Schmit v. Luxembourg*, no. 51772/99, 2003 წლის 25 თებერვალი), ან ადვოკატ-კლიენტის პრივილეგიით დაცული დოკუმენტების გამჟღავნება (*Mancevschi v. Moldova*, no. 33066/04, 2008 წლის 7 ოქტომბერი). ამასთან დაკავშირებით შეიძლება საჭირო გახდეს ისეთი გარანტიების უზრუნველყოფა, როგორცაა:

- ადვოკატ-კლიენტის პრივილეგიით დაცული დოკუმენტების ამოღების აკრძალვა, ან დამოუკიდებელი, იურიდიულად კვალიფიციური დამკვირვებლის მიერ ჩხრეკის ზედამხედველობა, რომელსაც შეუძლია საგამომიებო ჯგუფისგან დამოუკიდებლად განსაზღვროს, თუ რომელი დოკუმენტებია დაცული იურიდიული პროფესიული პრივილეგიით (*Aleksanyan v. Russia*, no. 46468/06, 2008 წლის 22 დეკემბერი);
  - ელექტრონული მონაცემების გადარჩევის პროცედურა (*Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, no. 74336/01, 2007 წლის 16 ოქტომბერი); და სპეციალური ღონისძიებები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ამოღებული მასალის ნებისმიერი შემდგომი შესწავლა არ არღვევს ამ პრივილეგიას (*Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL and Others v. Portugal*, no. 27013/10, 2015 წლის 3 სექტემბერი);
  - ნებისმიერი ნებართვა არ უნდა იყოს გაცემული განუსაზღვრელი ვადით (*Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, no. 27153/07, 2017 წლის 17 იანვარი) და ამ ზომების განხორციელება არ უნდა გაჭიანურდეს გაუმართლებელი მიზეზით (*Gerashchenko v. Ukraine*, no. 20602/05, 2013 წლის 7 ნოემბერი); და
  - წინასწარი სასამართლო ნებართვის გარეშე ჩატარებული ჩხრეკის შემთხვევაში აუცილებელია, რომ პოლიციას ნამდვილად ჰქონდეს განხილული ამ გზით მოქმედების რეალური საჭიროება (*Taraneks v. Latvia*, no. 3082/06, 2014 წლის 2 თებერვალი), და რომ სასამართლომ ჩაატაროს ასეთი გადაწყვეტილების *ex post factum* შესწავლა და თავის მსჯელობაში მიუთითოს, რომ იგი დარწმუნდა, რომ პოლიციის მოსაზრება ამ ზომის აუცილებლობის შესახებ, გამართლებული იყო (*Prezhdarovi v. Bulgaria*, no. 8429/05, 2014 წლის 30 სექტემბერი);
- *მშობლის თანხმობის არსებობა*: გარდა გადაუდებელი შემთხვევებისა, არ უნდა მოხდეს ბავშვის გამოკვლევა სამართალდარღვევასთან დაკავშირებით სამედიცინო მტკიცებულებების მოსაპოვებლად მშობლის თანხმობის ან სასამართლოს მიერ გაცემული ორდერის გარეშე, თუ ასეთ გამოკვლევასზე

უარი ითქვა (*M.A.K. and R.K. v. United Kingdom*, no. 45901/05, 2010 წლის 23 მარტი); და

- *აღსრულების წესი*: ჩხრეკასთან დაკავშირებით შემდეგი მოთხოვნები არსებობს:

- ჩხრეკა არ უნდა ჩატარდეს დამაშინებელი გზით (*Koval and Others v. Ukraine*, no. 22429/05, 2012 წლის 15 ნოემბერი);
- ჩხრეკისას არ უნდა იქნას გამოყენებული გადაჭარბებული ძალა (*Rachwalski and Ferenc v. Poland*, no. 44709/99, 2009 წლის 28 ივლისი და *Vinks and Ribicka v. Latvia*, no. 28926/10, 2020 წლის 30 იანვარი);
- უნდა ითვალისწინებდეს მოპასუხის/ზრალდებულის გარდა სხვა პირების ყოფნას (*Gutsanovi v. Bulgaria*, no. 34529/10, 2013 წლის 15 ოქტომბერი);
- ჩხრეკა არ უნდა გასდეს აუცილებელის ფარგლებს (როგორც ეს მოხდა საქმეში *Panteleyenko v. Ukraine*, no. 11901/02, 2006 წლის 29 ივნისი, რომელშიც პოლიციამ გამოძიებისათვის საჭირო მტკიცებულებების შერჩევითად ამოღების ნაცვლად, ოფისის ყველა დოკუმენტი და განმცხადებლის კუთვნილი პირადი ნივთები ამოიღო, რომლებიც აშკარად არ იყო დაკავშირებული სისხლის სამართლის საქმესთან)

გარდა ამისა:

- ნებისმიერი ჩამორთმეული ნივთი უნდა აღირიცხოს და აღიწეროს, და ჩამორთმეული ნივთების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს რეალურად საჭირო და ნებადართულ ნივთებს (*Imakayeva v. Russia*, no. 7615/02, 2006 წლის 9 ნოემბერი, ამ საქმეში არცერთი ზემოთხსენებული არ განხორციელებულა) და დასაბუთებულად ჩამორთმეული ყველა ნივთი არ უნდა ინახებოდეს იმაზე მეტხანს, ვიდრე ეს აუცილებელია შესაბამისი გამოძიების ან სამართალწარმოების მიზნებში (*Iliya Stefanov v. Bulgaria*, no. 65755/01, 2008 წლის 22 მაისი);
- შენობის/ოფისის ჩხრეკისას დამსწრე პირების ჩხრეკა ცალსახად უნდა იყოს ნებადართული ორდერით, ან აუცილებელი უნდა იყოს მათი ჩხრეკის ორდერის შესასრულებლად (*Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, no. 27153/07, 2017 წლის 17 იანვარი); და
- არავინ უნდა აიძულოს რომ საჯაროდ ან საპირისპირო სქესის წარმომადგენლების წინაშე გამოიშვლდნენ (*Valasinas v. Lithuania*, no. 44558/98, 2001 წლის 24 ივლისი).

ინფორმაციის/მასალების მიწოდება

20. ევროპული კონვენციის შესაბამისად, დანაშაულის გამოძიებასთან ან სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული ინფორმაციის ან მასალის უზრუნველყოფის მოთხოვნა კანონიერ მიზანს უნდა ემსახურებოდეს. ამასთან, ასეთი მოთხოვნა არ უნდა იყოს არაპროპორციული არც თავისი ბუნებით, და არც მისი შედეგებით.
21. გარდა ამისა, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემის აკრძალვის მოთხოვნის შესაძლო გავლენა, და ასევე, ინტიმური ინფორმაციის ზედმეტი გამჟღავნებისგან დაცვის მნიშვნელობა.
22. უფრო მეტიც, ჟურნალისტის იძულება გაამჟღავნოს მისი წყარო, დოკუმენტები ან სხვა მასალები, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიონ ასეთი წყაროების იდენტიფიცირება, ძალიან ძნელი დასასაბუთებელი იქნება, და ყოველთვის უნდა განხორციელდეს სასამართლოს წინასწარი ნებართვით.
23. გარდა ამისა, ადვოკატს არ უნდა მოეთხოვოს გაამჟღავნოს იურიდიული პროფესიული პრივილეგიით დაცული ინფორმაცია.

საკვანძო საკითხები

24. ინფორმაციის ან მასალის გამჟღავნებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი მოთხოვნის გასაჩივრებისას, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
  - *მოთხოვნის ფარგლები*: ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ეს პრობლემატური იყოს, როდესაც ეს მოთხოვნა მკაცრად შემოიფარგლება გარკვეული ინფორმაციით, მაგრამ დამატებითი დაცვის ზომებია საჭირო, როდესაც ეს ეხება ინტიმურ დეტალებს, ან ვინაობასთან დაკავშირებულ მონაცემებს (*P G and J H v. United Kingdom*, no. 44787/98, 2001 წლის 25 სექტემბერი და *G S B v. Switzerland*, no. 28601/11, 2015 წლის 22 დეკემბერი). გარდა ამისა, საჭიროა განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ინტერესის არსებობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების უზრუნველყოფა, როდესაც საქმე ეხება ჟურნალისტის წყაროზე წვდომას (*Voskuil v. Netherlands*, no. 64752/01, 2007 წლის 22 ნოემბერი და *Sanoma Uitgevers B.V. v. Netherlands [GC]*, no. 38224/03, 2010 წლის 14 სექტემბერი). იურისტების ხელთ არსებული მასალა, რომელზეც იურიდიული პროფესიული პრივილეგია ვრცელდება, დაცული იქნება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი მონაწილეობენ ფულის გათეთრებასთან დაკავშირებულ საქმიანობაში, იურიდიულ კონსულტაციას უწევენ ფულის გათეთრებასთან დაკავშირებით, ან მათთვის ცნობილია, რომ კლიენტი იურიდიულ კონსულტაციას ითხოვს ფულის გათეთრების მიზნით, და ეს დაცვა არ ვრცელდება მათ სხვა საქმიანობაზე, გარდა მათი

კლიენტების დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობისა *Michaud v. France*, no. 12323/11, 2012 წლის 6 დეკემბერი);

- *პირები, რომლებზეც ეს ზომა შემოქმედებას ახდენს*: შეიძლება უფრო ადვილი იყოს ამ ზომის გამართლება, თუ მათ მიმართ სისხლის სამართლის გამოძიება მიმდინარეობს (*M N v. San Marino*, no. 28005/12, 2015 წლის 7 ივლისი);
- *მასალის მნიშვნელობა*: მასალა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იქნება იმ შემთხვევებში, როდესაც ეს აუცილებელია სისხლისსამართლებრივი ბრალდების დასადგენად (*Z v. Finland*, no. 22009/93, 1997 წლის 25 თებერვალი) ან ისეთ დანაშაულის ჩამდენი პირის იდენტიფიცირებისა პასუხისგებაში მისაცემად, როგორცაა პირის ფიზიკური ან მორალური ხელშეუხებლობის შელახვა ან სიძულვილის ენის გამოყენება (*K.U. v. Finland*, no. 2872/02, 2008 წლის 2 დეკემბერი), იმ პირობით, რომ ამან არ უნდა გამოიწვიოს თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემა (*Saunders v. United Kingdom* [GC], no. 19187/91, 1996 წლის 17 დეკემბერი, *Aleksandr Zaichenko v. Russia*, no. 39660/02, 2010 წლის 18 თებერვალი და *Ibrahim and Others v. United Kingdom* [GC], no. 50541/08, 2016 წლის 13 სექტემბერი). მოპასუხის/ბრალდებულის იძულება მისი სხეულის მასალის მისაღებად, არ იქნება მიჩნეული ევროპული კონვენციის დარღვევად, როდესაც ეს გულისხმობს უმნიშვნელო ჩარევას მისი სხეულის ფიზიკურ მთლიანობაში, რისი პასიურად ატანა არის შესაძლებელი (მაგალითად, სისხლის ან თმის ნიმუშების ან სხეულის ქსოვილის აღება), ან მისი მხრიდან აქტიური მონაწილეობა გულისხმობს მხოლოდ სხეულის ნორმალური ფუნქციონირების შედეგად წარმოქმნილი მასალის აღებას (მაგალითად, სუნთქვის, შარდის ან ხმის ნიმუშები). იმავდროულად, მნიშვნელოვანი ძალის გამოყენება ისეთი მასალის მოსაპოვებლად, როგორცაა, მაგალითად, ნარკოტიკები, სავარაუდოდ, მიაღწევს სიმძიმის მინიმალურ დონეს, რომელიც საჭიროა მე-3 მუხლის ასამოქმედებლად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც პროცედურა გარკვეულ საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობას (*Jalloh v. Germany* [GC], no. 54810/00, 2006 წლის 11 ივლისი);
- *კონფიდენციალურობის დაცვა*: უნდა არსებობდეს გარკვეული შეზღუდვები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა სახის ინფორმაცია შეიძლება გახდეს საჯაროდ ხელმისაწვდომი როგორც საქმის წარმოების დროს, ისე მის დასრულების შემდეგ (*Z v. Finland*, no. 22009/93, 1997 წლის 25 თებერვალი); და
- *დაცვის გარანტიების არსებობა*: ზოგადად, სასამართლოსგან წინასწარი ნებართვის გაცემის მოთხოვნა უნდა არსებობდეს (*Sanoma Uitgevers B.V. v. Netherlands* [GC], no. 38224/03, 2010 წლის 14 სექტემბერი და *Benedik v. Slovenia*, no. 62357/14, 2018 წლის 24 აპრილი), და პირს, რომელზეც გარკვეული ზომა გავლენას ახდენს, უნდა ჰქონდეს „ეფექტური კონტროლი“ ინფორმაციის

გამჟღავნების მოთხოვნაზე, იმ თვალსაზრისით, რომ მას უნდა შეეძლოს იმ ზომის გასაჩივრება, რომელსაც იგი დაექვემდებარა, და შესაბამისი ბრძანების აღსრულების შემდეგ, მისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ამ გადაწყვეტილების გადასინჯვის სამართლებრივი საშუალება (*Bernh Larsen Holding SA and Others v. Norway*, no. 24117/08, 2013 წლის 14 მარტი).

ფარული მეთვალყურეობა

25. ფარული მეთვალყურეობის ზომების გამოყენების მარეგულირებელ კანონმდებლობაში შემდეგი უნდა იყოს განსაზღვრული: იმ პირთა კატეგორიები, რომლებზეც ეს ზომა გავლენას ახდენს, და კომუნიკაციის სახეები; დანაშაულები, რომელთანაც დაკავშირებით შეიძლება მოცემული ზომა იქნას გამოყენებული; ასეთი ზომების გამოყენების საფუძველი; ამ ზომების გამოყენების მაქსიმალური ხანგრძლივობა; შეგროვებული მონაცემების გამოკვლევის, გამოყენების და შენახვის პროცედურა; შეგროვებული მასალის ნებადართული გამოყენება და მასზე წვდომა; გარემოებები, როდესაც მასალა განადგურდება ან წაიშლება; ჩანაწერების წარმოება/შენახვის და დამოუკიდებელი ზედამხედველობის ღონისძიებების განხორციელების გზები. გარდა ამისა, უნდა არსებობდეს სასამართლოს მიერ ნებართვის გაცემის მოთხოვნა, გარდა ჭეშმარიტად გადაუდებელი შემთხვევებისა.
26. გარდა ამისა, უნდა არსებობდეს ისეთი კომუნიკაციის ეფექტური დაცვა, რომელზეც იურიდიული პროფესიული პრივილეგია ვრცელდება. საუბარი და სხვა კომუნიკაცია ბრალდებულის ადვოკატთან საერთოდ არ უნდა დაექვემდებაროს მიყურადებას, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ არსებობს საფუძვლიანი მიზეზი ვარაუდისა, რომ ადგილი აქვს ჭეშმარიტად არასათანადო საქციელს.

საკვანძო საკითხები

27. ნებისმიერი მეთვალყურეობის ზომის გასაჩივრებისას, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
- *მეთვალყურეობის განხორციელების მეთოდები*: არ არის სავალდებულო, რომ ეს ზომები შემოიფარგლოს მხოლოდ აუდიო ან ვიზუალური საშუალებების გამოყენებით, მაგრამ გამოყენებულ ტექნოლოგიას სათანადო დასაბუთება დასჭირდება, მათ შორის, გლობალური პოზიციონირების მიმღებების გამოყენებას (*Uzun v. Germany*, no. 35623/05, 2010 წლის 2 სექტემბერი);
  - *ისინი, ვინც ამ ზომებს ასრულებენ*: მოთხოვნები ვრცელდება არა მხოლოდ სახელმწიფო მოხელეებზე, არამედ ასევე კერძო პირებზე, როდესაც ისინი ამ

თანამდებობის პირების მითითებით მოქმედებენ (*M.M. v. Netherlands*, no. 39339/98, 2003 წლის 8 აპრილი), ან მათი ტექნიკური მხარდაჭერით (*Van Vondel v. Netherlands*, 38258/03, 2007 წლის 25 ოქტომბერი), ასევე დამსაქმებლებზე, რომლებიც დასაქმებულების მიმართ ახორციელებენ ამ ზომებს (*López Ribalda and Others v. Spain* [GC], no. 1874/13, 2019 წლის 17 ოქტომბერი);

- *პირები რომელთა მიმართ ეს მეთოდები გამოიყენება და კომუნიკაციის სახეები*: ეს კატეგორიები მკაფიოდ უნდა იყოს განსაზღვრული კანონში და ზომის გატარების ნებართვაში (*Iordachi and Others v. Moldova*, no. 25198/02, 2009 წლის 10 თებერვალი). უნდა არსებობდეს და დაცული უნდა იყოს იურისტ-კლიენტის კომუნიკაციის საიდუმლოების უზრუნველყოფის პროცედურა (*Iordachi and Others v. Moldova and Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი), მათ შორის, ორივეს დაცვის სტრატეგია (*S. v. Switzerland*, no. 12629/87, 1991 წლის 28 ნოემბერი), და პირს უნდა შეეძლოს წარმოების აღძვრა (*Pawlak v. Poland*, no. 39840/05, 2008 წლის 15 იანვარი). ამ საიდუმლოებაში ჩარევა მხოლოდ მაშინ იქნება გამართლებული, თუ არსებობს საფუძვლიანი მიზეზი ვარაუდისა, რომ ადგილი აქვს ჭეშმარიტად არასათანადო საქციელს (*Versini-Campinchi and Crasnianski v. France*, no. 49176/11, 2016 წლის 16 ივნისი);
- *შესაბამისი დანაშაულები*: არ უნდა ეხებოდეს ყველა დანაშაულს, ან თუნდაც დანაშაულების უმრავლესობას (*Iordachi and Others v. Moldova*);
- *ამ ზომების გატარების საფუძველი*: უნდა განისაზღვროს პირის მიმართ გონივრული ეჭვის ხარისხი კომუნიკაციის გადაჭერის ნებართვის გაცემის მიზნით (*Iordachi and Others v. Moldova*), ამ ზომის რეალური საჭიროება უნდა არსებობდეს (*Kvasnica v. Slovakia*, no. 72094/01, 2009 წლის 9 ივნისი) და ხელმისაწვდომი უნდა იყოს გამოძიების ნაკლებად ინტრუზიული მეთოდები (*Matanović v. Croatia*, no. 2742/12, 2017 წლის 4 აპრილი);
- *ჩარევის პროპორციულობა*: ჩარევის ფარგლები მაქსიმალურად უნდა შეიზღუდოს (*Uzun v. Germany*) და ამ ზომის ხანგრძლივობა არ უნდა იყოს გადაჭარბებული (*Iordachi and Others v. Moldova*);
- *სასამართლო კონტროლის განხორციელება*: ამ ზომის გატარებამდე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ნამდვილად გადაუდებელი საჭიროება არსებობს, რათა უზრუნველყოფილი იქნას, რომ ამ ზომის გატარების ბრძანება არ იქნას გაცემული ნაჩქარევად, ან სათანადო განხილვის გარეშე, და ამ ზომის გატარების შემდეგ მოსამართლე უნდა გაეცნოს მეთვალყურეობის შედეგებს და შეისწავლოს, შესრულდა თუ არა კანონის (*Roman Zakharov v. Russia* [GC], 47143/06, 2015 წლის 4 დეკემბერი და *Bălteanu v. Romania*, no. 142/04, 2013 წლის 16 ივლისი). ჟურნალისტური წყაროების დადგენის მიზნით განხორციელებული კომუნიკაციის ნებისმიერი გადაჭერისთვის საჭიროა

წინასწარი სასამართლო ნებართვა (*Telegraaf Media Nederland Landelijke Media BV v. Netherlands*, no.39315/06, 2012 წლის 22 ნოემბერი);

- *შეგროვებული მასალის გამოყენება და მასზე წვდომა*: ეს დაშვებული უნდა იყოს მხოლოდ მოვალეობების რეალურად შესრულებისთვის, და არ უნდა სცდებოდეს დასახული მიზნის ფარგლებს (*Roman Zakharov v. Russia*). გარდა ამისა, პერსონალური მასალა, რომელიც არ არის დაკავშირებული სამართალწარმოებასთან, არ უნდა იქნას გამჟღავნებული სასამართლოში ან სხვაგან (*Craxi v. Italy (No. 2)* no. 25337/94, 2003 წლის 17 ივლისი);
- *მასალის შენახვა*: მასალის შენახვის ექსტრემული ვადა შეიძლება გონივრული იყოს, მაგრამ ნებისმიერი მონაცემები, რომელიც არ შეეხება იმ მიზანს, რისთვისაც ისინი მოპოვებული იქნა, დაუყოვნებლივ უნდა განადგურდეს, ხოლო სამართალწარმოების პროცესში გამოყენებული მასალა უნდა განადგურდეს წარმოების დასრულების შემდეგ (*Roman Zakharov v. Russia*); და
- *შემდგომი გამჟღავნება*: პირს, რომელზეც ეს ზომა ზემოქმედებას ახდენს, პრინციპში უნდა ჰქონდეს დამოუკიდებელი სასამართლოს მიერ დამტკიცებული ღონისძიების პროპორციულობის და გონივრულობის განხილვის უფლება (*Radzhab Magomedov v. Russia*, no. 20933/08, 2016 წლის 20 დეკემბერი).

ფარული ოპერაციები

28. ევროპული სასამართლო აღიარებს ფარული ოპერაციების გამოყენების ლეგიტიმურობას, ვინაიდან დანაშაულებრივ საქმიანობაში მონაწილე პირები უნდა მოელოდნენ, რომ სამართალდამცავი ორგანოები ამ საშუალებას მიმართავენ.
29. ამასთან, სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, გახდა თუ არა ფარული ოპერაციის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულებების გამოყენების გამო სამართალწარმოება უსამართლო, რითაც დაირღვია ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი. ამას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, როდესაც მსჯავრდებული პირი ფარულ ოპერაციაში მონაწილე ოფიცრებმა წააქეზეს დანაშაულის ჩადენისკენ, ანუ დანაშაულის პროვოცირება მოახდინეს.
30. გადამწყვეტი საკითხი იმის დადგენისას, მოხდა თუ არა დანაშაულის პროვოცირება, პოლიციის ან სხვა სამართალდამცავი ორგანოების როლის დადგენას გულისხმობს; ანუ, უნდა დადგინდეს, გასცდა თუ არა ეს ღონისძიებები გამოძიების ფარგლებს, რაც არსებითად პასიურ როლს გულისხმობს ჩადენილ დანაშაულთან მიმართებაში, ან უბრალოდ ადგილი ჰქონდა სხვის მიერ დაგეგმილი დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობას?

31. ევროპული სასამართლო იმ შემთხვევაში მიიჩნევს, რომ დანაშაულის პროვოცირებას ჰქონდა ადგილი, როდესაც არაფერი მიანიშნებს იმაზე, რომ ბრალდებული დანაშაულს ჩაიდენდა ფარული ოპერატიული მუშაკების ჩარევის გარეშე.
32. ბრალდების მხარეს ეკისრება იმის დამტკიცება, რომ არ ჰქონდა ადგილი დანაშაულის პროვოცირებას, იმ პირობით, რომ მოპასუხის ბრალდებები არ არის სრულიად უსაფუძვლო.
33. გარდა ამისა, სასამართლომ, რომელიც პირის ბრალეულობის საკითხს განიხილავს, ყოველთვის უნდა შეისწავლოს პირის ბრალდებები დანაშაულის პროვოცირების შესახებ, რადგან სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევას ექნება ადგილი არა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დადასტურდება დანაშაულის პროვოცირება (არსებითი დარღვევა), არამედ ასევე იმ შემთხვევაში, როდესაც არ იქნა განხილული სარჩელის არსებითი მხარე, ანუ ის ფაქტი, რომ დანაშაულის ჩადენის წასაქეზებლად ასეთი ტექნიკა იქნა გამოყენებული (პროცედურული დარღვევა).

საკვანძო საკითხები

34. იმის მტკიცებისას, რომ ფარულმა ოპერაციამ დანაშაულის პროვოცირება გამოიწვია, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
  - *ოპერაციის ჩატარების მიზეზები*: მნიშვნელოვანი ფაქტორია, როდესაც არსებობს საფუძველი ეჭვის შესატანად იმ ინფორმაციის სანდოობაში, რაზე დაყრდნობითაც ოპერაცია ჩატარდა, და თუ ეს ასეა, ასევე უნდა გასაჩივრდეს ის ფაქტი, რომ მისი უტყუარობა არ იქნა შემოწმებული (*Sandu v. Republic of Moldova*, no. 16463/08, 2014 წლის 11 თებერვალი);
  - *ბრალდებულის წინა ნასამართლეობის ისტორია და ქცევა*: ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, აქვს თუ არა ბრალდებულს წინა ნასამართლეობა, და არსებობს თუ არა დამოუკიდებელი მტკიცებულება, რომელიც დანაშაულის ჩადენის მზადყოფნაზე მიანიშნებს (*Shuvalov v. Estonia* (dec.), no. 39820/08, 2010 წლის 30 მარტი და *Butkevicius v. Lithuania* (dec.), no. 48297/99, 2000 წლის 28 ნოემბერი), თუ მსგავსი დანაშაულისთვის იგი მანამდე არ ყოფილა ნასამართლევი (*Teixeira de Castro v. Portugal*, no. 25829/94, 1998 წლის 9 ივნისი);
  - *ოპერატიული მუშაკების ჩართულობა*: გასათვალისწინებელია, ისინი უბრალოდ მონაწილეობდნენ დანაშაულებრივ ქმედებებში (*Miliniene v. Lithuania*, no. 74355/01, 2008 წლის 24 ივნისი), თუ პასუხისმგებელი არიან დანაშაულის წაქეზებაში (*Ramanauskas v. Lithuania* [GC], no. 74420/01, 2008 წლის 5 თებერვალი), ან/და მათ ზეწოლა მოახდინეს ბრალდებულზე, რათა

მას ის დანაშაული ჩაედინა, რომელშიც ბრალი ედება (*Teixeira de Castro v. Portugal*);

- *ფარული ოპერაციის ნებართვის გაცემის პროცედურა*: მნიშვნელოვანია, რომ ამ მიზნით მკაფიო და განჭვრეტადი პროცედურა არსებობდეს (*Yeremtsov and Others v. Russia*, no. 20696/06, 2014 წლის 27 ნოემბერი), მაგრამ ასეთის არსებობის შემთხვევაშიც კი, გასათვალისწინებელია, მოხდა თუ არა ოპერაციის პოლიციის ინიციატივით ჩატარება (*Ramanauskas v. Lithuania*), ან დაცული იქნა თუ არა გაცემული ნებართვის მოთხოვნები, და მკაფიოდ იყო თუ არა განსაზღვრული მოქმედების პარამეტრები (*Vaysner v. Estonia* (dec.), no. 7157/05, 2010 წლის 5 იანვარი), ასევე, რამდენად ექვემდებარებოდა ეს ოპერაცია სათანადო ზედამხედველობას (*Miliniene v. Lithuania*);
- *ოპერაციის შესახებ ინფორმაციის გამჟღავნება*: მკაფიოდ უნდა დადგინდეს, არსებობდა თუ არა რაიმე ამ თვალსაზრისით რაიმე უარი ან შეზღუდვა, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს დანაშაულის პროვოცირების შესახებ დაცვის არგუმენტის წამოყენების შესაძლებლობაზე (*Edwards and Lewis v. United Kingdom* [GC], no. 39647/98, 2004 წლის 27 ოქტომბერი); და
- *სასამართლოების მიდგომა*: ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ რამდენად იყვნენ სასამართლოები მზად განეხილათ, ჰქონდა თუ არა ადგილი იმის პროვოცირებას, რომ ბრალდებულს დანაშაული ჩაედინა (*Akbay and Others v. Germany*, no. 40495/15, 2020 წლის 15 ოქტომბერი).

ე. თავისუფლების უფლება

35. ევროპულ კონვენციაში გამოყენებული სხვა ტერმინების მსგავსად, ამ უფლებასაც ენიჭება ავტონომიური მნიშვნელობა, რათა ევროპული სასამართლო არ იყოს ვალდებული დაეყრდნოს მხოლოდ ეროვნული ხელისუფლების შეფასებას იმის თაობაზე, ჰქონდა თუ არა ადგილი თავისუფლების უფლების შეზღუდვას. შესაბამისად, სასამართლო თავად შეაფასებს სიტუაციას (*Khlaifia and Others v. Italy* [GC], no. 16483/12, 2016 წლის 15 დეკემბერი).
36. ასეთი შეფასებისას, ევროპული სასამართლო ისეთ ფაქტორებს ითვალისწინებს, როგორცაა მოცემული ღონისძიების ტიპი, ხანგრძლივობა, შედეგები და განხორციელების წესი (§ 80; *Guzzardi v. Italy* [P], no. 7367/76, 1980 წლის 6 ნოემბერი, *Medvedyev and Others v. France* [GC], no. 3394/03, 2010 წლის 29 მარტი, *Creangă v. Romania* [GC], no. 29226/03, 23 2012 წლის 23 თებერვალი და *De Tommaso v. Italy* [GC], no. 43395/09, 2017 წლის 23 თებერვალი).
37. გარდა ამისა, მხედველობაში იქნება მიღებული ისეთი ფაქტორები, როგორცაა დახურული ტერიტორიის დატოვების შესაძლებლობა, პირის მოძრაობაზე

ზედამხედველობის და კონტროლის ხარისხი, იზოლირების ზომა და სოციალური კონტაქტების შესაძლებლობა (*Guzzardi v. Italy*, [P], no. 7367/76, 1980 წლის 6 ნოემბერი, *H.L. v. United Kingdom*, no. 45508/99, 2004 წლის 5 ოქტომბერი და *Storck v. Germany*, no. 61603/00, 2005 წლის 16 ივნისი).

38. გარდა ამისა, პოლიციის მიერ გაჩერების და ჩხრეკის განხორციელებისას იძულების ელემენტის გამოყენებას ევროპული სასამართლო განიხილავს როგორც თავისუფლების აღკვეთის ტოლფასს, მიუხედავად ამ ზომის მოკლე ხანგრძლივობისა (*Gillan and Quinton v. United Kingdom*, no. 4158/05, 2010 წლის 12 იანვარი, *Shimovolos v. Russia*, no. 30194/09, 2011 წლის 21 ივნისი და *Krupko and Others v. Russia*, 26587/07, 2014 წლის 26 ივნისი).

საკვანძო საკითხები

39. თავისუფლების აღკვეთის კანონიერების გასაჩივრებისას შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *საფუძვლების ამომწურავი ჩამონათვალი*: გარდა ევროპულ კონვენციის მე-15 მუხლით გათვალისწინებული საგანგებო მდგომარეობისა, თავისუფლების აღკვეთა დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი ხდება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის (ა)-დან (ვ) ქვეპუნქტებით განსაზღვრული ერთ-ერთი საფუძველის ფარგლებში (*Khlaifia and Others v. Italy* [GC], no. 16483/12, 2016 წლის 15 დეკემბერი და *Aftanache v. Romania*, no. 999/19, 2020 წლის 26 მაისი);
- *ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობა*: თავისუფლების აღკვეთა ყოველთვის უნდა მოხდეს „კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად“ და ევროპული სასამართლო უფლებამოსილია შეისწავლოს, დაცული იქნა თუ არა ეროვნული კანონმდებლობა (*Creangă v. Romania* [GC], no. 29226/03, 2012 წლის 23 თებერვალი და *Baranowski v. Poland*, no. 28358/95, 2000 წლის 28 მარტი). გარდა ამისა, ეს მოთხოვნა არ იქნება დაკმაყოფილებული მხოლოდ ეროვნული კანონის დებულებასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის გზით; ეს დებულება თავად უნდა იყოს შესაბამისობაში ევროპულ კონვენციასთან, მათ შორის, მასში მკაფიოდ ასახულ ან ნაგულისხმევ ზოგად პრინციპებთან, განსაკუთრებით კი, კანონის უზენაესობის პრინციპთან. ეს გულისხმობს როგორც კანონის ფორმულირების სიზუსტესა და განჭვრეტადობას, ასევე ეროვნულ კანონში სათანადო სამართლებრივი დაცვისა და „სამართლიანი და სათანადო პროცედურების“ არსებობას (*Creangă v. Romania* [GC], no. 29226/03, 2012 წლის 23 თებერვალი და *Plesó v. Hungary*, no. 41242/08, 2012 წლის 2 ოქტომბერი). გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია იმის შემოწმება, რომ (ა) არ არსებობს ხარვეზები მოქმედ კანონმდებლობაში, რომელიც გამოყენებული იქნა (*Chenyev v. Ukraine*, no. 46193/13, 2014 წლის 9 ოქტომბერი), (ბ) კონსტიტუციური გარანტიებით გათვალისწინებული მოთხოვნები

დაცულია (*Mehmet Hasan Altan v. Turkey*, no. 13237/17, 2018 წლის 20 მარტი) და გ) სათანადო წესით იქნა გათვალისწინებული კონკრეტული კანონის, მაგალითად, ამნისტიასთან, შეწყალებასთან ან ხანდაზმულობის ვადის ამოქმედებასთან დაკავშირებული დებულებების გამოყენებასთან დაკავშირებით დაწესებული ნებისმიერი შეზღუდვა (*Gusinskiy v. Russia*, no. 70276/01, 2004 წლის 19 მაისი). გარდა ამისა, დებულება, რომელსაც სასამართლო ეყრდნობა, არ უნდა იქნეს გამოყენებული ისე, რომ იგი ან არ შეესაბამება სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპს, ან არამართებულად იქნა გამოყენებული (*Alparslan Altan v. Turkey*, no. 12778/17, 2019 წლის 16 აპრილი); და

- *თვითნებობის არარსებობა*: გარდა ამისა, თავისუფლების აღკვეთისას უზრუნველყოფილი უნდა იყოს პირის დაცვა თვითნებობისგან (*Witold Litwa v. Poland*, no. 26629/95, 2000 წლის 4 აპრილი and *S., V. and A. v. Denmark* [GC], no. 35553/12, 2018 წლის 22 ოქტომბერი). უფლებამოსილებით სარგებლობა თვითნებურად იქნება მიჩნეული, თუ იგი გამოყენებულია არასათანადო მიზნისთვის ან სახეზეა ხელისუფლების მხრიდან არაკეთილსინდისიერება ან მოტყუების ელემენტი (*Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*, no. 37048/04, 2009 წლის 13 იანვარი და *Lutsenko v. Ukraine*, no. 6492/11, 2012 წლის 3 ივლისი). „თვითნებობისგან დაცვის გარანტიებთან“ დაკავშირებული მნიშვნელოვანი ფაქტორები მოიცავს მკაფიო სამართლებრივი დებულებების არსებობას დაპატიმრების ბრძანების გაცემასთან, პატიმრობის გახანგრძლივებასა და დაკავების ვადების განსაზღვრასთან დაკავშირებით; და ეფექტური სამართლებრივი დაცვის საშუალებების არსებობას, რომელთა გამოყენებითაც განმცხადებელს შეუძლია გაასაჩივროს მისი პატიმრობის „კანონიერება“ და „ხანგრძლივობა“ (*J.N. v. the United Kingdom*, no. 37289/12, 2012 წლის 19 მაისი).

ვ. აღკვეთის ღონისძიებები: წინასწარი პატიმრობა და გირაო

40. აღკვეთის ზომები მიზნად ისახავენ იმის უზრუნველყოფას, რომ მოპასუხე/ბრალდებული დაესწროს მის წინააღმდეგ აღძრულ ნებისმიერ სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებულ პროცესს, და რომ არ მოხდეს არასათანადო ჩარევა დანაშაულის გამოძიებაში ან მართლმსაჯულების აღსრულებაში. ეს ზომები შეიძლება ბრალდებულს დაეკისროს მისი თავდაპირველად დაკავების შემდეგ, და ნებისმიერ დროს, მის წინააღმდეგ სამართალწარმოების დასრულებამდე, და ეს ზომები შეიძლება აგრეთვე გადაისინჯოს ან გაუქმდეს სამართალწარმოების მიმდინარეობის პროცესში.
41. ამგვარი ზომები შეიძლება მოიცავდეს თავისუფლების აღკვეთას („წინასწარი პატიმრობა“) ან არასაპატიმრო ხასიათის ქცევასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს. პირველი ზომა ასევე მოიცავს შინაპატიმრობას, როდესაც სრულად აკრძალულია გარკვეული შენობის დატოვება (*Buzadji v. Republic of*

Moldova [GC], no. 23755/07, 2016 წლის 5 ივლისი), და ასეთმა ზომამ პოტენციურად შეიძლება გამოიწვიოს ევროპული კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებების, კერძოდ კი, მე-5 მუხლით დადგენილი თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევა.

42. ამრიგად, საჭიროა იმის უზრუნველყოფა, რომ წინასწარი პატიმრობის დაკისრება, ან მისი ვადის გაგრძელება ყოველთვის შესაბამისობაში იყოს ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილ მოთხოვნებთან.
43. გარდა ამისა, თუ ეს შეუძლებელია, შეიძლება გამართლებული იყოს ისეთი ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენება, როგორცაა გირაო. ამასთან, საჭიროა იმის დემონსტრირება, რომ ნებისმიერი წინასწარი პატიმრობა, რომელიც გირაოს დაკისრებაზე უარის თქმიდან გამომდინარეობს, შეესაბამებოდეს ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლს.

წინასწარი პატიმრობა

44. პირველ რიგში, ყოველთვის უნდა დადგინდეს ალკვეთის ზომების დაკისრების აუცილებლობა, სანამ ამ ზომის დაკისრება მოხდება. გარდა ამისა, ალკვეთის ღონისძიების სახით წინასწარი პატიმრობის დაკისრება/ვადის გაგრძელება, გამონაკლისი ზომის სახით უნდა მოხდეს, და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არასაპატიმრო ღონისძიებების დაკისრება ვერ მოახდენს იმ რისკის პრევენციას, რის გამოც აუცილებელია ალკვეთის ღონისძიების დაკისრება. გარდა ამისა, ალკვეთის ღონისძიების ხანგრძლივობა არ უნდა იყოს იმაზე მეტი, ვიდრე ეს საჭიროა არსებული რისკის პრევენციისთვის, და ნებისმიერ შემთხვევაში, ეს ხანგრძლივობა არ უნდა აჭარბებდეს იმ ვადას, რაც შესაბამისობაშია გონივრულ ვადაში სასამართლო განხილვის უფლებასთან.

საკვანძო საკითხები

45. იმის გასაჩივრებისას, რომ წინასწარი პატიმრობის დაკისრება/გაგრძელება ეწინააღმდეგება ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლს, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
  - *მისი კანონიერება*: რაც შეეხება ამასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს, იხილეთ პუნქტი 38 ზემოთ;
  - *რამდენად ეყრდნობა ეს ზომა დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის მცდელობის შესახებ გონივრულ ეჭვს*: ეს არის სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების პროცესის ფარგლებში თავისუფლების ალკვეთის ან სხვა ალკვეთის ღონისძიების გამოყენების წინაპირობა და, შესაბამისად, იგი დაკმაყოფილებული უნდა იყოს არა მხოლოდ პირის თავდაპირველი

დაკავებისას, არამედ მისი წინასწარი პატიმრობის მთელი პერიოდის, ან სხვა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების დროს (*Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, no. 15172/13, 2014 წლის 22 მაისი). ექვი გონივრულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ობიექტური კავშირის არსებობაა ნაჩვენები, ნაცვლად გარკვეული რწმენისა, რაც არ უნდა გულწრფელი იყოს იგი, პირსა და იმ დანაშაულს შორის, რომელიც მან სავარაუდოდ ჩაიდინა, ან უნდა ჩაედინა. წარსული გამამტყუნებელი განაჩენი საკმარისი არ იქნება ამ მიზნისთვის (*Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom*, nos. 12244/86 et al., 1990 წლის 30 აგვისტო), მაგრამ შეიძლება გათვალისწინებული იქნას ბრალდებულის/განსასჯელის კონკრეტული ქცევა (*Punzelt v. Czech Republic*, no. 31315/96, 2000 წლის 25 აპრილი), ან სხვა კონკრეტული მტკიცებულებები, როგორცაა მოწმეთა ჩვენებები (*Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, no. 15172/13, 2014 წლის 22 მაისი). სასამართლომ უნდა შეამოწმოს იმ მტკიცებულებების უტყუარობა, რაზე დაყრდნობითაც ამ ზომის გამოყენება მოხდა (*Stepuleac v. Moldova*, no. 8207/06, 2007 წლის 6 ნოემბერი) და უზრუნველყონ, რომ მითითებული „ფაქტები“ რეალურად წარმოადგენს დანაშაულის შემადგენელ ელემენტებს (*Kandzhov v. Bulgaria*, no. 68294/01, 2008 წლის 6 ნოემბერი). აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას გონივრული ექვის მოთხოვნის შეუსრულებლობა ვერ გამოსწორდება არც მტკიცებულებების შემდგომი შეგროვებით, და არც შემდგომი მსჯავრდებით (*Alparslan Altan v. Turkey*, no. 12778/17, 2019 წლის 16 აპრილი), მიუხედავად იმისა, რომ ამ პირველმა შესაძლოა გაამართლოს მოგვიანებით ეტაპზე აღკვეთის ღონისძიების დაკისრება;

- *აღკვეთის ღონისძიების დაკისრების შესაბამისი მიზეზის არსებობა*: ასეთი ზომა პირს შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაეკისროს, თუ იმ კონკრეტულ დროს არსებობს გაქცევის (ან მიმალვის) საფრთხე, მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის ხელის შეშლის საფრთხე, მაგალითად, გარიგების შედეგად, მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე, ან მოწმეებზე ზეწოლის ან სხვა დანაშაულების ჩადენის საფრთხე. ნებისმიერი სხვა მიზეზი (მაგალითად, შეგროვებული მტკიცებულებების კანონიერება) (*Patsuria v. Georgia*, no. 30779/04, 2007 წლის 6 ნოემბერი), შემდგომი გამოძიების ჩატარების აუცილებლობა (*Piruzyan v. Armenia*, no. 33376/07, 2012 წლის 26 ივნისი), ან ბრალის აღიარებაზე უარი (*Lutsenko v. Ukraine*, no. 6492/11, 2012 წლის 3 ივლისი). ამრიგად, იმ დანაშაულის სიმძიმე, რომელშიც პირს ბრალი ედება, არ უნდა იყოს ასეთი ზომების დაკისრების ერთადერთი საფუძველი, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ფაქტორი მაინც შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს გადაწყვეტილების მიღებისას ასეთი ზომების საჭიროების თაობაზე (და, განსაკუთრებით კი, თავისუფლების აღკვეთის დაკისრებისას) (*Mamedova v. Russia*, no. 7064/05, 2006 წლის 1 ივნისი). ევროპული სასამართლო ასევე აღიარებს საზოგადოებრივი წესრიგის საფრთხეს და დაკავებულის დაცვის აუცილებლობას, როგორც აღკვეთის ზომების დაკისრების საფუძველს, მაგრამ ეს არ არის გათვალისწინებული საქართველოს კანონმდებლობით;

- შესაბამისი მიზეზი საკმარისად დადგინდა: არ არის საკმარისი სამიდან ერთი ან მეტი მიზეზის დასახელება, რადგან ნებისმიერი მითითება იმაზე, რომ მოპასუხე/ბრალდებული შეიძლება გაიქცეს, ხელი შეუშალოს მართლმსაჯულების აღსრულებას, ან ახალი დანაშაული ჩაიდინოს, სათანადოდ უნდა იყოს დასაბუთებული. მიმალვის საფრთხის შემთხვევაში, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული პირის საზღვარგარეთთან არსებული კავშირები (*W. v. Switzerland*, no. 14379/88, 1993 წლის 26 იანვარი), მიმალვის წარსული მცდელობები (*Punzelt v. Czech Republic*, no. 31315/96, 2000 წლის 25 აპრილი), გაქცევისთვის მომზადება (*Merabishvili v. Georgia [GC]*, no. 72508/13, 2017 წლის 28 ნოემბერი), მაგრამ ასევე გასათვალისწინებელია დარჩენის ისეთი მოტივი, როგორცაა ოჯახური მდგომარეობა (*Mamedova v. Russia*, no. 7064/05, 2006 წლის 1 ივნისი), ან სხვა პირადი გარემოებები (*Aleksandr Makarov v. Russia*, no. 15217/07, 2009 წლის 12 მარტი), ასევე, პირის მზადყოფნა მონაწილეობა მიიღოს პროცესში და მისი კარგი რეპუტაცია (*Patsuria v. Georgia*, no. 30779/04, 2007 წლის 6 ნოემბერი და *Khayredinov v. Ukraine*, no. 38717/04, 2010 წლის 14 ოქტომბერი). იმის დასადგენად, არსებობს თუ არა მართლმსაჯულების აღსრულებაში ხელის შეშლის საფრთხე, გათვალისწინებული უნდა იქნას მოპასუხის/ბრალდებულის მოწმეებზე გავლენის მოხდენის პოტენციალი (*Saghinadze and Others v. Georgia*, no. 18768/05, 2010 წლის 27 მაისი და *Mikiashvili v. Georgia*, no. 18996/06, 2012 წლის 9 ოქტომბერი), შეთქმულების ან მტკიცებულებების განადგურების რეალური შესაძლებლობა (*Buzadji v. Republic of Moldova [GC]*, no. 23755/07, 2016 წლის 5 ივლისი), და დამატებითი მტკიცებულებების შეგროვების აუცილებლობა (*Batiashvili v. Georgia*, no. 8284/07, 2019 წლის 10 ოქტომბერი), აგრეთვე, მოწმეებზე ზეგავლენის მოხდენის მცდელობის არარსებობა (*Merabishvili v. Georgia [GC]*, no. 72508/13, 2017 წლის 28 ნოემბერი). შემდგომი დანაშაულების ჩადენის რისკის შემთხვევაში, გათვალისწინებული უნდა იყოს მხოლოდ ბრალდებულის/მოპასუხის მხრიდან მსგავსი დანაშაულების ჩადენის რეალური შესაძლებლობა/უნარი (*Aleksandr Makarov v. Russia*, no. 15217/07, 2009 წლის 12 მარტი);
- შეიძლება თუ არა რისკის შემცირება წინასწარი პატიმრობის გარდა სხვა ღონისძიების გამოყენებით: სასამართლოს უპირველესი ვარაუდი არ უნდა იყოს ის, რომ საჭიროა წინასწარი პატიმრობის შეფარდება, როდესაც შესაბამისი რისკის არსებობა არ არის დასაბუთებული (*Khodorkovskiy v. Russia*, no. 5829/04, 2011 წლის 31 მაისი), არამედ, სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს, შეიძლება თუ არა კონკრეტული რისკის/რისკების პრევენცია აღკვეთის ზომების გამოყენებით, რომლებიც არ ითვალისწინებენ თავისუფლების აღკვეთას (*Khayredinov v. Ukraine*, no. 38717/04, 2010 წლის 14 ოქტომბერი). ნებისმიერ შემთხვევაში, თავისუფლების აღკვეთა უნდა იყოს მხოლოდ უკიდურესი ზომა, როდესაც ბრალდებული/მოპასუხე არასრულწლოვანია (*Nart v. Turkey*, no. 20817/04, 2008 წლის 6 მაისი), და სამართალდარღვევის ხასიათიდან გამომდინარე, თავისუფლების აღკვეთის

ლონისძიების გამოყენება, ზოგადად, უნდა ჩაითვალოს გაუმართლებლად (*Kovyazin and Others v. Russia*, no. 13008/13, 2015 წლის 17 სექტემბერი - საპროტესტო აქცია, რომელსაც ხანგრძლივი ზიანი არ მოჰყოლია);

- *გაგრძელდა თუ არა წინასწარი პატიმრობა ზედმეტად ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში*: წინასწარი პატიმრობა ყოველთვის იქნება მიჩნეული ზედმეტად ხანგრძლივად იმ შემთხვევაში, თუ შესაბამისი რისკი, ან/და გონივრული ეჭვი აღარ არსებობს (*an der Tang v. Spain*, no. 19382/92, 1995 წლის 13 ივლისი). ამასთან, იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს რისკი ან ეჭვი არსებობს, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა:
  - გამოძიების სირთულე (*Contrada v. Italy*, no. 27143/95, 1998 წლის 24 აგვისტო),
  - სავარაუდო დანაშაულის ნებისმიერი საერთაშორისო განზომილება (*Chraidi v. Germany*, no. 65655/01, 2006 წლის 26 ოქტომბერი),
  - მტკიცებულებების უტყუარობა, რომლებზე დაყრდნობითაც ეს ზომები იქნა დაკისრებული (*Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, 2000 წლის 6 აპრილი),
  - უმოქმედობის ნებისმიერი პერიოდის არსებობა (*Punzelt v. Czech Republic*, no. 31315/96, 2000 წლის 25 აპრილი),
  - მოპასუხის/ბრალდებულის ასაკი (*Assenov and Others v. Bulgaria*, no. 24760/94, 1998 წლის 28 ოქტომბერი), და
  - მიზეზების მხოლოდ ხელახლა აღნიშვნა, მათი შემდგომი დასაბუთების გარეშე (*Makarenko v. Ukraine*, no. 622/11, 2018 წლის 30 იანვარი); და
- *დასაბუთების ხარისხი*: საკმარისი არ არის, რომ აღკვეთის ზომების დაკისრების შესახებ გადაწყვეტილებებში გათვალისწინებული იქნას ყველა ზემოთ განხილული მოსაზრება; თავად გადაწყვეტილებაში ნაჩვენები უნდა იყოს ის, თუ რა მოხდა რეალურად. ამრიგად, ეს მოითხოვს, რომ პროკურორების მიერ აღკვეთის ზომების დაკისრების (ან მათი გაგრძელების) სასარგებლოდ წარდგენილი მოსაზრებები ყურადღებით იყოს შესწავლილი, და რომ ეს დასაბუთება არც ავტომატურად იქნა მიღებული, და არც ამის შთაბეჭდილებას ტოვებს (*Magnitskiy and Others v. Russia*, no. 32631/09, 2019 წლის 27 აგვისტო). შედეგად, აუცილებელია, რომ სასამართლომ უარყოს ბრალდების მხარის წარდგინებები, რომლებიც არ არის გამყარებული უტყუარი მტკიცებულებებით, ან რომლებმაც ვერ შეძლეს არსებითი თვალსაზრისით პასუხის გაცემა დაცვის მხარის მიერ გაკეთებულ წარდგინებებზე. გარდა ამისა, დაცვის მხარის მიერ უზრუნველყოფილი წარდგინებების განხილვისას, გასათვალისწინებელია ის შეზღუდვები, რომლებიც დაცვის მხარეზე გავრცელდა, გამამყარებელი მტკიცებულებების წარდგენისას იმის გამო, რომ მას არ ჰქონდა სრული წვდომა გამოძიების მასალებზე. ბრალდების მხარისა და დაცვის მხარის მიერ გაკეთებული

წარდგინებების შეფასებისას, სასამართლომ უნდა გამოიყენოს ძალიან კონკრეტული არგუმენტები (*Janiashvili v. Georgia*, no. 35887/05, 2012 წლის 27 ნოემბერი) და მკაფიოდ უპასუხოს მოპასუხის/ბრალდებულის, ან მისი სახელით გაკეთებულ წარდგინებებს (*Kuc v. Slovakia*, no. 37498/14, 2017 წლის 25 ივლისი). ამ მიზნით, არასდროს არის საკმარისი, რომ სასამართლომ მხოლოდ შესაბამის სამართლებრივ დებულებებზე, და შესაძლო რისკებზე მიუთითოს (*Boicenco v. Moldova*, no. 41088/05, 2006 წლის 11 ივლისი), გამოიყენოს შაბლონური დასაბუთება (*Mamedova v Russia*, 7064/05, 2006 წლის 1 ივნისი), შეავსოს წინასწარ დაბეჭდილი დასაბუთების ფორმა (*Saghinadze and Others v. Georgia*, no. 18768/05, 2010 წლის 27 მაისი) ან მიიღოს პრაქტიკულად იდენტური დადგენილებები (არა მხოლოდ მათი შინაარსის თვალსაზრისით, გარდა თარიღისა, მოსამართლეთა და მონაწილეთა სახელების და პატიმრობის ხანგრძლივობისა, არამედ მათი ფორმატის თვალსაზრისითაც, ისეთი დეტალების ჩათვლით, როგორცაა გამოყენებული ფონტი, ტექსტის პოზიციონირება, და სტრიქონების შორის ინტერვალი, როგორც ეს მოხდა საქმეში *Svipsta v. Latvia*, no. 66820/01, 2006 წლის 9 მარტი).

გირაო

46. იმ კონტექსტში, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულთან დაკავშირებით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს „უფლება აქვს, რომ მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში“, ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი ადგენს, რომ „ასეთი გათავისუფლება შეიძლება პირობადებული იყოს სასამართლოში მისი გამოცხადების რაიმე გარანტიით“.
47. გარანტია შეიძლება სხვადასხვა ფორმით იყოს უზრუნველყოფილი. მაგალითად, ეს შეიძლება შეიცავდეს ისეთ მოთხოვნებს, როგორცაა: სავალდებულო ბინადრობა; კომენდანტის საათი; გარკვეულ პირებთან კავშირის აკრძალვა; პოლიციის ზედამხედველობა; პასპორტის ჩაბარება; ელექტრონული მეთვალყურეობა (სამაჯური); და პირობის დადება, ანუ, წერილობითი დაპირება, რომ სასამართლო მოსმენაზე გამოცხადდება, და არ მიიღებს მონაწილეობას უკანონო საქმიანობაში. იმავდროულად, ფინანსური გარანტიის უზრუნველყოფა, რომელიც ჩვეულებრივ მოიხსენიება როგორც „გირაო“ - მრავალი სამართლებრივი სისტემისთვისაა დამახასიათებელი, და მის გამოყენებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა სახელმწიფოს პრაქტიკის განხილვის შედეგად მნიშვნელოვანი პრეცედენტული სამართალი ჩამოყალიბდა.

საკვანძო საკითხები

48. იმის მტკიცებისას, რომ გირაოს შეფარდების მოთხოვნამ ან შეთავაზებულ ფინანსურ გარანტიაზე უარის თქმამ გამოიწვია წინასწარი პატიმრობა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მოთხოვნების საწინააღმდეგოდ, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
- *გარანტიის ფორმა*: აღიარებულია, რომ ფინანსური გარანტია არ არის ერთადერთი მისაღები მეთოდი; შეიძლება გამოყენებულ იქნას გარანტიის სხვა ფორმები, როგორცაა ობლიგაციების დეკონირება ან უძრავი ქონების დაგირავება (*Iwańczuk v. Poland*, no. 25196/94, 2001 წლის 15 ნოემბერი);
  - *გარანტიის წყარო*: ეს არ უნდა იყოს უზრუნველყოფილი პირადად მოპასუხის/ბრალდებულის მიერ (*Fedorenko v. Russia*, no. 39602/05, 2011 წლის 20 სექტემბერი);
  - *მოთხოვნილი თანხა*: ვინაიდან გარანტიის მიზანია მოპასუხის/ბრალდებულის სასამართლო მოსმენაზე გამოცხადების უზრუნველყოფა, თანხა პირველ რიგში უნდა განისაზღვროს პირის აქტივებზე დაყრდნობით და იმის გათვალისწინებით, თუ რამდენად იქნება ამ ოდენობის თანხის დაკარგვის პერსპექტივა საკმარისი შემაკავებელი ფაქტორი, რომელიც შეამცირებს იმ რისკს, რომლის საფუძველზეც აღკვეთის ღონისძიების დაკისრება გამართლებულადაა მიჩნეული (*Mangouras v. Spain* [GC], no. 12050/04, 2010 წლის 28 სექტემბერი). აქედან გამომდინარე, ამ თანხის განსაზღვრისას, პირველ რიგში, გათვალისწინებული უნდა იყოს მოპასუხის/ბრალდებულის მიერ მოთხოვნილი თანხის გადახდის უნარი (*Piotr Osuch v. Poland*, no. 30028/06, 2009 წლის 3 ნოემბერი და *Gafà v. Malta*, no. 54335/14, 2018 წლის 22 მაისი). ამასთან, მოპასუხე/ბრალდებული არგუმენტის სახით ვერ მოიყვანს იმ ფაქტს, რომ მისი პატიმრობა გაგრძელდა ზედმეტად მაღალი გირაოს მოთხოვნის გამო, თუ მან არ წარადგინა საჭირო ინფორმაცია, რომლის გადამოწმებაა შესაძლებელი საჭიროების შემთხვევაში, ამ ოდენობის გადასასინჯად (*Bonnechaux v. Switzerland* (Rep.), no. 8224/78, 1979 წლის 5 დეკემბერი). თანხა შეიძლება დიდი ოდენობის იყოს, როდესაც ეს აუცილებელია რისკის შესამცირებლად, იმ პირობით, რომ ამ თანხის გადახდა მოპასუხის/ბრალდებულის შესაძლებლობებშია (*Punzelt v. Czech Republic*, no. 31315/96, 2000 წლის 25 აპრილი), ან მნიშვნელოვანია მისი იმ პირებთან ურთიერთობის ხასიათის გათვალისწინება, ვინც გირაო გადაიხდა (*Mangouras v. Spain* [GC], no. 12050/04, 2010 წლის 28 სექტემბერი);
  - *საჭირო თანხის გადახდის შესაძლებლობა*: უნდა არსებობდეს მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ, რომ მოპასუხეს/ბრალდებულს რეალურად შეუძლია გირაოს თანხის ოდენობის გადახდა (*Kolesin v. Russia*, no. 72885/10, 2017 წლის 28 ნოემბერი); და

- *გათავისუფლების დრო*: ეს უნდა მოხდეს მას შემდეგ, რაც მიღებული იქნება თანხის გადახდის დადასტურება და შესაბამისი ორგანოები ამ ფაქტის შესახებ შეიტყობენ (*Navushtanov v. Bulgaria*, no. 57847/00, 2007 წლის 24 მაისი). გირაოს თანხის გადახდა შეიძლება იყოს გათავისუფლების პირობა (*Nikolishen v. Ukraine*, no. 65544/11, 2021 წლის 15 აპრილი), მაგრამ ეს არ არის ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული მოთხოვნა. გარდა ამისა, ის ფაქტი, რომ მოპასუხე/ბრალდებული პატიმრობაში რჩება ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მას შემდეგ, რაც გირაოს გადახდის უფლება იქნა მინიჭებული, შეიძლება ჩაითვალოს იმის მანიშნებლად, რომ სასამართლომ არ გაატარა საჭირო ზომები შესაბამისი ოდენობის გირაოს დასაკისრებლად (*Mikalauskas v. Malta*, no. 4458/10, 2013 წლის 23 ივლისი).

49. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ გირაოს უზრუნველყოფის მოთხოვნა, რადგან ეს არ არის ქონების მუდმივი ჩამორთმევა, და ზომა მხოლოდ დროებით უზღუდავს პირს შესაბამისი ქონებით სარგებლობის და განკარგვის შესაძლებლობას საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე, სავარაუდოდ, არ ჩაითვლება საკუთრების უფლების დარღვევად No1 ოქმის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით (*Jedamski v. Poland (dec.)*, no. 29691/96, 1998 წლის 4 მარტი).
50. გარდა ამისა, მართალია, შეიძლება გამართლებული იყოს სანქციების დაკისრება იმ ფინანსური გარანტიის პირობების დარღვევისთვის, რომლებიც მოპასუხეს/ბრალდებულს დაეკისრა გირაოს შეფარდებისას, ეს არ უნდა იყოს დისპროპორციული, მაგალითად, როგორცაა ხანგრძლივი პატიმრობა (*Gatt v. Malta*, no. 28221/08, 2010 წლის 27 ივლისი).
51. გირაოს სახით გადახდილი ნებისმიერი თანხის ჩამორთმევა სასამართლო სხდომაზე გამოუცხადებლობის გამო მისაღებია, როდესაც უზრუნველყოფილია „სამართლიანი ბალანსი“ საზოგადოების ინტერესების მოთხოვნებსა და მოპასუხის/ბრალდებულის უფლებებს შორის, მოცემული საქმის გარემოებების გათვალისწინებით (*Lavrechov v. Czech Republic*, no. 57404/08, 2013 წლის 20 ივნისი) და ეს ხდება შეჯიბრებითი პროცესის დასრულებისთანავე (*Koval v. Ukraine (dec.)*, no. 65550/01, 2004 წლის 30 მარტი).

ზ. იურიდიული დახმარება: წვდომა; იურიდიული დახმარების სამსახურის იურისტები; დისკუსიების კონფიდენციალურობა; საპროცესო შეთანხმება; წინასწარი პატიმრობა

52. ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი ცალსახად ადგენს იმის გარანტიებს, რომ მას, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, უფლება აქვს დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება იურიდიული მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი

მომსახურებით. ამასთან, მართალია, მიუხედავად იმისა, რომ ეს გარანტია მხოლოდ სასამართლო პროცესს ეხება, ევროპულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ სასამართლო განხილვის შედეგი შეიძლება განისაზღვროს დაკითხვის პროცესში, სამართალწარმოების საწყის ეტაპზევე. გარდა ამისა, ეს შეიძლება შესაბამისი იყოს მაშინაც კი, როდესაც პირისთვის ოფიციალურად ბრალი ჯერ არ არის წაყენებული.

53. მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტით დადგენილი გარანტია ეხება არა მხოლოდ იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობას, არამედ იმ პირობებს, რომლებშიც ასეთი დახმარება მისაწვდომი ხდება.
54. გარდა ამისა, იმ შემთხვევებში, როდესაც მოპასუხეს/ბრალდებულს არ ჰყავს ადვოკატი, იურიდიული დახმარების სამსახურის ადვოკატების ფუნქციებში შედის საპროცესო შეთანხმების წარმოებისას და წინასწარი პატიმრობის დაკისრებასთან დაკავშირებით მისი ინტერესების წარმოდგენა.

საკვანძო საკითხები

55. წინასწარი გამოძიების ეტაპზე იურიდიულ დახმარებაზე ხელმისაწვდომობის ნებისმიერი შეზღუდვის, და იმ პირობების გასაჩივრებისას, როდესაც იგი შეიძლება ხელმისაწვდომი გახდეს, შემდეგი საკითხები უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *იურიდიული დახმარების საჭიროება*: მე-6 მუხლით გათვალისწინებული გარანტიები ვრცელდება „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ არსებობის მომენტიდან, ანუ იმ მომენტიდან, როდესაც პირს ოფიციალურად ეცნობება კომპეტენტური ორგანოს მიერ იმ ბრალდების შესახებ, რომ მან ჩაიდინა სისხლის სამართლის დანაშაული, ან იმ მომენტიდან, როდესაც მის მდგომარეობაზე არსებითი გავლენა მოახდინა ხელისუფლების მიერ მის მიმართ ეჭვის შედეგად განხორციელებულმა მოქმედებებმა (*McFarlane v. Ireland* [GC], no. 31333/06, 2010 წლის 10 სექტემბერი). შედეგად, ეს გარანტიები შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს წინასასამართლო ეტაპზე, მათ შორის, გამოძიებისა და საგამოძიებო ზომების ჩატარებისას, თუკი სასამართლო განხილვის სამართლიანობას სერიოზული ზიანი მიადგება საწყის ეტაპზე ამ გარანტიების შეუსრულებლობის გამო (*Imbrioscia v. Switzerland*, no. 13972/88, 1993 წლის 24 ნოემბერი და *Dvorski v. Croatia* [GC], 25703/11, 2015 წლის 20 ოქტომბერი). გარდა ამისა, იურიდიული დახმარების გაწევის მოთხოვნა ასევე ვრცელდება იმ შემთხვევებზე, როდესაც პირი ნებაყოფლობით ჩაბარდება და პატიმრობა შეეფარდება (*Yuriy Volkov v. Ukraine*, no. 45872/06, 2013 წლის 19 დეკემბერი), როდესაც ეჭვმიტანილი მონაწილეობს დაპირისპირებაში სამართალწარმოების საწყის ეტაპზე (*Vanfuli v. Russia*, no. 24885/05, 2011 წლის 3 ნოემბერი და *Şiray v. Turkey*, no. 29724/08, 2014 წლის 11 თებერვალი) და პროცედურულ ღონისძიებებზე, რომლებიც

ითვალისწინებენ მოვლენების რეკონსტრუქციას და პირების ამოცნობის პროცედურას (*Galip Doğru v. Turkey*, no. 36001/06, 2015 წლის 28 აპრილი და *Dzhulay v. Ukraine*, no. 24439/06, 2014 წლის 3 აპრილი);

- *შეტყობინების ვალდებულება*: როდესაც უკვე დადგენილია, რომ დანაშაულის თაობაზე ეჭვი არსებობს, პოლიციას ეკისრება ვალდებულება აცნობოს სავარაუდო დამნაშავეს თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემისგან თავის შეკავების, დუმილისა და იურიდიული დახმარების უფლების შესახებ (*Ibrahim and Others v. United Kingdom* [GC], no. 50541/08, 2016 წლის 13 სექტემბერი და *Simeonovi v. Bulgaria* [GC], no. 21980/04, 2017 წლის 17 მაისი);
- *მოწმეების პოზიცია*: ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის უფლება ასევე ვრცელდება, როდესაც ცნობილი გახდება, რომ პირი არის ეჭვმიტანილი და არა მოწმეა, ან სხვა მიზეზითაა დაკავებული (*Shabelnik v. Ukraine*, no. 16404/03, 2009 წლის 19 თებერვალი, *Krivoshey v. Ukraine*, no. 7433/05, 2016 წლის 23 ივნისი და *Zakshevskiy v. Ukraine*, no. 7193/04, 2016 წლის 17 მარტი), ან ეჭვმიტანილად განიხილება, როდესაც საერთაშორისო მოთხოვნის საფუძველზე დაიკითხება (*Stojkovic v. France and Belgium*, no. 25303/08, 2011 წლის 27 ოქტომბერი). აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი იქნება იმ პირთა დამოკიდებულების დადგენა, რომლებიც დაკითხავენ სავარაუდო „მოწმეს“, მათი რეალური მოსაზრებების თაობაზე მოცემული პირის დანაშაულში მონაწილეობასთან დაკავშირებით, რომლის გამოძიება მიმდინარეობს.
- *იურიდიულ დახმარებაზე წვდომის ნებისმიერი დაყოვნება*: ევროპული სასამართლო აღიარებს, რომ შეიძლება დასაშვები იყოს იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის დაყოვნება, თუ ამის გამამართლებელი საფუძვლიანი მიზეზები არსებობს. ამ უფლების ასეთი შეზღუდვა დროებითი ხასიათის უნდა იყოს და უნდა ემყარებოდეს საქმის კონკრეტული გარემოებების ინდივიდუალურ შეფასებას. კერძოდ, ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ დასაბუთებული მიზეზი არსებობს, როდესაც დამაჯერებლად იქნება ნაჩვენები, რომ იმის გადაუდებელი აუცილებლობა არსებობდა, რომ მოცემულ შემთხვევაში თავიდან აეცილებინათ სიცოცხლისთვის, თავისუფლებისთვის ან ფიზიკური ხელშეუხებლობისთვის სერიოზული ზიანის მიყენება, მაგრამ ევროპული სასამართლო არ მიიჩნევს საფუძვლიან მიზეზად, როდესაც მითითებულია ინფორმაციის გაჟონვის რისკი (*Ibrahim and Others v. United Kingdom* [GC], no. 50541/08, 2016 წლის 13 სექტემბერი);
- *კონფიდენციალურობის პატივისცემა*: იურიდიული დახმარება ზოგადად მოითხოვს ბრალდებულსა და ადვოკატს შორის დაუბრკოლებელ კომუნიკაციას. შედეგად, მათი შეხვედრების მიყურადება ჩვეულებრივ, არ იქნება გამართლებული (*Brennan v. United Kingdom*, no. 39846/98, 2001 წლის 16 ოქტომბერი, *Öcalan v. Turkey* [GC], no. 46221/99, 2005 წლის 12 მაისი,

Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი და *Yaroslav Belousov v. Russia*, no. 2653/13, 2016 წლის 4 ოქტომბერი). ეს თანაბრად ეხება კორესპონდენციისა და სატელეფონო ზარების ნებისმიერ მიყურადებას (*Lanz v. Austria*, no. 24430/94, 2002 წლის 31 იანვარი, *Zagaria v. Italy*, no. 58295/00, 2007 წლის 27 ნოემბერი, *Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008 წლის 9 ოქტომბერი და *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი), და ოფისებისა და ფაილების ჩხრეკას (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი). ამგვარი საქმიანობა არა მხოლოდ ზღუდავს მოპასუხის/ბრალდებულის სამართლიანი სასამართლოს უფლებას, არამედ ასევე ევროპულ კონვენციის მე-8 მუხლის შესაბამისად, მისი ადვოკატის უფლებებს (*Schönenberger and Durmaz v. Switzerland*, no. 11368/85, 1988 წლის 20 ივნისი). ამასთან, ამგვარი ჩარევა შეიძლება ამ უფლებებთან შესაბამისობაში ჩაითვალოს, როდესაც არსებობდა იმის ვარაუდის საფუძვლიანი მიზეზი, რომ ადგილი ჰქონდა ჭეშმარიტად არამართლზომიერ საქციელს (*Brennan v. United Kingdom*, no. 39846/98, 2001 წლის 16 ოქტომბერი და *Laurent v. France*, no. 28798/13, 2018 წლის 24 მაისი), ან ეროვნული უსაფრთხოების მიზეზების გამო (*R.E. v. United Kingdom*, no. 62498/11, 2015 წლის 27 ოქტომბერი);

- *გავლენა მთლიანად სასამართლო პროცესის სამართლიანობაზე*: იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის დამაჯერებელი მიზეზების არარსებობა თავისთავად არ იწვევს მე-6 მუხლის დარღვევას, რადგან ასევე უნდა დადგინდეს, რომ სასამართლო განხილვის სამართლიანობას გამოუსწორებელი ზიანი მიადგა იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის გამო. ევროპულ სასამართლო მიიჩნევს, რომ სასამართლო პროცესის სამართლიანობაზე ამ უფლების ასეთი შეზღუდვის გავლენის დადგენისას, შემდეგი ფაქტორები უნდა იქნას გათვალისწინებული:

- იყო თუ არა განსაკუთრებით დაუცველი მოპასუხე/ბრალდებული, რასაც იმ შემთხვევაში ექნება ადგილი, როდესაც დაკითხული პირები ბავშვები არიან (*Blokhin v. Russia [GC]*, no. 47152/06, 2016 წლის 23 მარტი), პირები, რომლებმაც არ იციან ადგილობრივი ენა (*Elawa v. Turkey*, no. 36772/02, 2011 წლის 25 იანვარი), ან მათი განათლების დონე დაბალია (*Kaçiu and Kotorri v. Albania*, no. 33192/07, 2013 წლის 25 ივნისი);
- სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც არეგულირებს წინასასამართლო წარმოებას და სასამართლო პროცესზე მტკიცებულებათა დასაშვებობას, და რამდენად იყო იგი დაცული; როდის ვრცელდება გამონაკლისი წესი, და ის ფაქტი, რომ ნაკლებად სავარაუდოა, რომ სამართალწარმოება მთლიანობაში უსამართლოდ იყოს მიჩნეული;
- ჰქონდა თუ არა მოპასუხეს/ბრალდებულს მტკიცებულებების ნამდვილობის გასაჩივრების შესაძლებლობა და მათი გამოყენების შეწინააღმდეგების უფლება;

- მტკიცებულების ხარისხი და ის, თუ რა გარემოებებში იქნა ისინი მოპოვებული, ეჭვქვეშ აყენებს მათ უტყუარობას ან სიზუსტეს, ნებისმიერი იძულების ხარისხისა და ხასიათის გათვალისწინებით;
- თუ მტკიცებულება უკანონოდ იქნა მოპოვებული, რა სახის უკანონობაა ეს, და რამდენად წარმოადგენს იგი ევროპული კონვენციის სხვა დებულების დარღვევას, და აღმოჩენილი დარღვევის ხასიათი;
- ჩვენების შემთხვევაში, მისი ხასიათი და ის, მოხდა თუ არა მისი გაწვევა ან შეცვლა მისი მიცემიდან მოკლე ხნის შემდეგ;
- როგორ მოხდა მტკიცებულებების გამოყენება, კერძოდ კი, წარმოადგენდა თუ არა მტკიცებულება გადამწყვეტი და უტყუარი მტკიცებულების განუყოფელ ან მნიშვნელოვან ნაწილს, რომელსაც ემყარებოდა მსჯავრდება და სხვა მტკიცებულების სანდოობა;
- მოხდა თუ არა დანაშაულის შეფასება პროფესიონალი მოსამართლეების, თუ ნაფიცი მსაჯულების მიერ, და ამ უკანასკნელთა შემთხვევაში, ნაფიცი მსაჯულებისთვის მიწოდებული მითითებების შინაარსი;
- საზოგადოების ინტერესის წონა კონკრეტული დანაშაულის გამოძიებისა და დასჯის მიმართ; და
- შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობითა და პრაქტიკით გათვალისწინებული სხვა შესაბამისი პროცედურების დაცვა.

ამ ფაქტორების გამოყენების საილუსტრაციოდ, იხილეთ, მაგ. *Sitnevskiy and Chaykovskiy v. Ukraine*, no. 48016/06, 2016 წლის 10 ნოემბერი, *Beuze v. Belgium* [GC], no. 71409/10, 2018 წლის 9 ნოემბერი, *Doyle v. Ireland*, no. 51979/17, 2019 წლის 23 მაისი და *Ayetullah Ay v. Turkey*, no. 29084/07, 2020 წლის 27 ოქტომბერი. სამართლებრივი დახმარების შეზღუდვის უდავო მიზეზების არარსებობის პირობებში, მტკიცების ტვირთი გადადის მთავრობაზე, რათა მან მოახდინოს დამაჯერებელი არგუმენტების მოყვანა იმისთვის, რატომ არ მიაღწა სასამართლო განხილვის სამართლიანობას გამოუსწორებელი ზიანი იურიდიული დახმარების შეზღუდვით. ევროპულმა სასამართლომ ასევე აღნიშნა, იურიდიული დახმარების უფლების შესახებ პირის შეუტყობინებლობა კიდევ უფრო მეტად გაურთულებს მთავრობას უსამართლობის პრეზუმფციის უარყოფას, რომელიც წარმოიშობა მაშინ, თუ არ არსებობს სამართლებრივი დახმარების შეფერხების უდავო არგუმენტი მაშინაც კი, როდესაც არსებობს დაყოვნების დასაბუთებული არგუმენტები, რომ პროცესი მთლიანობაში იყო სამართლიანი (*Ibrahim and Others v. United Kingdom* [GC], no. 50541/08, 2016 წლის 13 სექტემბერი). ანალოგიურად, ევროპული სასამართლო დაასკვნის, რომ ადგილი აქვს მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დარღვევას, როდესაც იგი დაადგენს, რომ მოპასუხეს/ბრალდებულსა და მის ადვოკატს შორის კომუნიკაციის კონფიდენციალურობის შეზღუდვა ხელს უშლის პრაქტიკული და ეფექტიანი იურიდიული დახმარების მიღებას, და რომ ეს შეზღუდვა არც

აუცილებელი, და არც პროპორციული იყო (*Brennan v. United Kingdom*, no. 39846/98, 2001 წლის 16 ოქტომბერი და *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (No. 2), no. 51111/07, 2020 წლის 14 იანვარი); და

- ადვოკატთან განხილვის შეზღუდვა: გარდა ამისა, მოპასუხის/ბრალდებულისთვის მის ადვოკატთან ერთად მის დაცვასთან დაკავშირებული გარკვეული საკითხების განხილვის უფლების შეზღუდვამ შეიძლება გამოიწვიოს დასკვნა, რომ სამართალწარმოების სამართლიანობა გამოუსწორებლად შეირყა უფლების დარღვევისგან ადეკვატური და საკმარისი დაცვის გარანტიების არარსებობის გამო (*M. v. Netherlands*, no. 2156/10, 2017 წლის 25 ივლისი).

56. იმ როლის გათვალისწინებით, რომელიც იურიდიული დახმარების ადვოკატმა უნდა შეასრულოს, როდესაც იგი მოპასუხის/ბრალდებულის ადვოკატის სახით მოქმედებს, და მოპასუხე/ბრალდებული არ გამოცხადდება გარკვეული სამართალწარმოების ფარგლებში გამართულ სისხლის სამართლის პროცესზე, მნიშვნელოვანია შემდეგი საკითხების გათვალისწინება:

- ადვოკატის არჩევანი: ზოგადად, ადვოკატის თავისუფალ არჩევანში ჩარევა გამოიწვევს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას, ერთობლიობაში (3)(გ) პუნქტთან, თუ ეს უარყოფითად იმოქმედებს მოპასუხის/ბრალდებულის დაცვაზე, სასამართლო პროცესის მთლიანობაში გათვალისწინებით (*Croissant v. Germany*, no. 13611/88, 1992 წლის 25 სექტემბერი და *Zagorodniy v. Ukraine*, no. 27004/06, 2011 წლის 24 ნოემბერი). ამასთან, სახელმწიფოს შეუძლია უგულვებელყოს მოპასუხის/ბრალდებულის სურვილი, როდესაც არსებობს შესაბამისი და საკმარისი საფუძველი იმის დასადგენად, რომ ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, მაგალითად, თუ მოპასუხე/ბრალდებული არ იქნება სათანადოდ წარმოდგენილი (*Meftah and Others v. France* [GC], no. 32911/96, 2002 წლის 26 ივლისი და *Klimentyev v. Russia*, no. 46503/99, 2006 წლის 16 ნოემბერი). ამის მიუხედავად, მოპასუხეს/ბრალდებულს შორის ნდობაზე დაფუძნებული მყარი ურთიერთობის მნიშვნელობამ შეიძლება გადაწონოს იმ მიზეზებს, რომლებიც სხვა შემთხვევაში შეიძლება იყოს შესაბამისი და საკმარისი (*Prehn v. Germany* (dec.), no. 40451/06, 2010 წლის 24 აგვისტო);
- იურიდიული დახმარების გაწევის ვალდებულება: ამ მხრივ სახელმწიფოს ვალდებულება დამოკიდებულია არა მხოლოდ ინდივიდუალური განსასჯელის/ბრალდებულის ფინანსურ შესაძლებლობებზე, არამედ მის ქმედუნარიანობაზე, საკითხის ხასიათსა და დასაკისრებელ სასჯელზე (*Zdravko Stanev v. Bulgaria*, no. 32238/04, 2012 წლის 6 ნოემბერი და *Mikhaylova v. Russia*, no. 46998/08, 2015 წლის 19 ნოემბერი). ამასთან, ამ ვალდებულების შესრულება მოითხოვს, რომ გაწეული დახმარება ნამდვილად ეფექტური იყოს (*Pavlenko v. Russia*, no. 42371/02, 2010 წლის 1 აპრილი), და ამასთან დაკავშირებით შეიძლება საჭირო იყოს ხელისუფლებისა და

სასამართლოების ჩარევა, როდესაც აშკარაა, რომ ეს ასე არ არის (*Daud v. Portugal*, no. 22600/93, 1998 წლის 21 აპრილი და *Kemal Kahraman and Ali Kahraman v. Turkey*, no. 42104/02, 2007 წლის 26 აპრილი);

- ინფორმირებული არჩევანის აუცილებლობა: ადვოკატის თავზე მოხვევა არ იქნება გამართლებული ამისთვის სათანადო და საკმარისი მიზეზების არარსებობის შემთხვევაში, ან როდესაც მოპასუხეს/ბრალდებულს არ ეცნობება, რომ მის მიერ არჩეული ადვოკატი მზად არის და შეუძლია უზრუნველყოს საჭირო იურიდიული დახმარება (*Dvorski v. Croatia* [GC], no. 25703/11, 2015 წლის 20 ოქტომბერი). გარდა ამისა, არ უნდა ვივარაუდოთ, რომ მოპასუხის/ბრალდებულის ადვოკატს არ სურს ან არ შეუძლია მოქმედება მხოლოდ იმიტომ, რომ ის არ ესწრება კონკრეტულ სხდომას (*Vamvakas v. Greece (No. 2)*, no. 2870/11, 2015 წლის 9 აპრილი); და
- გავლენა საერთო სამართლიანობაზე: შესაბამისი და საკმარისი საფუძვლის არარსებობის შემთხვევაში ბრალდებულის საკუთარი არჩევანის მიხედვით ადვოკატის დახმარებით სარგებლობის სურვილის უგულვებელყოფისას ან შეზღუდვისას, ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, დაირღვა თუ არა მე-6 მუხლის (3) (გ) პუნქტი, დაეფუძნება იმის შეფასებას, მთლიანობაში სამართალწარმოების გათვალისწინებით, მოახდინა თუ არა დაცვის უფლებებზე უარყოფითი გავლენა საკუთარი არჩევანის მიხედვით ადვოკატის დახმარებაზე უარის თქმამ იმდენად, რომ ამან მთლიანობაში შელახა სასამართლო პროცესის სამართლიანობა (*Lobzhanidze and Peradze v. Georgia*, no. 21447/11, 2020 წლის 27 თებერვალი).

57. საპროცესო შეთანხმებების წარმოებისას მოპასუხეს/ბრალდებულს იურიდიული დახმარება უნდა გაეწიოს მთელი პროცესის განმავლობაში, რადგან ეს აუცილებელია ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი პირობების შესრულებისთვის, რომლებიც დაკმაყოფილებული უნდა იყოს საპროცესო შეთანხმებების დადებისას, რადგან ეს გულისხმობს პირის მიერ სისხლის სამართლის საქმის არსებითი განხილვის უფლებაზე უარის თქმას. ეს პირობებია: ა) საპროცესო შეთანხმება დადებული უნდა იყოს საქმის ფაქტებისა და სამართლებრივი შედეგების სრულყოფილად გაცნობიერებით და ნამდვილად ნებაყოფლობითი ფორმით; და (ბ) საპროცესო შეთანხმების შინაარსი და მხარეთა შორის ასეთი შეთანხმების მიღწევის სამართლიანობა უნდა დაექვემდებაროს საკმარის სასამართლო შესწავლას.

58. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია, რომ: ა) ადვოკატმა განუმარტოს მოპასუხეს/ბრალდებულს საპროცესო შეთანხმების სამართლებრივი შედეგები; (ბ) მოსამართლემ, რომელიც საპროცესო შეთანხმებას ამტკიცებს, უნდა ჰკითხოს მოპასუხეს/ბრალდებულს და მის ადვოკატს დაექვემდებარება თუ არა იგი რაიმე სახის ზეწოლას პროკურორთან მოლაპარაკებების დროს; და (გ) ადვოკატმა ასევე უნდა მოაწეროს ხელი მიღწეულ შეთანხმებას (*Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia*, no. 9043/05, 2014 წლის 29 აპრილი, *Leuska and Others v.*

Estonia, no. 64734/11, 2017 წლის 7 ნოემბერი, *Kadagishvili v. Georgia*, no. 12391/06, 2020 წლის 14 მაისი და *V.C.L. and A.N. v. United Kingdom*, no. 77587/12, 2021 წლის 16 თებერვალი).

59. უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ამ პროცესის განმავლობაში, ადვოკატმა იმოქმედოს როგორც შუამავალმა მასსა და ბრალდებს შორის და ინფორმაცია მიაწოდოს მას ბრალდების პოზიციის თაობაზე მისთვის ნებისმიერი რჩევის მიწოდების დროს. ეს არის წინაპირობა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ საპროცესო შეთანხმებაზე დათანხმება ინფორმირებული და ნებაყოფლობითი იქნება.
60. ევროპული კონვენცია არ შეიცავს აბსოლუტურ მოთხოვნას, რომ პირს იურიდიული წარმომადგენელი ჰყავდეს ნებისმიერი სახის სამართალწარმოების ფარგლებში, აქედან გამომდინარე, მოსამართლეს არ მოუწევს ლოდინი, სანამ ბრალდებულს/მოპასუხეს იურიდიული წარმომადგენელი ეყოლება, ან სანამ მისთვის უფასო იურიდიული დახმარება იქნება უზრუნველყოფილი.
61. ამასთან, მინისტრთა კომიტეტის მიერ წევრი ქვეყნების საყურადღებოდ შემუშავებული რეკომენდაციის Rec(2006)13 დანართის 25-ე პუნქტი, რომელიც შეეხება წინასწარი პატიმრობის გამოყენებას, მის პირობებს და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისგან დაცვის გარანტიებს, და ხაზს უსვამს თავისუფლების სასარგებლოდ პრეზუმფციას და წინასწარი პატიმრობის უარყოფით ზეგავლენას, შემდეგს ადგენს: “[2] პირს, რომლის მიმართაც შესაძლოა მიღებულ იქნეს გადაწყვეტილება წინასწარი პატიმრობის შეფარდების თაობაზე, უნდა ჰქონდეს ადვოკატის დახმარების უფლება მთელი სამართალწარმოების განმავლობაში, და უნდა ჰქონდეს საკუთარ ადვოკატთან კონსულტაციის საშუალება დაცვისათვის მომზადების მიზნით. პირს საკმარისი დროით ადრე უნდა განემარტოს საკუთარი უფლებები მისთვის გასაგებ ენაზე, რათა მან რეალურად შეძლოს ამ უფლებებით სარგებლობა. [3] ადვოკატის დახმარება უნდა განხორციელდეს სახელმწიფოს ხარჯებით, თუ პირს, რომლის მიმართაც შესაძლოა პატიმრობის ზომა იქნას გამოყენებული, არა აქვს ამ მომსახურების საფასურის გადახდის საშუალება“.
62. გარდა ამისა, იურიდიულ წარმომადგენლობას ხელი არ უნდა შეეშალოს იმ შემთხვევაში, როდესაც მოპასუხეს/ბრალდებულს უკვე ჰყავს ადვოკატი, ან როდესაც ამას საქმის გარემოებები მოითხოვს (*Lebedev v. Russia*, no. 4493/04, 2007 წლის 25 ოქტომბერი).
63. გარდა ამისა, მოპასუხისთვის/ბრალდებულისთვის ხელმისაწვდომი იურიდიული დახმარება ყოველთვის უნდა იყოს ეფექტიანი და ამ დახმარების გაწევას არ უნდა შეეშალოს ხელი პოლიციელის მიერ მათი შეხვედრების მოსმენის (*Brennan v. United Kingdom*, no. 39846/98, 2001 წლის 16 ოქტომბერი), ან იმის გამო, რომ მათი საუბარის მიყურადება არის შესაძლებელი სასამართლოს

დარბაზში მათთან ახლოს ყოფნის გამო (*Khodorkovskiy v. Russia*, no. 5829/04, 2011 წლის 31 მაისი).

64. ევროპულ სტანდარტები არ შეიცავენ კონკრეტულ ჩარჩოს ბრალდებისა და დაცვის ადვოკატებს შორის დისკუსიების შესახებ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით წინასწარი პატიმრობის გამოყენების თაობაზე. ამასთან, ის ფაქტი, რომ იურიდიული დახმარება ასეთ პროცესებში მიიჩნევა როგორც მიზანშეწონილი, და ხშირად აუცილებელიც კი, აშკარად მიანიშნებს იმაზე, რომ ასეთი დისკუსიებს შეიძლება ჰქონდეს ადგილი იმ პირობით, რომ დაცული იქნება ადვოკატის პროფესიული ვალდებულებები მოპასუხის/ბრალდებულის მიმართ.
65. ასეთი დისკუსიები შეიძლება სასარგებლო საშუალება იყოს ბრალდებისთვის ისეთი ინფორმაციის მისაწოდებლად, რომელიც მას სხვაგვარად შეიძლება არ გააჩნდეს. მართლაც, თუ ბრალდების მხარე დაცვის ადვოკატს გააცნობს თავის თავდაპირველ მოსაზრებებს კონკრეტულ საქმეზე წინასასამართლო ზომების გამოყენებასთან დაკავშირებით, ეს შემდეგ შეიძლება განსასჯელთან/ბრალდებულთან იქნას განხილული სხდომის დაწყებამდე, რითაც უზრუნველყოფილი იქნება, რომ დაცვას შეეძლო ნებისმიერი შესაბამისი ინფორმაცია მიაწოდოს სასამართლოს, როდესაც იგი ამის თაობაზე გადაწყვეტილებას მიიღებს.
66. რაც შეეხება ადვოკატის როლს საპროცესო შეთანხმების მიღწევასთან დაკავშირებით, ადვოკატმა უნდა იმოქმედოს როგორც ბრალდებულის/განსასჯელის სრულიად დამოუკიდებელმა მრჩეველმა.

თ. პროცესისთვის მომზადება: საქმის მასალებზე წვდომა; საკმარისი დროის უზრუნველყოფა

67. ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი ეხება სათანადო დაცვის ორ ელემენტს, კერძოდ, საშუალებებს და დროს. ეს დებულება გულისხმობს, რომ განსასჯელის/ბრალდებულის სახელით მისი დაცვის ინტერესებში მოქმედება შეიძლება მოიცავდეს ყველაფერს, რაც „აუცილებელია“ სასამართლო პროცესისთვის მოსამზადებლად. კერძოდ, ბრალდებულს/განსასჯელს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა ორგანიზება გაუწიოს თავის დაცვას სათანადო გზით და შეუზღუდავად, რათა ჰქონდეს ყველა შესაბამისი დაცვის არგუმენტის სასამართლოს წინაშე წარდგენის, და ამით სამართალწარმოების შედეგზე გავლენის მოხდენის შესაძლებლობა (*Gregačević v. Croatia*, no. 58331/09, 2012 წლის 10 ივლისი).
68. ბრალდებულისთვის/მოპასუხისთვის საკმარისი დროისა და შესაძლებლობების უზრუნველყოფის საკითხი უნდა შეფასდეს თითოეული კონკრეტული საქმის

გარემოებების გათვალისწინებით (*Galstyan v. Armenia*, no. 26986/03, 2007 წლის 15 ნოემბერი და *Iglin v. Ukraine*, no. 39908/05, 2012 წლის 12 იანვარი).

საკვანძო საკითხები

69. იმის შეფასებისას, ჰქონდა თუ არა მოპასუხეს/ბრალდებულს სათანადო შესაძლებლობები მისი დაცვის მოსამზადებლად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს:

- *ადვოკატის ხელმისაწვდომობა*: მოპასუხეს/ბრალდებულს უნდა შეეძლოს თავის ადვოკატთან კონსულტაციის გავლა (*Bonzi v. Switzerland* (dec.), no. 7854/77, კომისიის 1978 წლის 12 ივლისი გადაწყვეტილება; *Can v. Austria* (Rep.), no. 9300/81, 1984 წლის 12 ივლისი). არ უნდა არსებობდეს ფიზიკური ბარიერები იურისტთან ეფექტური კონსულტაციისთვის (*Yaroslav Belousov v. Russia*, no. 2653/13, 2016 წლის 4 ოქტომბერი, მინის ჯიხურში მოთავსება). იხილეთ პუნქტი. 55 ზემოთ;
- *საქმის მასალების ხელმისაწვდომობა*: მოპასუხეს/ბრალდებულს უნდა შეეძლოს გაეცნოს მთელი სამართალწარმოების პროცესის განმავლობაში ჩატარებული გამოძიების შედეგებს (*Huseyn and Others v. Azerbaijan*, no. 35485/05, 2011 წლის 26 ივლისი და *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, no. 14902/04, 2011 წლის 20 სექტემბერი). გარდა ამისა, მოპასუხეს/ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს საქმის მასალებიდან შესაბამისი დოკუმენტების ასლების მოპოვებისა და წარმოებული შენიშვნების გამოყენების შესაძლებლობა (*Matyjek v. Poland*, no. 38184/03, 2007 წლის 24 აპრილი, *Seleznev v. Russia*, no. 15591/03, 2008 წლის 26 ივნისი, *Rasmussen v. Poland*, no. 38886/05, 2009 წლის 28 აპრილი და *Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008 წლის 9 ოქტომბერი, 59 § საქმის მასალებზე წვდომასთან დაკავშირებით დაწესებული შეზღუდვების დასაშვებობის შესახებ იხილეთ პუნქტი 87 ქვემოთ; და
- *დაკავების პირობები*: მოპასუხის/ბრალდებულის დაკავების შემთხვევაში, მისი დაკავების პირობები, აგრეთვე ტრანსპორტი, კვება და სხვა მსგავსი ასპექტები მნიშვნელოვანი ფაქტორები იქნება, რომლებიც გათვალისწინებული უნდა იყოს. კერძოდ, მნიშვნელოვანი იქნება იმის გათვალისწინება, არის თუ არა ეს პირობები ისეთი, რომ მოპასუხეს/ბრალდებულს საშუალება ჰქონდეს წაიკითხოს და დაწეროს კონცენტრაციის შესაბამისი ხარისხით. (*Mayzit v. Russia*, no. 63378/00, 2005 წლის 20 იანვარი და *Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008 წლის 9 ოქტომბერი). გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია, რომ მოპასუხემ/ბრალდებულმა და მისმა ადვოკატმა შეძლოს მონაწილეობის მიღება პროცესში და საკუთარო მოსაზრებების წარადგინა ზედმეტი დადლილობის გარეშე (*Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain*, no. 10590/83, 1988 წლის 6 დეკემბერი *Makhfi v. France*, no. 59335/00, 2004 წლის 19 ოქტომბერი და *Fakailo (Safoka) and Others*

v. *France*, no. 2871/11, 2014 წლის 2 ოქტომბერი). ამასთან, გასათვალისწინებელია დადლილობის კუმულაციური ეფექტი, რომელიც გამოწვეულია ცუდ პირობებში ხანგრძლივი გადაყვანით ციხიდან სასამართლომდე (*Razvozhayev v. Russia and Ukraine and Udaltsov v. Russia*, no. 75734/12, 2019 წლის 19 ნოემბერი).

70. იმის შეფასებისას, ჰქონდა თუ არა მოპასუხეს/ბრალდებულს საკმარისი დრო თავისი დაცვის მოსამზადებლად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს:

- *საქმის სირთულე*: გასათვალისწინებელია შესასწავლი მასალის მოცულობა (*Galstyan v. Armenia*, no. 26986/03, 2007 წლის 15 ნოემბერი და *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, no. 14902/04, 2011 წლის 20 სექტემბერი), აგრეთვე რამდენად გაეცნო მოპასუხე/ბრალდებული საქმის მასალებს, და მისი ადვოკატთა გუნდის ზომა (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი);
- *ადვოკატის დატვირთვა*: მიუხედავად იმისა, რომ ეს მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ მიზანშეწონილია, რომ ადვოკატმა მოითხოვოს მისი სამუშაოს ნაწილის დელეგირება, თუკი ეს აუცილებელია კონკრეტული საქმის გადაუდებელი საჭიროებიდან გამომდინარე (*Mattick v. Germany* (dec.), no. 62116/00, 2005 წლის 31 მარტი); და
- *უზრუნველყოფილი დრო*: განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქმის მასალების გაცნობისთვის გამოყოფილ შეზღუდულ დროს (*Huseyn and Others v. Azerbaijan*, no. 35485/05, 2011 წლის 26 ივლისი და *Iglin v. Ukraine*, no. 39908/05, 2012 წლის 12 იანვარი) ან ბრალის წაყენების თაობაზე შეტყობინებიდან და სხდომის ჩატარებამდე მოკლე დროს (*Vyrentsov v. Ukraine*, no. 20372/11, 2013 წლის 11 აპრილი). გარდა ამისა, დაცვას უნდა მიეცეს დამატებითი დრო საქმის წარმოების პროცესში გარკვეული მოვლენების შემთხვევაში, რაც მოითხოვს მისი პოზიციის გადასინჯვას, შუამდგომლობის მომზადებას, საჩივრის შეტანას და ა.შ. (*Miminoshvili v. Russia*, no. 20197/03, 2011 წლის 28 ივნისი). ასეთ „მოვლენებს“ შეიძლება მიეკუთვნებოდეს, მაგალითად, საბრალდებო დასკვნის გადასინჯვა (*Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, 1999 წლის 25 მარტი), პროკურატურის მიერ ახალი მტკიცებულებების წარდგენა, ან სასამართლო პროცესის დროს ექსპერტის მოსაზრების უეცარი და მკვეთრი შეცვლა (*G.B. v. France*, no. 44069/98, 2001 წლის 2 ოქტომბერი).

ი. მოსამართლეთა აცილება

71. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოითხოვს, რომ საქმე განხილულ იქნეს კანონის საფუძველზე

შექმნილი „დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს“ მიერ. პრინციპები, რომლებიც გამოიყენება სასამართლოს „დამოუკიდებლობის და მიუკერძოებლობის“ შეფასებისას, თანაბრად ვრცელდება პროფესიონალ მოსამართლეებზე, არა-პროფესიონალ მოსამართლეებზე (ასესორი) და ნაფიც მსაჯულებზე (*Holm v. Sweden*, no. 14191/88, წლის 25 ნოემბერი; იხილეთ პარაგრაფი 114 ქვემოთ, ნაფიცი მსაჯულები).

72. სასამართლოს დამოუკიდებლობა ნიშნავს, რომ სასამართლო უნდა იყოს დამოუკიდებელი არა მხოლოდ აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან, არამედ მხარეებისგანაც. სასამართლო დააკმაყოფილებს მიუკერძოებლობის მოთხოვნას იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს წინასწარგანწყობა ან მიკერძოება მისი წევრების მხრიდან. ეს ორი ასპექტს გულისხმობს: არსებობს ფაქტობრივი პირადი მიკერძოება (სუბიექტური ტესტი) და გარემოებები წარმოშობს ეჭვებს მიუკერძოებლობის თაობაზე, რაც შეიძლება ობიექტურად დასაბუთებული იყოს (ობიექტური ტესტი).
73. ამასთან, ვინაიდან მჭიდრო კავშირი არსებობს დამოუკიდებლობის და ობიექტური მიუკერძოებლობის ცნებებს შორის, ევროპული სასამართლო ხშირად მიზანშეწონილად მიიჩნევს, რომ არ მოხდეს განსხვავება ამ ორ მოთხოვნას შორის, როდესაც მათთან შესაბამისობას განიხილავს (*Findlay v. United Kingdom*, no. 22107/93, 1997 წლის 25 თებერვალი).

საკვანძო საკითხები

74. სასამართლოს დამოუკიდებლობაში ეჭვის შეტანის საკითხის განხილვისას შემდეგი ფაქტორები უნდა იყოს გათვალისწინებული:
- *დანიშვნის წესი*: აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ მოსამართლეთა დანიშვნა დასაშვებია იმ პირობით, რომ დანიშნული პირები თავისუფალი არიან ზეგავლენისა და ზეწოლისგან თავიანთი სამოსამართლო როლის შესრულებისას (*Henryk Urban and Ryszard Urban v. Poland*, no. 23614/08, 2010 წლის 30 ნოემბერი და *Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina* [GC], no. 2312/08, 2013 წლის 18 ივლისი);
  - *დანიშვნის ხანგრძლივობა*: მოსამართლეთა უფლებამოსილების რაიმე კონკრეტული მინიმალური ვადა არ არის განსაზღვრული, და მოსამართლეთა დანიშვნა შეზღუდული ვადით არ არის მიუღებელი (*Campbell and Fell v. United Kingdom*, no. 7819/77, 1984 წლის 28 ივნისი). თუმცა, მოსამართლეთა შეუცვლელი მათი უფლებამოსილების ვადის განმავლობაში, ზოგადად, განიხილება როგორც მათი დამოუკიდებლობის შედეგი. ამის მიუხედავად, ამ მხრივ რაიმე ოფიციალური აღიარების არარსებობა სულაც არ არის პრობლემური, იმ პირობით, რომ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა ფაქტობრივად არის აღიარებული და

სხვა აუცილებელი გარანტიებიც არსებობს (*Campbell and Fell v. United Kingdom*, no. 7819/77, 1984 წლის 28 ივნისი);

- *გარე ზეწოლისგან დაცვის გარანტიები*: სასამართლოს დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ მოსამართლეები თავისუფალი იყვნენ ზედმეტი ზეგავლენისგან, იქნება ეს მართლმსაჯულების სისტემის ფარგლებს გარეთ, თუ მის შიგნით. პირველი ნიშნავს, რომ ისინი დაცული უნდა იყვნენ თანამდებობიდან ვადამდელი გათავისუფლებისგან (*Engel v. Netherlands* [P], no. 5100/71, 1976 წლის 8 ივნისი), ისინი არ უნდა დაექვემდებარონ აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან მითითებებს (*Campbell and Fell v. United Kingdom*, no. 7819/77, 1984 წლის 28 ივნისი) და მათი ფუნქციები არ უნდა შეირყეს ამნისტიის ან შეწყალების გზით (*The Greek Case (Rep.)*, no. 3321/67, 1969 წლის 5 ნოემბერი). სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ მოსამართლეები არ უნდა დაექვემდებარონ ზეწოლას ან მითითებებს თავიანთი კოლეგების ან იმათი მხრიდან, ვისაც სასამართლოში ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობები ეკისრება, მაგალითად, სასამართლოს თავმჯდომარე ან სასამართლოს განყოფილების ხელმძღვანელი (*Daktaras v. Lithuania*, n. 42095/98, 2000 წლის 10 ოქტომბერი, *Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008 წლის 9 ოქტომბერი და *Parlov-Tkalčić v. Croatia*, no. 24810/06, 2009 წლის 22 დეკემბერი); და

- *დამოუკიდებლობის შესახებ აღქმა*: დემოკრატიულ საზოგადოებაში სასამართლოები უნდა იწვევდნენ საზოგადოების ნდობას, ხოლო განსაკუთრებით კი, სისხლის სამართალწარმოების პროცესში, ბრალდებულის ნდობას მათი დამოუკიდებლობისადმი (*Şahiner v. Turkey*, no. 29279/95, 2001 წლის 25 სექტემბერი). ლეგიტიმური მიზეზი იმის ვარაუდისა, რომ კონკრეტული სასამართლო არ არის დამოუკიდებელი (ან მიუკერძოებელი) შეიძლება გამომდინარეობდეს მუდმივი კავშირისგან აღმასრულებელ ორგანოსთან (*Belilos v. Switzerland* [P], no. 10328/83, 1988 წლის 29 აპრილი), მისი წევრების დაქვემდებარებიდან სასამართლოს არაწევრ პირებზე, რომლებიც დაინტერესებული არიან საქმის წარმოებაში (*Findlay v. United Kingdom*, no. 22107/93, 1997 წლის 25 თებერვალი და *Şahiner v. Turkey*, no. 29279/95, 2001 წლის 25 სექტემბერი) და რთული ფაქტობრივი და სამართლებრივი საკითხების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან რაიმე სამართლებრივი ან სასამართლო გამოცდილების არარსებობა (*Oleksandr Volkov v. Ukraine*, no. 21722/11, 2013 წლის 9 იანვარი).

75. იმის განხილვისას, მიზანშეწონილია თუ არა სასამართლოს ან მისი ერთი ან მეტი წევრის მიუკერძოებლობის საკითხის დაყენება, შემდეგი ფაქტორები უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *რეალური პირადი მიკერძოება*: მოსამართლეების მიუკერძოებლობის პრეზუმფცია არსებობს, საწინააღმდეგოს დამადასტურებელი მტკიცებულებების არარსებობის პირობებში, რისი დემონსტრირებაც

ზოგადად რთულია. ამასთან, მიუკერძოებულობა შეიძლება ნათელი გახდეს დამოუკიდებლობის არარსებობიდან, როდესაც რეაგირებაა სჭირო საქციელზე, რომელიც შეურაცხმყოფელად მიიჩნევა (*Kyprianou v. Cyprus* [GC], no. 73797/01, 2005 წლის 15 დეკემბერი), ან პირადი მრწამსის დამადასტურებელი მტკიცებულებებიდან, რომელიც მნიშვნელოვანია საქმის წარმოების შედეგისთვის (*Werner v. Poland*, no. 26760/95, 2001 წლის 15 ნოემბერი); და

- მიუკერძოებლობაში ეჭვის შეტანის მიზეზები: ობიექტური ტესტის საფუძველზე უნდა დადგინდეს, გარდა სასამართლოს რომელიმე წევრის პირადი ქცევისა, არსებობს თუ არა დადგენილი ფაქტები, რომლებმაც შეიძლება ეჭვქვეშ დააყენონ სასამართლოს მიუკერძოებლობა, და რომლებიც საკმარისია იმისთვის, რომ ასეთი ვარაუდი ობიექტურად გამართლებული იყოს. ეს შეიძლება ისეთ ვითარებაში მოხდეს, როდესაც:

- არსებობს იერარქიული ან სხვა კავშირი მოსამართლესა და პროცესში ჩართულ სხვა პირებს შორის, რომლებიც ობიექტურად ამართლებენ ეჭვებს სასამართლოების მიუკერძოებლობის თაობაზე (*Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, 2009 წლის 15 ოქტომბერი). შესაბამისად, თითოეულ საქმესთან დაკავშირებით ინდივიდუალურად უნდა გადაწყდეს, არის თუ არა კონკრეტული ურთიერთობა ისეთი ხასიათისა და ხარისხის, რომ ეს სასამართლოს მხრიდან მიუკერძოებლობის ნაკლებობაზე მიუთითებს (*Pullar v. United Kingdom*, no. 22399/93, 1996 წლის 10 ივნისი);
- მოსამართლე(ები) სამართალწარმოების წინა ეტაპზე მონაწილეობდნენ პროცესში. ეს შეიძლება გამომდინარეობდეს იქიდან, რომ მანამდე მოსამართლეს ბრალმდებელის როლი ჰქონდა, ან კავშირი ჰქონდა პროკურორთან, რომელიც მოცემულ საქმეს განიხილავდა (*Piersack v. Belgium*, no.), ან გამომძიებელი მოსამართლის ფუნქცია ჰქონდა (*De Cubber v. Belgium*, no). თუმცა, წინასწარი პატიმრობის ზომასთან დაკავშირებულ განხილვაში მონაწილეობა არ იქნება საკმარისი ამ მიზნისთვის, თუკი ეს არ მოითხოვს მოპასუხის/ბრალდებულის ბრალეულობის ან უდანაშაულობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებას (*Nortier v. Netherlands*, no. 13924/88, 1993 წლის 24 აგვისტო და *Ekeberg and Others v. Norway*, no. 11106/04, 2007 წლის 31 ივლისი), და საქმის ფაქტების გათვალისწინებით, მსგავსი მოსაზრება შეიძლება მართებული იყოს მოსამართლის სამოქალაქო სამართალწარმოებაში, ან სხვა განსასჯელის/ბრალდებულის ცალკე სასამართლო განხილვაში მონაწილეობის შემთხვევებში, როდესაც საქმე იმავე მოვლენებს ეხება (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი და *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, no. 19874/92, 1996 წლის 7 აგვისტო). გარდა ამისა, სააპელაციო სასამართლოს მიერ ხელახალი განხილვის მიზნით სასამართლოსთვის დაბრუნებული საქმის განხილვაში

მონაწილეობა არ არის საკმარისი ობიექტური ტესტის დასაკმაყოფილებლად (*Thomann v. Switzerland*, no. 17602/91, 1996 წლის 10 ივნისი), მაგრამ მოსამართლემ არ უნდა მიიღოს მონაწილეობა იმავე საქმესთან დაკავშირებით სააპელაციო წარმოებაში ორ სხვადასხვა ეტაპზე (*Oberschlick v. Austria* [P], no. 11662/85, 1995 წლის 23 მაისი), ან მისი ან საკუთარი განჩინების გასაჩივრებასთან დაკავშირებულ წარმოებაში (*De Haan v. Netherlands*, no. 22839/93, 1997 წლის 26 აგვისტო);

- მოსამართლეს ინტერესი აქვს სამართალწარმოების პროცესთან მიმართებაში. ეს შეიძლება იმით იყოს განპირობებული, რომ მოსამართლეს გარკვეული როლი ჰქონდა საქმის წარმოების წამოწყებასთან დაკავშირებით (*Demicoli v. Malta*, no. 13057/87, 1991 წლის 27 აგვისტო და *Kyprianou v. Cyprus* [GC], no. 73797/01, 2005 წლის 15 დეკემბერი), ან გარკვეულწილად, იმ დანაშაულის სამიზნეს წარმოადგენდა, რომელთანაც განსახილველი საქმე იყო დაკავშირებული (*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC], no. 21279/02, 2007 წლის 22 ოქტომბერი), ან ბრალდებული პირის მიერ წამოწყებული სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებში მოპასუხე იყო (*Boyan Gospodinov v. Bulgaria*, no. 28417/07, 2018 წლის 5 აპრილი 2018); ან
- ეს არის მოსამართლის სასამართლოში ქცევის (*Sofri and Others v. Italy* (dec.), no. 37235/97, 2003 წლის 27 მაისი), ან სასამართლოს ფარგლებს გარეთ გაკეთებული განცხადებების შედეგი (*Lavents v. Latvia*, no. 58442/00, 2002 წლის 28 ნოემბერი).

76. იმის შეფასებისას, დაკმაყოფილებული იქნა თუ არა ობიექტური ტესტი, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- პროცესში მონაწილეობა: ინდივიდუალური მოსამართლის პასუხისმგებლობაა გამოავლინოს რაიმე დაბრკოლება, რის გამოც მისი მონაწილეობა სასამართლო პროცესში არ არის მიზანშეწონილი და თვითაცილება მოითხოვოს, ან თუ იგი ისეთ სიტუაციაში აღმოჩნდება, რომ მისი დისკვალიფიკაცია შეიძლება სადაო იყოს, თუმცა ეს არ არის კანონით ერთმნიშვნელოვნად გამორიცხული, მხარეებს შეატყობინოს ამის თაობაზე, რათა მათ მოსამართლის სასამართლო პროცესში მონაწილეობის გასაჩივრების უფლება ჰქონდეთ (*Sigríður Elín Sigfúsdóttir v. Iceland*, no. 41382/17, 2020 წლის 25 თებერვალი).

77. ისეთ სიტუაციებში, როდესაც სასამართლო შეიძლება არ ჩაითვალოს კანონის საფუძველზე შექმნილად, შემდეგი მოიაზრება:

- სასამართლო თავისი იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ მოქმედებდა (*Coëme and Others v. Belgium*, no. 32492/96, 2000 წლის 22 ივნისი);

- კონკრეტული მოსამართლის ან სასამართლოსთვის საქმის გადაცემასთან დაკავშირებული დებულებები არ იყო დაცული (*Chim and Przywieczerski v. Poland*, no. 36661/07, 2018 წლის 12 აპრილი);
- მოსამართლე შეიცვალა საფუძვლიანი მიზეზის დასახელების გარეშე (*Kontalaxis, v. Greece*, no. 59000/08, 2011 წლის 31 მაისი);
- მოსამართლის უფლებამოსილების ვადა ავტომატურად გახანგრძლივდა მისი ამოწურვის შემდეგ (*Gurov v. Moldova*, no. 36455/02, 2006 წლის 11 ივლისი);
- სასამართლოს შემადგენლობის ზოგიერთი წევრი კანონის შესაბამისად დისკვალიფიცირებული იყო საქმის განხილვაში მონაწილეობისგან (*Zeynalov v. Azerbaijan*, no. 31848/07, 2013 წლის 30 მაისი);
- არ არსებობდა კანონიერი საფუძველი იმისთვის, რომ მოსამართლის ფუნქციები არაპროფესიონალ მსაჯულს განეხორციელებინა (*Gorguiladze v. Georgia*, no. 4313/04, 2009 წლის 20 ოქტომბერი); და
- სასამართლო განხილვა ჩატარდა არაპროფესიონალი მსაჯულების მიერ, რომლებიც არ იყვნენ დანიშნული დადგენილი პროცედურის შესაბამისად (*Ilatovskiy v. Russia*, no. 6945/04, 2009 წლის 9 ივლისი).

78. თუმცა, მოსამართლეთა დანიშვნის პროცედურის დარღვევები „კანონის საფუძველზე შექმნილი სასამართლოს“ მიერ განხილვის უფლების დარღვევად ჩაითვლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დაკმაყოფილებულია შემდეგი კუმულაციური კრიტერიუმები: (ა) კანონის აშკარა დარღვევა; (ბ) ზეგავლენა სასამართლოს მხრიდან თავისი მოვალეობების ზედმეტი ჩარევის გარეშე შესრულებაზე, მაგალითად, როგორცაა მოსამართლედ პირის დანიშვნა, რომელიც არ აკმაყოფილებს შესაბამის კრიტერიუმებს, ან მძიმე დარღვევა (და არა უბრალოდ ტექნიკური ან პროცედურული დარღვევა), რომელიც ხვდება „კანონის საფუძველზე შექმნილი სასამართლოს“ მიერ საქმის განხილვის უფლების ფარგლებში; და (გ) ეროვნული სასამართლოების მიერ დარღვევის სამართლებრივი შედეგების შეფასება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მათი დასკვნები მიკერძოებული ან აშკარად დაუსაბუთებელია (*Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* [GC] no. 26374/18, 2020 წლის 1 დეკემბერი).

კ. მტკიცებულებები: დასაშვებობა; უტყუარობა; გამჟღავნება

79. მტკიცებულებების გამოყენება ყველა სასამართლო პროცესის ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტია. ეს საკითხი არ არის კონკრეტულად დარეგულირებული ევროპული კონვენციის დებულებებით და ევროპული სასამართლოს ამოსავალი წერტილი, როდესაც მის წინაშე განსახილველად წარდგენილ საქმეში გარკვეული მტკიცებულებებია სადაო, იმაში მდგომარეობს, რომ ეს, პირველ რიგში, ეროვნული სამართლის შესაბამისად გადასაწყვეტი საკითხია.

80. იმავდროულად, სასამართლო შეისწავლის იმ მტკიცებულებების გამოყენების საკითხს, რომლებმაც შეიძლება გავლენა მოახდინონ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებაზე. ასეთი ვითარება შეიძლება განსაკუთრებით მაშინ შეიქმნას, როდესაც მტკიცებულებების ისეთი გზით მოპოვება ხდება, რაც მათ სანდოობასთან დაკავშირებით ეჭვს ბადებს, და ეს სათანადოდ არ არის, ან საერთოდ არ არის შესწავლილი ეროვნული სასამართლოს მიერ, ან დაცვას არა აქვს წვდომა პროკურატურის მიერ შეგროვებულ ყველა მასალებზე.

დასაშვებობა

81. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპულმა სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, რომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი არ ადგენს რაიმე წესს მტკიცებულების დასაშვებობის შესახებ (იხ. მაგ. *Garcia Ruiz v. Spain* [GC], no. 30544/96, 1999 წლის 21 იანვარს), მან დაასკვნა, რომ გარკვეული გზით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებობად მიჩნევამ შეიძლება სამართალწარმოება უსამართლო გახადოს.

საკვანძო საკითხები

82. კონკრეტული მტკიცებულებების დასაშვებობის საკითხის გასაჩივრებისას ევროპული კონვენციის პერსპექტივიდან (იმის გათვალისწინებით, რომ ეროვნული სამართლებრივი დებულებები შეიძლება ამ თვალსაზრისით უფრო მკაცრი იყოს), შემდეგი საკითხები უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *უკანონო გზით მოპოვებული მტკიცებულებები*: ამგვარი გზით მოპოვებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობა, როგორც ასეთი, არ გამოიწვევს სამართალწარმოების უსამართლოდ მიჩნევას (*Parris v. Cyprus* (dec.), 56354/00, 2002 წლის 4 ივლისი, გვამის უკანონო ექსპერტიზა);
- *მე-8 მუხლის დარღვევა*: ამგვარი გზით მოპოვებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობა, როგორც ასეთი, არ გამოიწვევს სამართალწარმოების უსამართლოდ მიჩნევას (*Schenk v. Switzerland*, სატელეფონო კომუნიკაციის მიყურადება; *Khan v. United Kingdom*, no. 35394/97, 2000 წლის 12 მაისი, მოსასმენი მოწყობილობა ფარული მიყურადებისთვის; *Perry v. United Kingdom* (dec.), 63737/00, 2002 წლის 26 სექტემბერი, ვიდეო მეთვალყურეობა; და *Lee Davies v. Belgium*, no. 18704/05, 2009 წლის 28 ივლისი, ჩხრეკა). თუმცა, ამ დებულების დარღვევა შეიძლება რელევანტური იყოს ამ მტკიცებულების სანდოობის გასასაჩივრებლად (იხ. ქვემოთ);
- *თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემა*: მოპასუხის/ბრალდებულის ჩვენებების გამოყენება, რომლებიც უშუალოდ თვითმამხილებელია, ან შეიძლება გამოყენებული იქნას მისი სანდოობის შესარყევად (*Saunders v. United Kingdom* [GC], no. 19187/91, 1996 წლის 17 დეკემბერი), როდესაც ისინი

მოპოვებულია იძულებით, დაშინებით, ან სასჯელის მუქარით (*Brusco v. France*, no. 1466/07, 2010 წლის 14 ოქტომბერი და *Heaney and McGuinness v. Ireland*, no. 34720/97, 2000 წლის 21 დეკემბერი), ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური ზეწოლის გამოყენება (*Jalloh v. Germany* [GC], no. 54810/00, 2006 წლის 11 ივლისი და *Gäfgen v. Germany* [GC], no. 22978/05, 2010 წლის 1 ივნისი) ან ხრიკის გამოყენება (*Allan v. United Kingdom*, no. 48539/99, 2002 წლის 5 ნოემბერი) - გამოიწვევს სასამართლო პროცესის უსამართლოდ მიჩნევას. აღიარებითმა ან თვითმამხილებელმა ჩვენებებმა შეიძლება ასევე გამოიწვიონ სასამართლო პროცესის უსამართლოდ მიჩნევა, როდესაც მოპასუხეს/ბრალდებულს არ ეცნობა თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემისგან თავის შეკავების და დუმილის უფლების შესახებ (*Aleksandr Zaichenko v. Russia*, 39660/02, 2010 წლის 18 თებერვალი), ან უარი ეთქვა ადვოკატზე წვდომაზე (*Dvorski v. Croatia* [GC], 25703/11, 2015 წლის 20 ოქტომბერი).

ამასთან, წინასასამართლო ეტაპზე პროცედურული ხარვეზების მთლიანობაში სისხლის სამართალწარმოების სამართლიანობაზე გავლენის შესაფასებლად, საჭიროა ისეთი ფაქტორების გათვალისწინება, როგორიცაა:

- მოპასუხის/ბრალდებულის, ბრალდებულის დაუცველობა;
- სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც წინასასამართლო წარმოებას და სასამართლო პროცესზე მტკიცებულების დასაშვებობას არეგულირებს
- მტკიცებულების ავთენტურობის და მისი გამოყენების გასაჩივრების შესაძლებლობა;
- მტკიცებულებების ხარისხი და ის გარემოებები, რომლებშიც ისინი მოპოვებული იქნა, ეჭვქვეშ აყენებს მათ სანდოობას ან სიზუსტეს, ნებისმიერი იძულების ხარისხისა და ხასიათის გათვალისწინებით;
- მტკიცებულებების მოპოვებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი უკანონობა და ევროპული კონვენციის დებულების ნებისმიერი დარღვევის ხასიათი;
- ჩვენების ხასიათი, და იყო თუ არა იგი დაუყოვნებლივ გაწვეული ან შეცვლილი; მტკიცებულებების გამოყენების წესი, და კერძოდ კი, იყო თუ არა იგი იმ მტკიცებულებითი ძალის მქონე მტკიცებულების განუყოფელი ან მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომელზე დაყრდნობითაც პირის მსჯავრდება მოხდა, და საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების ძალა;
- განახორციელა თუ არა დანაშაულის შეფასება პროფესიონალი მოსამართლეების, მაგისტრატების, თუ ნაფიც მსაჯულთა მიერ და ამ უკანასკნელთათვის მიცემული მითითებების ან ინსტრუქციების შინაარსი;

- საზოგადოების გამოძიებისა და კონკრეტული დანაშაულის დასჯის მიმართ ინტერესის წონა;
  - სხვა შესაბამისი პროცედურული გარანტიები, რომლებიც უზრუნველყოფილია შიდა კანონმდებლობით და პრაქტიკით (*Ibrahim and Others v. United Kingdom* [GC], no. 50541/08, 2016 წლის 13 სექტემბერი და *Beuze v. Belgium* [GC], no. 71409/10, 2018 წლის 9 ნოემბერი). შესაძლებელია, რომ მსგავსი მიდგომა იქნას გამოყენებული მოპასუხეების/ბრალდებულების მიმართ მოწმეებისგან მიღებული ჩვენებების გამოყენების შემთხვევაში, რომლებსაც დაკითხვის დროს არ ჰქონდათ წვდომა იურიდიულ დახმარებაზე (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*, no. 42310/04, 2011 წლის 21 აპრილი, *Erkapić v. Croatia*, no. 51198/08, 2013 წლის 25 აპრილი და *Borg v. Malta*, no. 37537/13, 2016 წლის 12 იანვარი);
- *დანაშაულის წაქეზება*: დანაშაულის წაქეზების შესახებ საფუძვლიანი პრეტენზიის, ან ამგვარი წაქეზების ფაქტის დადგენის, ან ბრალდების მხარის მიერ დანაშაულის ფაქტის დამადასტურებელი საკმარისი მტკიცებულებების წარუდგენლობის შემთხვევაში, სასამართლოები ვალდებული არიან შეაჩერონ სამართალწარმოება პროცედურული დარღვევების გამო, ან ამორიცხონ ნებისმიერი მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია დანაშაულის პროვოცირების გზით, ან მსგავს შედეგებს გამოიწვევს (*Ramanauskas v. Lithuania* [GC], 74420/01, 2008 წლის 5 თებერვალი და *Akbay and Others v. Germany*, no. 40495/15, 2020 წლის 15 ოქტომბერი);
- *წამება*: წამების გზით მოპოვებული ყველა მტკიცებულება დაუშვებელი უნდა იყოს ცნობილი (*Hajrulahu v. “the former Yugoslav Republic of Macedonia”*, no. 37537/07, 2015 წლის 29 ოქტომბერი), განურჩევლად იმისა, თუ ვის მიმართ იქნა გამოყენებული წამება (*Othman (Abu Qatada) v. United Kingdom*, no. 8139/09, 2012 წლის 17 იანვარი), ან რომელ ქვეყანაში მოხდა რეალურად წამების ფაქტი (*El Haski v. Belgium*, no. 649/08, 2012 წლის 25 სექტემბერი); და
- *არასათანადო მოპყრობა*: არაადამიანური და ღირსების შემლახველი გზით მიღებული აღიარება დაუშვებლად უნდა იქნას მიჩნეული (*Hajnal v. Serbia*, no. 36937/06, 2012 წლის 19 ივნისი) და ამგვარი მოპყრობის შედეგად მოპოვებული სხვა მტკიცებულებების გამოყენება გარკვეულ გარემოებებში ასევე გამოიწვევს სასამართლო პროცესის უსამართლოდ მიჩნევას (*Jalloh v. Germany* [GC], no. 54810/00, 2006 წლის 11 ივლისი), მაგრამ იგივე დასკვნა არ იქნება გამოტანილი, თუ ამგვარი მტკიცებულება რეალურად არ მოახდენს გავლენას მოპასუხის/ბრალდებულის მიმართ წარმოების შედეგზე, ან მის მსჯავრდებასა თუ სასჯელზე (*Gäfgen v. Germany* [GC], no. 22978/05, 2010 წლის 1 ივნისი). გარდა ამისა, მტკიცებულებებზე დაყრდნობა შეიძლება უსამართლოდ ჩაითვალოს მაშინაც, თუ არ იქნა სათანადოდ განხილული ის ფაქტი, მოპოვებული იქნა თუ არა იგი არასათანადო მოპყრობის შედეგად,

მიუხედავად იმისა, რომ ეს არ იქნა გასაჩივრებული ევროპული სასამართლოს წინაშე (*Jannatov v. Azerbaijan*, no. 32123/07, 2014 წლის 31 ივლისი).

83. უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპული სასამართლო მოელის, რომ სასამართლო ყოველთვის განახორციელებს, და აჩვენებს რომ განახორციელა იმის საფუძვლიანი შეფასება, გამოიწვევს თუ არა კონკრეტული მტკიცებულებების მოპოვების გზა იმას, რომ სასამართლო პროცესი, რომელსაც იგი ატარებს, უსამართლო გახდება ამ მტკიცებულებების გამოყენების შედეგად. სასამართლო ასევე მოელის, რომ პირველ რიგში, დაგმობილი უნდა იქნას ყოველგვარი უკანონო მეთოდების გამოყენება მტკიცებულებების მოსაპოვებლად (*Hulki Güneş v. Turkey*, 28490/95, 2003 წლის 19 ივნისი).

სანდოობა

84. მტკიცებულებების შეფასება უპირველეს ყოვლისა ეროვნული სასამართლოების საქმეა, რომლებიც შესაბამის სასამართლო პროცესებს ატარებენ. თუმცა, მათ მიერ იმ ფაქტორების გათვალისწინებლობამ, რამაც შეიძლება შელახოს პროცესის სანდოობა, შეიძლება გამოიწვიოს ევროპული სასამართლოს მიერ იმის მიჩნევა, რომ ეს სასამართლო პროცესები უსამართლოა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მნიშვნელობით.

საკვანძო საკითხები

85. ევროპული კონვენციის პერსპექტივიდან კონკრეტული მტკიცებულებების დასაშვებობის გასაჩივრებისას შემდეგი ფაქტების არსებობა უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *მტკიცებულებათა ხასიათი*: სხვის სიტყვებზე დაყრდნობით მიცემული ჩვენება შეიძლება გამართლებულად გამოირიცხოს მისი სანდოობის შეფასებასთან დაკავშირებული სირთულეების გამო (*Thomas v. United Kingdom* (dec.), no. 19354/02, 2005 წლის 10 მაისი);
- *გარემოებები*: ფიზიკური მტკიცებულების სანდოობასა და ნამდვილობაში დასაბუთებულად შეიძლება ეჭვის შეტანა იმ შემთხვევებში, როდესაც არ არის დაცული პროცედურული მოთხოვნები (*Sakit Zahidov v. Azerbaijan*, 51164/07, 2015 წლის 12 ნოემბერი და *Budak v. Turkey*, no. 69762/12, 2021 წლის 16 თებერვალი), ან როდესაც მტკიცებულებები შეგროვებული იქნა მოპასუხის/ბრალდებულის ან დამოუკიდებელი მოწმეების არყოფნისას (*Lisica v. Croatia*, no. 20100/06, 2010 წლის 25 თებერვალი). იგივე მართებულია პირის ამოცნობის პროცედურის ჩატარების შემთხვევაში, როდესაც ბევრ პირს შორის მოპასუხის/ბრალდებულის ამოცნობა გარდაუვალია (*Laska and Lika v. Albania*, no. 12315/04, 2010 წლის 20 აპრილი) და მოვლენების რეკონსტრუქცია, რომელიც მოპასუხის/ბრალდებულის და მისი ადვოკატის

დაუსწრებლად ტარდება (*Galip Doğru v. Turkey*, no. 36001/06, 2015 წლის 28 აპრილი);

- *ტექნიკური ეჭვები*: არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი იმის შესაძლებლობა, რომ მტკიცებულების ნამდვილობა შეიძლება გარკვეულწილად კომპრომეტირებული იყოს (*Botea v. Romania*, no. 40872/04, 2013 წლის 10 დეკემბერი და *Beraru v. Romania*, no. 40107/04, 2014 წლის 18 მარტი); და
- *მტკიცებულებათა გასაჩივრების შესაძლებლობა*: არ იქნება მიჩნეული, რომ უსამართლობას ჰქონდა ადგილი, როდესაც არსებობს გასაჩივრების შესაძლებლობა, იქნება ეს მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის, ან/და სხვა მოწმეების გამოძახების ფორმით (*Tsonyo Tsonev v. Bulgaria (No. 3)*, no. 21124/04, 2012 წლის 16 ოქტომბერი და *Pichugin v. Russia*, no. 38623/03, 2012 წლის 23 ოქტომბერი), ან თუ მოპასუხის/ბრალდებულის სახელით მოსამართლე დასვამს კითხვებს იმ შემთხვევებში, თუ ჩვენება უშუალოდ სასამართლოში არ იყო მიცემული, მაგრამ მოწმის მიერ პასუხის გაცემისას მის ქცევაზე დაკვირვებაა შესაძლებელი (*Accardi and Others v. Italy (dec.)*, no. 30598/02, 2005 წლის 20 იანვარი და *Bocos-Cuesta v. Netherlands*, no. 54789/00, 2005 წლის 10 ნოემბერი).

გამჟღავნება

86. მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება შეჯიბრებით პროცესს მოიცავს. ეს გულისხმობს როგორც პროკურორის ხელთ არსებულ მასალებზე, ასევე სასამართლოს მიერ სხვაგვარად მიღებულ მასალებზე წვდომას.

საკვანძო საკითხები

87. ბრალდების მხარის მიერ რაიმე მასალის მიუწოდებლობის, ან სასამართლოს მიერ განხილული მასალის გაუმჟღავნებლობის გასაჩივრებისას, შემდეგია გასათვალისწინებელი:

- *საქმის მასალებზე წვდომის შეზღუდვა*: ზოგადად, ბრალდების მხარე ვალდებულია გაუმჟღავნოს დაცვის მხარეს მის ხელთ არსებული ყველა არსებითი მნიშვნელობის მტკიცებულება, იქნება ეს ბრალდებულის სასარგებლოდ თუ მის წინააღმდეგ (*Mialhe v. France (No. 2)*, no. 18978/91, 1996 წლის 23 სექტემბერი და *Foucher v. France*, no. 22209/93, 1997 წლის 18 მარტი). ეს მოიცავს შესაბამისი დოკუმენტების ასლების მოპოვების, ჩანაწერების გაკეთებას და მათი შენახვის შესაძლებლობას (*Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008). გამჟღავნების ვალდებულება, პრინციპში, ვრცელდება ყველა მასალაზე, რომელიც შეგროვდა, მათ შორის, ნებისმიერ მასალაზე, რაც შემდგომში შესაძლოა განადგურებულიყო (*Natunen v. Finland*, no. 2102/04, 2009 წლის 31 მარტი). თუმცა, ბრალდების მხარემ შეიძლება უარი თქვას

მტკიცებულებებზე წვდომის უზრუნველყოფაზე, მათ შორის, არა მხოლოდ პირდაპირ მტკიცებულებებზე, არამედ ასევე ამ მტკიცებულებების მოპოვების წესთან დაკავშირებულ ინფორმაციაზე, როდესაც ეს აუცილებელია სხვა პირის (მაგალითად, მამხილებლის) ძირითადი უფლებების, ან მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი ინტერესის დასაცავად (როგორცაა ფარული საქმიანობა და ეროვნული უსაფრთხოება) (*Edwards and Lewis v. United Kingdom* [GC], no. 39647/98, 2004 წლის 27 ოქტომბერი). წვდომის ამგვარ შეზღუდვას ყოველთვის უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი საფუძველი (*Moiseyev v. Russia*, no. 62936/00, 2008). გარდა ამისა, გაუმჟღავნებელი მასალა პირველი ინსტანციის სასამართლოს უნდა წარუდგინოს, რათა მან გადაწყვეტილება მიიღოს იმის შესახებ, თუ რამდენად იყო მასალაზე წვდომის შეზღუდვის მიზეზები შესაბამისი და საკმარისი, და რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ეს მასალა დაცვისთვის, რაც გულისხმობს იმის დადგენას, თუ რამდენად შეიძლება გადაწონოს მოპასუხის/ბრალდებულის ამ მასალის გამჟღავნების ინტერესმა საზოგადოებრივ ინტერესს, რომ ეს მასალა გაუმჟღავნებელი დარჩეს. ამრიგად, სასამართლომ უნდა შეაფასოს, იყო თუ არა მასალა მნიშვნელოვანი დაცვის მხარისათვის, და ეს შეფასება უნდა გაგრძელდეს სასამართლო პროცესის განმავლობაში, ვინაიდან ბრალდების მხარის მიერ საქმის წარდგენამ საბოლოოდ შეიძლება გამოიწვიოს ამ ინფორმაციის გამჟღავნების საჭიროება (*Edwards and Lewis v. United Kingdom* [GC], no. 39647/98, 2004 წლის 27 ოქტომბერი და *Mirilashvili v. Russia*, no. 6293/04, 2008 წლის 11 დეკემბერი). გაუმჟღავნებლობა არ იქნება პრობლემური, თუ მასალები არ წარმოადგენდა ბრალდების საქმის შემადგენელ ნაწილს (*Jasper v. United Kingdom* [GC], no. 27052/95, 2000 წლის 16 თებერვალი), მაგრამ ეს პრობლემური იქნება, როდესაც ამან შეზღუდა დაცვის შესაძლებლობები (*Edwards and Lewis v. United Kingdom* [GC], no. 39647/98, 2004 წლის 27 ოქტომბერი, დანაშაულის პროვოცირება);

- *სასამართლოს მიერ ფაქტების გამოძიება*: იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო განახორციელებს საკუთარ გამოძიებას სადავო ფაქტებთან დაკავშირებით, დამოუკიდებლად იმისა, ეს ფაქტები ეხება პროცედურულ საკითხებს, თუ სავარაუდო დანაშაულს, და მიუხედავად იმისა, ბრალდების მხარემ იცოდა თუ არა ამ გამოძიების შესახებ, მოპასუხეს/ბრალდებულს უნდა მიეცეს საშუალება გააკეთოს კომენტარები ამგვარად მოპოვებულ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მტკიცებულებები არ წარმოადგენენ გადაწყვეტილების ძირითად საფუძველს (*Kamasinski v. Austria*, no. 9783/82, 1989 წლის 19 დეკემბერი); და
- *გაუმჟღავნებელი მასალის მიღება*: იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მიიღებს რაიმე მასალას, განურჩევლად იმისა, მოითხოვა თუ არა მან ეს მასალა, და შემდეგ გაითვალისწინა იგი თავის გადაწყვეტილებაში, ეს მასალა მოპასუხისთვის/ბრალდებულისთვის უნდა იყოს გამჟღავნებული. ნამდვილად მნიშვნელოვანია, თუ მიღებული მასალა არ შეიცავს რაიმე

ფაქტს ან არგუმენტს, რომელიც მანამდე არ ყოფილა წარდგენილი, რადგან მხარეები არიან უფლებამოსილი გადაწყვეტონ, მოითხოვდა თუ არა ეს მასალა მათი მხრიდან კომენტარებს (*Nideröst-Huber v. Switzerland*, no. 18990/91, 1997 წლის 18 თებერვალი).

ლ. მოწმეები: გამოძახების უნარი; ჯვარედინი დაკითხვა

88. როგორც მკაფიოდაა ჩამოყალიბებული ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის (დ) ქვეპუნქტში, სამართლიანი სასამართლოს უფლების ძირითადი ელემენტი არის მოპასუხის უფლება თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები, და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს მისი დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეების თანაბარ პირობებში.
89. ამ მიზნით ტერმინი „მოწმე“ მოიცავს ნებისმიერ პირს, მათ შორის, ნებისმიერ თანა-ბრალდებულს და ექსპერტს, რომლის ჩვენებას სასამართლო მხედველობაში იღებს პირის მიმართ საქმის განხილვისას (*Windisch v. Austria*, no. 12489/86, 1990 წლის 27 სექტემბერი, *Rudnichenko v. Ukraine*, no. 2775/07, 2013 წლის 11 ივლისი და *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი).
90. მოწმეების გამოძახებისა და ბრალდების მხარის მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის შესაძლებლობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დაცვის მხარისთვის და სისხლისსამართლებრივი დევნისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ არცერთი მათგანი არ არის აბსოლუტური უფლება, აუცილებელია მათზე დაწესებული ნებისმიერი შეზღუდვის საფუძვლიანი შესწავლა.

მოწმეთა გამოძახება

91. მოპასუხის/ბრალდებულის შესაძლებლობაზე თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს მოწმეები, შეიძლება გავლენა მოახდინოს როგორც მათ სასამართლოში გამოუცხადებლობამ, ასევე სასამართლოს უარმა მათ მოსმენაზე. ამ ორივე გარემოებამ შეიძლება გამოიწვიოს მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის (დ) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა, მაგრამ არ არის ავალდებულო, რომ ეს ყოველთვის დარღვევად იქნას მიჩნეული.
92. ზოგადად, ბრალდებულის უფლებაზე მოითხოვოს მოწმეების დასწრება მის წინააღმდეგ წარმოებულ პროცესებზე, ვრცელდება სასამართლოს უფლება განსაზღვროს, იქნება თუ არა მათი მონაწილეობა პროცესისთვის მნიშვნელოვანი (*Bricmont v. Belgium*, no. 10857/84, 1989 წლის 7 ივლისი და *Perna v. Italy* [GC], no. 48898/99, 2003 წლის 6 მაისი). ამრიგად, სასამართლოს მიერ მოპასუხის/ბრალდებულის სახელით მოწმის გამოაძახებაზე უარის თქმის გასაჩივრებისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას, ჰქონდა თუ არა ადგილი შემდეგს:

- *მიზნის დასაბუთება*: მოპასუხემ/ბრალდებულმა არ შეიძლება უბრალოდ იჩივლოს, რომ მას არ მიეცა უფლება დაეკითხა გარკვეული მოწმეები; მან უნდა დაასაბუთოს თავისი მოთხოვნა და განმარტოს, თუ რატომ არის მნიშვნელოვანი კონკრეტული მოწმეების მოსმენა, და რომ მათი ჩვენება აუცილებელია სიმართლის დასადგენად (*Laukkanen and Manninen v. Finland*, no. 50230/99, 2004 წლის 3 თებერვალი *Koval v. Ukraine*, no. 65550/01, 2006 წლის 19 ოქტომბერი და *X v. Finland*, no. 34806/04, 2012 წლის 3 ივლისი);
- *საფუძვლიანი მიზანი*: უარი შეიძლება დასაბუთებულად ჩაითვალოს, როდესაც მოწმის ჩვენება:
  - არ არის მაღალი მტკიცებითი ღირებულების (*Dorokhov v. Russia*, no. 66802/01, 2008 წლის 14 თებერვალი) ან
  - არ ახდენს ზეგავლენას საქმის შედეგზე (*Jorgic v. Germany*, no. 74613/01, 2007 წლის 12 ივლისი, *Kostecki v. Poland*, no. 14932/09, 2013 წლის 4 ივნისი და *Tarasov v. Ukraine*, no. 17416/03, 31 ოქტომბერი 2013) ან
  - არ შეიცავს რაიმე ახალ ინფორმაციას, რაც არ ყოფილა დადგენილი (*Gregačević v. Croatia*, no. 58331/99, 2012 წლის 10 ივლისი).

მიუხედავად ამისა, მოწმის გამოძახებაზე ან განმეორებით დაკითხვაზე უარის თქმა არ იქნება გამართლებული, როდესაც ამის შედეგად შესაძლებელი იქნებოდა:

- ბრალდებულის ალიბის მხარდაჭერა (*Popov v. Russia*, no. 26853/04, 2006 წლის 13 ივლისი) ან
- სასარგებლო იქნებოდა დაცვის არგუმენტების მხარდასაჭერად (*Miminoisvili v. Russia*, no. 20197/03, 2011 წლის 28 ივნისი და *Khayrov v. Ukraine*, no. 19157/06, 2012 წლის 15 ნოემბერი) ან
- ბრალდების მხარის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებების სანდოობის ეჭვქვეშ დაყენება (*Iljazi v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*, no. 56539/08, 2013 წლის 3 ოქტომბერი, *Topić v. Croatia*, no. 51355/10, 2013 წლის 10 ოქტომბერი და *Duško Ivanovski v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*, no. 10718/05, 2014 წლის 24 აპრილი).

გარდა ამისა, მოწმეების განმეორებით მოსმენა სავარაუდოდ, აუცილებლად იქნება საჭირო, როდესაც არსებობს სააპელაციო სასამართლოს მიერ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გამამართლებელი განაჩენის გაუქმების პერსპექტივა (*Lazu v. Republic of Moldova*, no. 46182/08, 2016 წლის 5 ივლისი);

- *უარის მიზეზები*: კონკრეტული მოწმის გამოძახებაზე უარის თქმა ყოველთვის დასაბუთებული უნდა იყოს (*Vidal v. Belgium*, no. 12351/86, 1992

წლის 22 აპრილი), მიზეზები საფუძვლიანი უნდა იყოს (*Topić v. Croatia*, no. 51355/10, 2013 წლის 10 ოქტომბერი) და სასამართლო ვალდებულია განიხილოს პოტენციური ჩვენების მნიშვნელობა (*Murtazaliyeva v. Russia* [GC], no. 36658/05, 2018 წლის 18 დეკემბერი); და

- მთლიანობაში სამართალწარმოების სამართლიანობაზე გავლენა: ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ ყველა საქმის ფარგლებში უნდა მოხდეს იმის შეფასება, თუ რა გავლენა მოახდინა დაცვის მოწმის დაკითხვაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილებამ მთლიანობაში სასამართლო პროცესის სამართლიანობაზე (*Murtazaliyeva v. Russia* [GC], no. 36658/05, 2018 წლის 18 დეკემბერი). სასამართლოს აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ წინა პუნქტებში ასახული დასკვნები ზოგადად მიაჩნებოდა იმაზე, იყო თუ არა სამართალწარმოება სამართლიანი, ის არ გამოორიცხავს, რომ ცალკეულ გამონაკლის შემთხვევებში სამართლიანობის მოსაზრებებიდან გამომდინარე შეიძლება საპირისპირო დასკვნა იყოს გამოტანილი.

93. გარდა ამისა, მოსამართლემ უნდა გამოიძახოს მსხვერპლი და მისი მეურვე, იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოს მიერ დანიშნული ადვოკატი ამას არ გააკეთებს, როდესაც სამართალწარმოების პროცესს შეიძლება სერიოზული შედეგები მოჰყვეს მოპასუხის/ბრალდებულისთვის (*Blokhin v. Russia* [GC], no. 47152/06, 2016 წლის 23 მარტი).

94. ამასთან, დასაშვებია, რომ პირმა ჩვენებაზე უარი თქვას მოპასუხესთან ოჯახური კავშირის გამო (*Asch v. Austria*, no. 12398/86, 1991 წლის 26 აპრილი) და ასევე იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს გამოიწვევს მის მიერ თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემას (*Unterpertinger v. Austria*, no. 9120/80, 1986 წლის 24 ნოემბერი, *Kaste and Mathisen v. Norway*, no. 18885/04, 2006 წლის 9 ნოემბერი და *Vidgen v. Netherlands*, no. 29353/06, 2012 წლის 10 ივლისი). მიუხედავად ამისა, ამ უკანასკნელ სიტუაციაში, ეს შეეხება მხოლოდ კონკრეტულ კითხვებზე პასუხის გაცემას, და არა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმას (*Serves v. France*, no. 20225/92, 1997 წლის 20 ოქტომბერი).

95. საქმის ხასიათიდან გამომდინარე შეიძლება საჭირო იყოს ექსპერტის დანიშვნა მოპასუხის წარდგინების შესაფასებლად (*Bracci v. Italy*, no. 36822/02, 2005 წლის 13 ოქტომბერი, დნმ). გარდა ამისა, არ უნდა მოხდეს ექსპერტთა მიერ წარდგენილი დასკვნების ავტომატური გამორიცხვა (*Eskelinen and Others v. Finland*, no. 43803/98, 2006 წლის 8 აგვისტო და *Balsytė-Lideikienė v. Lithuania*, no. 72596/01, 2008 წლის 4 ნოემბერი).

96. გარდა ამისა, მხარეთა თანასწორობა შეიძლება მოითხოვდეს, რომ მოპასუხის/ბრალდებულს შეეძლოს ალტერნატიული ექსპერტი მოწმის დანიშვნის ან დასწრების უზრუნველყოფა (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*,

no. 11082/06, 2013 წლის 25 ივლისი და *Matytsina v. Russia*, no. 58428/10, 2014 წლის 27 მარტი).

97. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს შეიძლება არ დაეკისროს პასუხისმგებლობა მხოლოდ იმიტომ, რომ გამოძახებული მოწმე არ გამოცხადდა პროცესზე, ხელისუფლების მხრიდან სათანადო ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული მისი დასწრების უზრუნველსაყოფად.

98. იმის გასაჩივრებისას, რომ მოწმის დასწრების უზრუნველსაყოფად არ იყო მიმართული შესაბამისი ძალისხმევა, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *მოწმის ადგილმდებარეობის დადგენაზე მიმართული ძალისხმევა*: ხელისუფლებამ ყველა გონივრული ძალისხმევა უნდა მიმართოს, რათა უზრუნველყოს მოწმის გამოცხადება სასამართლო პროცესზე მისი გამოკითხვის მიზნით, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ მის გამოძახებას (*Paić v. Croatia*, no. 47082/12, 2016 წლის 29 მარტი), არამედ ასევე ამ მიზნით პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმას (*Makeyev v. Russia*, no. 13769/04, 2009 წლის 5 თებერვალი). კერძოდ, ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული, რათა მოხდეს (ა) გარემოებების დადგენა, როდესაც ცნობილი გახდება, რომ მოწმე არ იმყოფება თავის მისამართზე და შემდგომი ქმედებები უნდა გატარდეს მისი გამოცხადების უზრუნველსაყოფად (*Aleksandr Valeryevich Kazakov v. Russia*, no. 16412/06, 2014 წლის 4 დეკემბერი) (ბ) საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთდახმარების მექანიზმების გამოყენება საზღვარგარეთ მყოფი მოწმეების მოსაძებნად (*Colac v. Romania*, no. 26504/06, 2015 წლის 10 თებერვალი). მუდმივი საცხოვრებლის არარსებობა არ იქნება საკმარისი საბაზი იმის გასამართლებლად, რომ მოწმის მოძიების მცდელობა არ განხორციელებულა (*Bonev v. Bulgaria*, no. 60018/00, 2006 წლის 8 ივნისი). გარდა ამისა, მოსმენა არ უნდა გაგრძელდეს ისე, რომ არ მოხდეს მოწმის ძიების შედეგის განხილვა (*Kononenko v. Russia*, no. 33780/04, 2011 წლის 17 თებერვალი); და

- *მოწმის გამოკითხვის ჩატარებაზე მიმართული ძალისხმევა*: მოწმის დასწრების უზრუნველყოფის ზომების გამოყენების უფლებამოსილების არსებობა (*Mild and Virtanen v. Finland*, no. 39481/98, 2005 წლის 26 ივლისი). გარდა ამისა, როდესაც მოწმის იძულება გამოცხადდეს პროცესზე არ არის შესაძლებელი, უნდა არსებობდეს მის გამოცხადებასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვის მზადყოფნა (*Simon Price v. United Kingdom*, no. 15602/07, 2016 წლის 15 სექტემბერი და *Ter-Sargsyan v. Armenia*, no. 27866/10, 2016 წლის 27 ოქტომბერი). გარდა ამისა, ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული იმაზე, რომ უცხო ქვეყნის მოქალაქე მსხვერპლთა ან მოწმეების გამოკითხვა მოხდეს მათ ქვეყანაში, როდესაც ისინი იქ დაბრუნდებიან (*Breukhoven v. Czech Republic*, no. 44438/06, 2011 წლის 21 ივლისი და *Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, 2015 წლის 15 დეკემბერი).

ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარება

99. ჯვარედინი დაკითხვა შეიძლება დაცვის მნიშვნელოვანი ნაწილი იყოს, რადგან ეს არის იმ მტკიცებულებების სანდოობის გაქარწყლების შესაძლებლობა, რომელსაც ბრალდების მხარე ეყრდნობა, იქნება ეს იმის მტკიცებით, რომ ეს არ არის სარწმუნო მტკიცებულება, თუ იმის დემონსტრირებით, რომ პირი, ვინც ჩვენება მისცა, არ არის საიმედო მოწმე. თუმცა, მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, რომ ნებისმიერ ჯვარედინ დაკითხვამდე ამ საკითხების გულდასმით განხილვის გარეშე, ეს პროცესი შეიძლება საზიანო იყოს მოპასუხის/ბრალდებულისთვის.
100. ნებისმიერი ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარებისას საჭიროა შემდეგი საკითხების გათვალისწინება:
- *ჯვარედინი დაკითხვის აუცილებლობა:* ჯვარედინი დაკითხვა არ უნდა ჩატარდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ამან შეიძლება გამოიწვიოს რამე შედეგი, რაც სარგებელს მოუტანს მოპასუხის/ბრალდებულის საქმეს, და რა თქმა უნდა იმ შემთხვევაში, თუ აშკარაა, რომ ამან შეიძლება ზიანი მიაყენოს მას. გარდა ამისა, ეს არ არის მიზანშეწონილი, თუ მოწმემ არ თქვა არაფერი, რაც ზიანს აყენებს მოპასუხეს/ბრალდებულს. ამ შემთხვევაში, შეიძლება სასარგებლო იყოს იმის მკაფიოდ განმარტება, რომ არ არის საჭირო ასეთი მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა, რაც იმის მინიშნებაა, რომ მის ჩვენებას არანაირი მნიშვნელობა არა აქვს მოპასუხის/ბრალდებულის საქმისთვის;
  - *მისაღწევი მიზნები:* ეს შეიძლება იყოს მხოლოდ გარკვეული ფაქტების დადასტურება, ან კონკრეტული დაცვის არგუმენტის გამყარება, მაგრამ მიზანი შეიძლება მდგომარეობდეს მოწმეების მიერ მიცემულ ჩვენებებში ასახულ მოვლენების ვერსიებს შორის შეუსაბამობების გამოვლენა, მოსაზრების ფაქტისგან გამიჯვნა, მანამდე მიცემული ჩვენების გარკვეულ ასპექტებზე ყურადღების გამახვილება, რომლებიც არ იქნა ნახსენები, ან თუნდაც მოწმის ჩვენებაში ეჭვის შეპარვის მიზეზების დასახელება. მიზნების თავიდანვე მკაფიოდ ჩამოყალიბება გაადვილებს კონკრეტული მოწმის დაკითხვისადმი მიდგომის განსაზღვრას;
  - *კითხვების ხასიათი:* უაღრესად მნიშვნელოვანია არასოდეს დასვათ კითხვები, რომლებზეც პასუხი არ იცით, რადგან ნამდვილად არ გინდათ, რომ მიიღოთ პასუხი, რომელიც შეიძლება საზიანო იყოს მოპასუხის/ბრალდებულისთვის. კითხვები მიმანიშნებელი უნდა იყოს - „იმ საღამოს ბნელოდა, ხო?“ - რათა თქვენ შეძლოთ მოწმის კონკრეტული მიმართულებით ბიძგება, და იმავდროულად, იმ სფეროს შემოფარგვლა, რაზედაც ისაუბრებენ. მათ ლაკონური პასუხები უნდა გასცენ, და მხოლოდ ერთ საკითხზე ისაუბრონ, რადგან ეს გაართულებს პასუხისგან თავის

არიდებას მათი სანდოობის შერყევის გარეშე. გარდა ამისა, შეკითხვები ყოველთვის უნდა ეხებოდეს ფაქტებს, და არა მოწმის მოსაზრებებს (ანუ, უნდა იკითხოთ არა „პოლიციელი გაბრაზდა?“, არამედ „პოლიციელმა დახია მოპასუხის ნებართვა მას შემდეგ, რაც მან უთხრა, რომ მას მოედანზე სურსათის გაყიდვის უფლება ჰქონდა, ხო ასეა?“).

- *საჭირო მიდგომა:* ჯვარედინი დაკითხვის გამოყენება შეიძლება დაეხმაროს ბრალდებულის დაცვის გაძლიერებას („კონსტრუქციული“), ან მოწმის სანდოობის შერყევას („დეკონსტრუქციული“), თუმცა ზოგიერთი მოწმეების შემთხვევაში შეიძლება საჭირო გახდეს ორივე მიდგომის გამოყენება. პირველ შემთხვევაში ჯვარედინი დაკითხვა შეიძლება საუბარს ჰგავდეს და შესაძლებელია მოპასუხისთვის/ბრალდებულისათვის სასარგებლო ფაქტები იყოს გამოვლენილი, რომლებსაც უფრო მეტი წონა აქვთ, რადგან ეს ინფორმაცია ბრალდების მხარის მოწმის მიერ არის გაჟღერებული. უკანასკნელ შემთხვევაში, ჯვარედინი დაკითხვის მიზანია მოწმის სანდოობის შელახვა მის მიერ მიცემული ჩვენებების პუნქტობრივი განხილვის გზით, სანამ იგი ეფექტურად არ აღიარებს მანამდე მიცემული ჩვენებების ხარვეზებს. ყველა შემთხვევაში, შეინარჩუნეთ მხედველობითი კონტაქტი მოწმეებთან, რადგან ეს აიძულებს მათ იყონ კონცენტრირებული და პროცესში დაინტერესებული. ამასთან, მნიშვნელოვანია ზედმეტი ზეწოლა არ მოახდინოთ მოწმეზე, რადგან ეს აგრესიული და მტრული განწყობის შთაბეჭდილებას შექმნის.
- *ჩვენებების/განცხადებების შესწავლა:* კონკრეტული მოწმის ჯვარედინ დაკითხვასთან დაკავშირებით დასახული მიზნის მისაღწევად აუცილებელია მისი ჩვენების დეტალური შესწავლა. ჩვენებების ზედაპირული გაცნობა ვერ დაგეხმარებათ ისეთ პასუხთან გამკლავებაში, რომელიც არ ემთხვევა იმ პასუხს, რასაც მოელოდით. ასეთ შემთხვევაში, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ მოწმეს უბიძგოთ, რომ მანამდე მიცემულ ჩვენებებს ან გამოძიების წინაშე გაკეთებულ განცხადებებს დაუბრუნდეს, რათა შემდეგ აჩვენოთ, თუ როგორ ეწინააღმდეგება ის, რაც ამჟამად ითქვა, მის მიერ მანამდე მიცემულ ჩვენებებს. გარდა ამისა, შეიძლება სასარგებლო იყოს მოწმეების წინასტორიის შესწავლა (აქვთ თუ არა მათ იმის მიზეზი, რომ მოპასუხის/ბრალდებულის მიმართ წყენა ჰქონდეთ? მიუციათ თუ არა მათ წინააღმდეგობრივი ჩვენება სხვა სასამართლო პროცესებში?);
- *სიმშვიდის შენარჩუნება:* მიუხედავად ყველა ასპექტის წინასწარი დაგეგმვისა, ყოველთვის იქნებიან მოწმეები, რომლებიც არ არიან მზად გასცენ მხოლოდ „დიახ“ ან „არა“ პასუხი, როგორც თქვენ გსურთ, არამედ ისინი კითხვებისა და იმ პირის მიმართ ეჭვებს გამოთქვამენ, ვინც კითხვები დასვა. ასეთ შემთხვევებში აუცილებელია სიმშვიდისა და პროფესიონალის შენარჩუნება. საჭიროა თავაზიანად შეახსენოთ მოწმეს, რომ მან უნდა უპასუხოს მხოლოდ „დიახ“ ან „არა“, და თუ ეს ვერ მოხერხდა, მოსამართლეს უნდა სთხოვოთ, რომ მოსთხოვოს მოწმეს კითხვაზე პასუხის გაცემა. ამ

ვითარებაში ნათელი გახდება, რომ მოწმე არ არის ორიენტირებული თანამშრომლობაზე, რაც ზიანს აყენებს მის სანდოობას. არასოდეს შეაწყვეტინო მოწმეს, უბრალოდ დაბრუნდით იგივე კითხვას, რომელზეც მას პასუხი არ გაუცია; არასოდეს ჩამოაყალიბოთ იგივე კითხვა სხვა სიტყვებით, არამედ სიტყვასიტყვით გაიმეორეთ იგი.

ჯვარედინ დაკითხვასთან დაკავშირებით არსებული შეზღუდვები

101. მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის უფლება სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლება არსებობდეს რაიმე შეზღუდვა დაკითხვის ჩატარებასთან დაკავშირებით, და ზოგიერთ ვითარებაში ეს შეიძლება საერთოდ არ იყოს დაშვებული.

საკვანძო საკითხები

102. დაკითხვის ჩატარებაზე შეზღუდვების გასაჩივრებისას თქვენ უნდა იცოდეთ, რომ შემდეგ ვითარებებში ასეთი შეზღუდვები დასაშვებია:

- *დასმული კითხვები*: ევროპულმა სასამართლომ მხარი დაუჭირა ამ უფლების შეზღუდვას, როდესაც კითხვები არ იყო დაკავშირებული საქმის ფაქტებთან (*Von Hoffen v. Liechtenstein*, no. 5010/04, 2006 წლის 27 ივლისი) და აღნიშნა, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლო უნდა ჩაერიოს იმ შემთხვევაში, როდესაც დაკითხვა გამოიყენებოდა როგორც მოწმეების დაშინების ან დამცირების საშუალება, ან მიზნად ისახავდა მოწმის რეპუტაციის და არა მისი სანდოობის შელახვას (*Y. v. Slovenia*, no. 41107/10, 2015 წლის 28 მაისი). ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია, შეზღუდავს თუ არა ეს განსასჯელის დაცვის შესაძლებლობებს (და თუ ასეა, ბრალდებულს არ უნდა შეეშალოს ხელი მოწმის დაკითხვაში იმ ფაქტორების შესახებ, რომლებიც შეიძლება შეარყიოს მისი სანდოობა) (*Oyston v. United Kingdom* (dec.), no. 42011/98, 2002 წლის 22 იანვარი და *Pichugin v. Russia*, no. 38623/03, 2012 წლის 23 ოქტომბერი). ამასთან, დაუშვებელია დაკითხვის ჩატარება იმ საკითხების მიმართ, რომლებზეც მოწმის თვითმამხილებელი ჩვენებების მიცემისგან დაცვის პრივილეგია ვრცელდება (*Unterpertinger v. Austria*, no. 9120/80, 1986 წლის 24 ნოემბერი, *Serves v. France*, no. 20225/92, 1997 წლის 20 ოქტომბერი, *Kaste and Mathisen v. Norway*, no. 18885/04, 2006 წლის 9 ნოემბერი, *Vidgen v. Netherlands*, no. 29353/06, 2012 წლის 10 ივლისი და *El Khoury v. Germany*, no. 8824/09, 2015 წლის 9 ივლისი);
- *პირი, რომელიც გამოკითხვას ატარებს*: შეიძლება არსებობდეს გარემოებები, როდესაც მოწმესა და მოპასუხეს/ბრალდებულს შორის ურთიერთობა შეუსაბამოს გახდის ამ უკანასკნელის მიერ გამოკითხვის თავად ჩატარებას (*Y. v. Slovenia*, no. 41107/10, 2015 წლის 28 მაისი);

- მოწმის დანახვის შესაძლებლობა: იმ შემთხვევებში, როდესაც არსებობს მოწმის ანონიმურობის დაცვის გამართლებული საჭიროება, შეიძლება ყოველთვის არ იყოს შესაძლებელი მოწმის დანახვა მისი დაკითხვის დროს (*Van Mechelen v. Netherlands*, no. 21363/93, 1997 წლის 23 აპრილი); და
- მოპასუხის/ბრალდებულის, და/ან მისი ადვოკატის დასწრება: მოპასუხე/ბრალდებული, რომელიც ხელს უშლის სასამართლო პროცესს, შეიძლება გაყვანილი იქნას სასამართლო დარბაზიდან, რის გამოც იგი შეიძლება ვერ ესწრებოდეს მოწმეების დაკითხვას, მაგრამ ეს უნდა მოხდეს მხოლოდ მისი გაფრთხილების შემდეგ, ხოლო შემდგომ უნდა დადგინდეს, თანახმაა თუ არა იგი დაიცვას წესები, რათა კვლავ დაშვებული იქნას სასამართლო პროცესზე (*Idalov v. Russia* [GC], no. 5826/03, 2012 წლის 22 მაისი და *Karpyuk and Others v. Ukraine*, no. 30582/04, 2015 წლის 6 ოქტომბერი). გარდა ამისა, მოპასუხეს/ბრალდებულს და მის ადვოკატს შეიძლება აეკრძალოთ იმავე ოთახში ყოფნა, სანამ მოწმის დაკითხვა მიმდინარეობს, მოწმის ანონიმურობის დასაცავად (*Pesukic v. Switzerland*, no. 25088/07, 2012 წლის 6 დეკემბერი), ან განსაკუთრებით მოწყვლადი პირების დასაცავად, განსაკუთრებით სექსუალურ ძალადობასთან დაკავშირებული საქმეების შემთხვევაში (*S.N. v. Sweden*, no. 34209/96, 2002 წლის 2 ივლისი).

103. შესაძლებელია ევროპულმა სასამართლომ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით მიიჩნიოს, რომ თარგმანის ხარისხის გამო მოწმეების დაკითხვის უნარის გაუმართლებელად შეიზღუდა, მაგრამ სასამართლოს ამგვარი გადაწყვეტილება ჯერ არ გამოუტანია (*Kamasinski v. Austria*, no. 9783/82, 1989 წლის 19 დეკემბერი).

104. გამამტყუნებელი განაჩენის გასაჩივრებისას, რომელიც ეყრდნობა (ა) მოწმის წინასასამართლო ეტაპზე მიცემულ ჩვენებებს, რომელიც არ დაკითხულა მოპასუხის/ბრალდებულის მიერ, ან მისი სახელით; (ბ) ანონიმური მოწმის მიერ მიცემულ ჩვენებას; ან (გ) მოწმე ვერ დაიკითხა მოპასუხის/ბრალდებულის, და/ან მისი ადვოკატის მიერ, პირველ რიგში გასათვალისწინებელია შემდეგი შესაძლებლობა:

- დაკითხვის უფლებაზე უარი: ჯვარედინი დაკითხვის უფლებაზე შეიძლება უარის იყოს ნათქვამი (*B. v. Finland*, no. 17122/02, 2007 წლის 24 აპრილი, *Dončev and Burgov v. “the former Yugoslav Republic of Macedonia”*, no. 30265/09, 2014 წლის 12 ივნისი და *Murtazaliyeva v. Russia* [GC], no. 36658/05, 2018 წლის 18 დეკემბერი) მაგრამ ეს უნდა დადგინდეს ცალსახად და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საზოგადოებრივ ინტერესებს (*Rudnichenko v. Ukraine*, no. 2775/07, 2013 წლის 11 ივლისი). თუმცა, ჩაითვლება, რომ ამ უფლებაზე უარი მაშინ არსებობს, როდესაც მოწმეს ემინია ბრალდებულის, ან მისი სახელით მოქმედი პირების შესაძლო ქმედებების გამო (*Al-Khawaja and Tahery v. United Kingdom* [GC], no. 26766/05, 2011 წლის 15 დეკემბერი)

105. უარის თქმის არარსებობის შემთხვევაში, გათვალისწინებული უნდა იყოს შემდეგი სამი ფაქტორი:

- *საფუძვლიანი მიზეზის არსებობა*: დასაბუთებული მიზეზის არსებობა, რის გამოც შეუძლებელია მოწმის დასწრება პროცესზე, ან მისი პირდაპირი დაკითხვა ან ჯვარედინი დაკითხვა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მნიშვნელოვანია მოპასუხის/ბრალდებულისთვის. ეს შეიძლება შემდეგი მიზეზებით იყოს გამართლებული:

- გარდაცვალება (*Ferrantelli v. and Santangelo v. Italy*, no. 19874/92, 1996 წლის 7 აგვისტო);
- შიში (*Horncastle and Others v. United Kingdom*, no. 4184/10, 2014 წლის 16 დეკემბერი და *Scholer v. Germany*, no. 14212/10, 2014 წლის 18 დეკემბერი);
- ავადმყოფობა (*Efendiyev v. Azerbaijan*, no. 27304/07, 2014 წლის 18 დეკემბერი და *Chukayev v. Russia*, no. 36814/06, 2015 წლის 5 ნოემბერი);
- ანონიმურობის უზრუნველყოფის საჭიროება (*Balta et Demir v. Turkey*, no. 47628/12, 2015 წლის 23 ივნისი და *Bátěk and Others v. the Czech Republic*, no. 54146/09, 2017 წლის 12 იანვარი); და
- მოწმის დაცვის საჭიროება (*Rosin v. Estonia*, no. 26540/08, 2013 წლის 19 დეკემბერი).

თუმცა, სასამართლომ სათანადოდ უნდა განიხილოს, რეალურად არსებობს თუ არა ასეთი საფუძვლიანი მიზეზი (*Al-Khawaja and Tahery v. United Kingdom [GC]*, no. 26766/05, 2011 წლის 15 დეკემბერი);

- *განცხადების ან ჩვენების მნიშვნელობა*: ევროპული სასამართლო შეისწავლის, არის თუ არა ეს ჩვენება ერთადერთი ან გადამწყვეტი საფუძველი მსჯავრდებისთვის (*Paić v. Croatia*, no. 47082/12, 2016 წლის 29 მარტი და *Poletan and Azirovik v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*, no. 26711/07, 2016 წლის 12 მაისი) ან თუ ეს ასე არაა, მნიშვნელოვანი იყო თუ არა მისი წონა, ან შეზღუდა თუ არა ამ ჩვენების დაშვებამ დაცვის შესაძლებლობები (*Štulīř v. Czech Republic*, no. 36705/12, 2017 წლის 12 იანვარი). ეს უკანასკნელი ტესტი ასახავს პირველი ინსტანციის სასამართლოს წინაშე არსებულ სირთულეს იმის განსაზღვრისას, იქნება თუ არა მტკიცებულება გადამწყვეტი მნიშვნელობის, სასამართლო პროცესის განმავლობაში მიღებული მტკიცებულებების ერთობლიობის შესწავლისა და მათი წონის დადგენის შესაძლებლობის გარეშე;

- *საპირწონე ფაქტორების არსებობა*: აუცილებელია, რომ საკმარისი საპირწონე ფაქტორები არსებობდეს იმ შეზღუდვების საკომპენსაციოდ, რომელსაც დაცვა დაექვემდებარა. ევროპული სასამართლოს მიერ მოთხოვნილი დამაბალანსებელი ფაქტორებია ისეთი ფაქტორები, რომლებიც მტკიცებულებების სანდოობის სამართლიანი და სათანადო შეფასების საშუალებას იძლევა. როგორც მინიმუმ, ეს ნიშნავს, რომ სიფრთხილით

მოკიდებაა საჭირო დაუსწრებელი მოწმის მიერ მიცემული ჩვენების გამოყენებისადმი, რომელიც არ იქნა პირდაპირ გამოკითხული, და სასამართლომ უნდა აჩვენოს, რომ მას გააზრებული აქვს, რომ ასეთ მტკიცებულებას ნაკლები წონა აქვს, და დეტალურად უნდა იმსჯელოს იმის შესახებ, თუ რატომ მიიჩნია იგი სარწმუნო მტკიცებულებად, და ამავე დროს, უნდა გაითვალისწინოს სხვა მტკიცებულებები (*Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, 2015 წლის 15 დეკემბერი და *N.K. v. Germany*, no. 59549/12, 2018 წლის 26 ივლისი). ევროპული სასამართლოს მიერ გამოვლენილი დამატებითი გარანტიები შემდეგს მოიცავს:

- პირველი ინსტანციის სასამართლო განხილვისას დაუსწრებელი მოწმის გამოძიების ეტაპზე დაკითხვის ვიდეოჩანაწერის ჩვენება, რათა სასამართლოს, ბრალდების მხარეს და დაცვის მხარეს მოწმის ქცევაზე დაკვირვების შესაძლებლობა ჰქონდეთ, და მის სანდოობის შესახებ საკუთარი აზრის ჩამოყალიბება შეძლონ (*B. v. Finland*, no. 17122/02, 2007 წლის 24 აპრილი და *Balta et Demir v. Turkey*, no. 47628/12, 2015 წლის 23 ივნისი);
- სასამართლო პროცესზე გამამყარებელი მტკიცებულებების არსებობა, რომლებიც ადასტურებენ დაუსწრებელი მოწმის ჩვენებას (მაგალითად, სასამართლო პროცესზე იმ პირების მიერ მიცემული ჩვენებები, რომლებსაც დაუსწრებელმა მოწმემ მოუყვა მოვლენების თაობაზე დაუყოვნებლივ ამ მოვლენების შემდეგ, დანაშაულთან დაკავშირებული დამატებითი ფაქტობრივი მტკიცებულებები, მათ შორის, სასამართლო ექსპერტის მტკიცებულებები, ექსპერტების დასკვნები მსხვერპლის დაზიანების, ან ჩვენებების სანდოობის შესახებ, და მოწმის მიერ მის მიმართ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის აღწერასა და სხვა მოწმის მიერ დანაშაულის აღწერას შორის არსებითი მსგავსება, მათ შორის რაიმე ფარული შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში, ან მოპასუხის/ბრალდებულის მიერ წარსულში მსგავსი დანაშაულის ჩადენა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მოწმის სანდოობა შემოწმებულია ჯვარედინი დაკითხვით) (*Gani v. Spain*, no. 61800/08, 2013 წლის 19 თებერვალი და *Dmitrov and Momin v. Bulgaria*, no. 35132/08, 2018 წლის 7 ივნისი);
- დაცვის მხარისთვის სასამართლო პროცესის განმავლობაში მოწმისათვის საკუთარი კითხვების ირიბად დამის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა, მაგალითად, წერილობით (*Bátěk and Others v. the Czech Republic*, no. 54146/09, 2017 წლის 12 იანვარი);
- ბრალდებულისთვის ან მისი ადვოკატისთვის გამოძიების ეტაპზე მოწმის დაკითხვის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც საგამოძიებო ორგანოებმა გამოძიების ეტაპზე უკვე მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ მოწმე არ მისცემს ჩვენებას სასამართლო პროცესზე, ან არსებობს რისკი, რომ მოწმე არ იქნება ხელმისაწვდომი სასამართლო პროცესზე ჩვენების მისაცემად (*B. v. Finland*, no. 17122/02, 2007 წლის 24 აპრილი); და

- მოპასუხეს შესაძლებლობა ეძლევა წარმოადგინოს მოვლენების საკუთარი ვერსია და იდაოს დაუსწრებელი მოწმის სანდოობის საკითხზე, სხვა მოწმეების ჩვენებებთან მისი ჩვენების შეუსაბამობაზე მითითების გზით (*Constantinides v. Greece*, no. 76438/12, 2016 წლის 6 ოქტომბერი).

106. ზემოაღნიშნული სამი მოსაზრება ურთიერთდაკავშირებულია და ევროპული სასამართლოს აზრით, ერთობლიობაში, ისინი ემსახურება იმის დადგენას, იყო თუ არა მთლიანობაში სასამართლო პროცესი სამართლიანი. ჩვეულებრივ ისინი ზემოაღნიშნული თანმიმდევრობით უნდა იყონ გათვალისწინებული (*Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, 2015 წლის 15 დეკემბერი).

ყველა გადაწყვეტილებაში უნდა მიეთითოს ნებისმიერი დაუსწრებელი მოწმის ჩვენებისთვის მინიჭებული წონა, რადგან ეს არის საკითხი, რომელსაც ევროპული სასამართლო განიხილავს შესაბამის საქმეში ნებისმიერი საპირწონე ფაქტორების ადეკვატურობის შეფასებისას. გარდა ამისა, არ არის საკმარისი, რომ სასამართლომ გაითვალისწინა ის, რაც აუცილებელი იყო ადეკვატური გარანტიების არსებობის უზრუნველსაყოფად. ასევე მნიშვნელოვანია იმის დემონსტრირება, რომ ასეთი შეფასება რეალურად განხორციელდა, და რა იყო იმის განმაპირობებელი მიზეზები, რომ კონკრეტული გარანტიები, რომლებსაც სასამართლო ეყრდნობოდა, ადეკვატური იყო (*Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, 2015 წლის 15 დეკემბერი). თუმცა, არ უნდა იყოს ადვილად მიჩნეული, რომ კონკრეტული გარანტიები ადეკვატურია, მით უფრო იმის გათვალისწინებით, რომ თავად ევროპული სასამართლოს მოსამართლეების აზრიც კი შეიძლება გაიყოს იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად ეფექტურია გარანტიები, რომლებზე დაყრდნობაც მოხდა.

107. ჯვარედინი გამოკითხვა უნდა ჩატარდეს საქმის განმხილველი მოსამართლის წინაშე, მაგრამ გამონაკლისი შეიძლება გაკეთდეს, თუ სასამართლოს შემადგენლობაში მცირედი ცვლილებაა (*Graviano v. Italy*, no. 10075/02, 2005 წლის 10 თებერვალი).

მ. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები: შემადგენლობა და ფუნქციონირება; ადვოკატის როლი; დასკვნითი სიტყვა

108. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები ბევრ ქვეყანაში გამოიყენება სისხლის სამართლის პროცესების ფარგლებში. ასეთი პროცესები გათვალისწინებულია არა მხოლოდ იმ ქვეყნებში, რომელთა იურისდიქცია საერთო სამართალს ეფუძნება, არამედ ასევე სამოქალაქო სამართალის ქვეყნებში. კონკრეტული მექანიზმები შეიძლება განსხვავდებოდეს, და ზოგიერთ შემთხვევაში კოლეგიის შემადგენლობაში ნაფიც მსაჯულებთან ერთად პროფესიონალი მოსამართლეები არიან, მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში კოლეგიაში მხოლოდ

ნაფიცი მსაჯულები არიან წარმოდგენილი. ყველა შემთხვევაში, მათ ფუნქციებში საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანა შედის.

109. ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში უკვე კარგად დამკვიდრებული მიდგომის შესაბამისად, არ არის სავალდებულო, რომ საქმეზე გადაწყვეტილება მხოლოდ პროფესიონალმა მოსამართლეებმა გამოიტანონ. შესაბამისად, საჩივრები იმის თაობაზე, რომ განმცხადებლის საქმე განიხილა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ, რომელიც შედგებოდა იურიდიული განათლების არმქონე პირებისგან, აშკარად დაუსაბუთებლად ჩაითვალა (*Zarouali v. Belgium* (dec.), no. 20664/92, 1994 წლის 29 ივნისი).
110. ნაფიცი მსაჯულის ფუნქციის შესრულების მოთხოვნა „ჩვეულებრივი მოქალაქეობრივი ვალდებულების“ ცნების ნაწილად მოიაზრება, რომელიც ევროპული კონვენციის მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტშია ასახული, და ეს არ წარმოადგენს იძულებით შრომას, და შესაბამისად, მასზე არ ვრცელდება მე-4 მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული აკრძალვა. თუმცა, განსხვავებული მოპყრობა პირთა ჯგუფების მიმართ ნაფიც მსაჯულთა მოვალეობის შესრულების თვალსაზრისით, წარმოადგენს მე-14 მუხლით დადგენილი დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნის დარღვევას, ერთობლიობაში მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტთან, როდესაც არ არსებობს ამის ობიექტური და გონივრული გამართლება (*Zarb Adami v. Malta*, no. 17209/02, 2006 წლის 20 ივნისი).
111. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო პროცესებში ადვოკატის როლი ფუნდამენტურად არ განსხვავდება სხვა სასამართლო პროცესებში მისი როლისგან, გარდა ორი ასპექტისა: მათი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობაში და საქმის წარმოდგენისას ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობის ხასიათის გათვალისწინების აუცილებლობა, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დასკვნითი სიტყვით გამოსვლისას.

შემადგენლობა და ფუნქციონირება

112. რადგან ნაფიც მსაჯულებს საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანის ფუნქცია ეკისრებათ, ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ საქმის სამართლიანი განხილვის მოთხოვნა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობასა და ფუნქციონირებაზეც ვრცელდება.

საკვანძო საკითხები

113. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობისა და ფუნქციონირების მონიტორინგისას, და საჭიროების შემთხვევაში, ამის გასაჩივრებისას, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *შერჩევის წესების დაცვა*: ნაფიც მსაჯულთა შერჩევასთან დაკავშირებით მოქმედი ეროვნული წესების შეუსრულებლობა პრაქტიკულად ყოველთვის გამოიწვევს დასკვნას, რომ დაირღვა „კანონის საფუძველზე შექმნილი სასამართლოს“ მიერ საქმის განხილვის მოთხოვნა, როგორც ეს ნათელი ხდება საქმეებიდან, რომლებიც შეეხება ნაფიც მსაჯულთა დანიშვნის მსგავს წესებს (*Fedotova v. Russia*, no. 73225/01, 2006 წლის 13 აპრილი). თუმცა, გარკვეული პროცედურული შეცდომების დაშვება არ ჩაითვლება ამ მხრივ პრობლემურად, თუკი ეს არ მოახდენს უარყოფით ზეგავლენას ბრალდებულის მიმართ მიმდინარე წარმოებაზე (*Pesti and Frodl v. Austria* (dec.), no. 27618/95, 2000 წლის 18 იანვარი და *Pichugin v. Russia*, no. 38623/03, 2012 წლის 23 ოქტომბერი);
- *პროცესის ხანგრძლივობა*: გაჭიანურება, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს კომპეტენტური ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ფორმირების პროცესში წარმოქმნილი სირთულეებით, სავარაუდოა, რომ ჩაითვალოს სახელმწიფოს მიერ დაშვებულ დარღვევად, იმის დადგენისას, შეიძლება თუ არა პროცესის ხანგრძლივობა ჩაითვალოს გონივრულად მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებში (*Polonskiy v. Russia*, no. 30033/05, 2009 წლის 19 მარტი);
- *დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა*: მოთხოვნები, რომლებიც ზოგადად დაცული უნდა იყოს სასამართლოს დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად, კერძოდ, ნაფიც მსაჯულთა დანიშვნის წესთან, გარე გავლენასთან და ზეწოლასთან, დამოუკიდებლობის შესახებ აღქმასთან და მათი დანიშვნის პერიოდში მათი გათავისუფლებისგან დაცვასთან დაკავშირებით - ნაფიც მსაჯულთა შემთხვევაში უნდა იყოს დაცული ისევე, როგორც პროფესიონალი მოსამართლეების შემთხვევაში. მნიშვნელობა მიენიჭება იმას, მიეწოდათ თუ არა ნაფიც მსაჯულებს შესაბამისი მითითებები მათი როლისა და პასუხისმგებლობის შესახებ, რასთან დაკავშირებითაც მათ ფიცი დადეს (*Cooper v. United Kingdom* [GC], no. 48843/99, 2003 წლის 16 დეკემბერი);
- *ინდივიდუალური ნაფიც მსაჯულთა მიერ საკვალიფიკაციო მოთხოვნების დაცვა*: სათანადოდ უნდა იყოს გათვალისწინებული, მოხდა თუ არა რომელიმე ნაფიცი მსაჯულის დისკვალიფიკაცია, რადგან ეს უმნიშვნელოვანესია ნაფიც მსაჯულთა დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მხარეებს უნდა შეეძლოთ მონაწილეობის მიღება ნაფიც მსაჯულთა შერჩევაში, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ეს კანონით არის გათვალისწინებული (*Pichugin v. Russia*, no. 38623/03, 2012 წლის 23 ოქტომბერი). გარდა ამისა, ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ შეიცავს მოთხოვნას, რომ ჩატარდეს ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატების პოლიტიკური, რელიგიური და მორალური რწმენის შესწავლა (*Zarouali v. Belgium* (dec.), no. 20664/92, 1994 წლის 29 ივნისი);

- მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფა: ეს მნიშვნელოვანია როგორც ნაფიც მსაჯულთა საწყისი შერჩევის, ასევე საქმის წარმოების ეტაპზე. ყოველთვის ძნელი იქნება ფაქტობრივი მიუკერძოებლობის ან სუბიექტური მიუკერძოებლობის არსებობის მტკიცება, მაგრამ მიუკერძოებლობის აღქმის ან ობიექტური მიუკერძოებლობის არსებობის მტკიცება შეიძლება უფრო ადვილი იყოს (*Pullar v. United Kingdom*, no. 22399/93, 1996 წლის 10 ივნისი). ამასთან, მიუკერძოების არსებობასთან ან აღქმასთან დაკავშირებული ფაქტორები შემდეგია:

- ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წევრების შესაძლო ფაქტობრივი ნაცნობობა ან ოჯახური კავშირი რომელიმე მხარესთან ან მოწმეებთან (*Kristiansen v. Norway*, no. 1176/10, 2015 წლის 17 დეკემბერი);
- პოლიტიკური კუთვნილება (*Holm v. Sweden*, no. 14191/88, 1993 წლის 25 ნოემბერი) ან დასაქმება (*Danilov v. Russia*, no. 88/05, 2020 წლის 1 დეკემბერი);
- წინა ეტაპზე წარმოებაში მონაწილეობა (*Ekeberg and Others v. Norway*, no. 11106/04, 2007 წლის 31 ივლისი); და
- დამოკიდებულება რასის ან ბრალდებულის სხვა მახასიათებლების მიმართ (*Remli v. France*, no. 16839/90, 1996 წლის 23 აპრილი და *Sander v. United Kingdom*, no. 34129/96, 2000 წლის 9 მაისი).

თუმცა, ის ფაქტი, რომ ასეთი ფაქტორი არსებობს, არ ნიშნავს იმას, რომ მიჩნეული უნდა იყოს, რომ სასამართლო არ არის მიუკერძოებელი ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისათვის. თითოეულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს, არის თუ არა ფაქტორის ხასიათი და ხარისხი ისეთი, რომ სასამართლოს მიუკერძოებლობის შესახებ შესაძლო ეჭვები შეიძლება ჩაითვალოს ობიექტურად გამართლებულად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც გათვალისწინებულია სხვა გარანტიები. მნიშვნელოვანია სადავო ფაქტორის ფაქტობრივი მნიშვნელობის (*Simsek v. United Kingdom* (dec.), no. 43471/98, 2002 წლის 9 ივლისი), და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წევრებისთვის მათ დანიშვნამდე, ან დანიშვნის დროს მიცემული ინსტრუქციების გათვალისწინება (*Pullar v. United Kingdom*, no. 22399/93, 1996 წლის 10 ივნისი); და რეაგირება, როდესაც სასამართლო პროცესის დაწყების შემდეგ თავს იჩენს მიუკერძოებლობის საკითხები, იქნება ეს იმის გამო, რომ ნაფიც მსაჯულთა რომელიმე წევრმა მხოლოდ შემდგომ გააცნობიერა პრობლემა, ეს არის საქმის წარმოების პროცესში ერთი ან მეტი ნაფიცი მსაჯულის ქცევის შედეგი, თუ ადგილი ჰქონდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წევრებზე ზემოქმედების მცდელობას;

- მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე რეაგირება: იმ შემთხვევებში, როდესაც მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული საკითხები ჩნდება სასამართლო პროცესის დაწყების შემდეგ, საჭირო იქნება იმის დადგენა, იყო თუ არა პრობლემა რეალური, თუ აღქმითი (*Corcuff v. France*,

no. 16290/04, 2007 წლის 4 ოქტომბერი), თუ მისი დამაკმაყოფილებლად გამოსწორება მოხდა, მაგალითად, შემდეგი გზით:

- ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წევრის მოხსნა მიკერძოების ფაქტორის გამო (*Simsek v. United Kingdom* (dec.), no. 43471/98, 2002 წლის 9 ივლისი),
- ნაფიცი მსაჯულის მოხსნა მანამდე, სანამ შეიძლება მიჩნეულიყო, რომ იგი პროცესის სანდოობას შელახავდა (*Kristiansen v. Norway*, no. 1176/10, 2015 წლის 17 დეკემბერი) და
- სასამართლოს მიერ განხორციელებული სხვა ზომები (*Peter Armstrong v. United Kingdom*, no. 65282/09, 2014 წლის 9 დეკემბერი).

თუმცა, საჭიროა იმის დადგენა, რომ სასამართლომ ჩაატარა სავარაუდო პრობლემის სათანადო გამოძიება და ადეკვატური რეაგირება მოახდინა მასზე (*Remli v. France*, no. 16839/90, 1996 წლის 23 აპრილი და *Sander v. United Kingdom*, no. 34129/96, 2000 წლის 9 მაისი) გარდა ამისა, ზოგიერთ შემთხვევაში მიუკერძოებლობის საკითხზე მოსამართლის მხრიდან დამაკმაყოფილებელი რეაგირება შეიძლება მოითხოვდეს ნაფიც მსაჯულთა მთელი შემადგენლობის დათხოვნას და ახლის შემადგენლობის შერჩევას (*Kristiansen v. Norway*, no. 1176/10, 2015 წლის 17 დეკემბერი);

- ნაფიც მსაჯულთა დაცვა: აღიარებულია, რომ იმის აუცილებლობის გათვალისწინებით, რომ ნაფიც მსაჯულებს არ გაუჩნდეთ მიკერძოება მედიის მიერ პროცესების გაშუქების შედეგად, გამოხატვის თავისუფლების უფლებასთან შეიძლება თავსებადი იყოს შეზღუდვების დაწესება იმაზე, თუ რა შეიძლება გამოქვეყნდეს სასამართლო პროცესის განმავლობაში (*Hodgson, Woolf Productions Ltd and National Union of Journalists v. United Kingdom* (dec.), no. 11553/85, 1987 წლის 9 მარტი). თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ჯერჯერობით არ ყოფილა შემთხვევა, როდესაც ევროპულმა სასამართლომ ფაქტობრივად დაადგინა, რომ მტრულად განწყობილი მედიის გაშუქებამ გამოიწვია ნაფიც მსაჯულთა მიკერძოება კონკრეტულ საქმეში. ასევე, გარდა მოსამართლის მითითებისა ნაფიცი მსაჯულებისთვის მედიის გაშუქებასთან დაკავშირებით და სასამართლო პროცესის სხვა გარანტიებთან ერთად, რაც ზემოთ იქნა განხილული, იმის მანიშნებელი ფაქტორები, რომ ნაფიც მსაჯულებზე არ მოახდინა გავლენა მტრულად განწყობილი მედიის გაშუქება, შემდეგია: ნაფიც მსაჯულთა მიერ საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანისას თათბირის ხანგრძლივობა (*Pullicino v. Malta* (dec.), no. 45441/99, 2000 წლის 15 ივნისი); განხილვის წესი (*Mustafa (Abu Hamza) v. United Kingdom* (dec.), no. 31411/07, 2011 წლის 18 იანვარი); და გამოიტანეს თუ არა მათ განსხვავებული ვერდიქტი განსასჯელის მიმართ წაყენებულ ბრალდებებთან დაკავშირებით, და, როდესაც ეს მიესადაგება, მისი თანამონაწილეების მიმართ (*Mustafa (Abu Hamza) v. United Kingdom* (dec.), no. 31411/07, 2011 წლის 18 იანვარი); და

- *დასაბუთებული ვერდიქტის საჭიროება*: ევროპული სასამართლო არ მოითხოვს, რომ ნაფიც მსაჯულთა მიერ გამოტანილი ვერდიქტი მათ მიერ იყოს დასაბუთებული, მაგრამ ბრალდებულს და საზოგადოებას უნდა შეეძლოს გამოტანილი ვერდიქტის გაგება. ამის მიღწევა შესაძლებელია მოსამართლის მიერ ნაფიცი მსაჯულებისთვის მკაფიო და არაორაზროვანი კითხვების დასმით, და იმ ჩარჩოს ჩამოყალიბებით, რომელსაც ვერდიქტი ემყარება (*Taxquet v. Belgium* [GC], no. 926/05, 2010 წლის 16 ნოემბერი და *Lhermitte v. Belgium* [GC], no. 34238/09, 2016 წლის 29 ნოემბერი), ან მოსამართლის მიერ ნაფიცი მსაჯულებისთვის მათ მიერ განსახილველ საკითხებთან დაკავშირებით მითითებების მიწოდებით. ნებისმიერ შემთხვევაში, ვერდიქტის და კითხვების ან მითითებების ერთობლიობაში შესწავლის საფუძველზე შესაძლებელი უნდა იყოს იმის დადგენა, თუ სასამართლო პროცესზე განხილულმა რომელმა მტკიცებულებამ და ფაქტობრივმა გარემოებამ გამოიწვია საბოლოოდ ნაფიც მსაჯულთა მიერ შესაბამისი ვერდიქტის გამოტანა და, საჭიროების შემთხვევაში, იმის დადგენა, თუ რატომ დაასკვნეს მსაჯულებმა, რომ ზოგიერთ თანამონაწილეს ნაკლები პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს, და რომელი დამამძიმებელი ფაქტორები იქნა გათვალისწინებული და რატომ.

ადვოკატის როლი

114. ადვოკატის როლი მდგომარეობს იმის უზრუნველყოფაში, რომ მისი დაცვის ქვეშ მყოფის უფლებები და ინტერესები სათანადოდ არის დაცული პროცესის მიმდინარეობისას. ეს ნაწილობრივ გულისხმობს ამ კუთხით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ყველა შესაძლებლობის გამოყენებას, მაგრამ რაც კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, იმას, თუ როგორ მოხდა ამის განხორციელება.
115. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო პროცესებში ადვოკატის როლის შესრულებისას, და ასევე იმის უზრუნველყოფისას, რომ ამ პროცესში დაბრკოლებები არ წარმოიქმნას, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:
  - *იმის გათვალისწინების აუცილებლობა, რომ ნაფიცი მსაჯულები არ არიან პროფესიონალი იურისტები*: შესაბამის საკითხებზე ნაფიც მსაჯულთა ყურადღების მიქცევის უზრუნველსაყოფად, იქნება ეს სასამართლოში კონკრეტული წარდგინებისას თუ მოწმეების დაკითხვისას, მნიშვნელოვანია გასაგები და არაორაზროვანი ენის გამოყენება და ყურადღების გამახვილება იმ საკითხებზე, რომლებიც ყველაზე მნიშვნელოვანია ბრალდებულის დაცვისათვის. ეს იმიტომ არის აუცილებელი, რომ ნაფიც მსაჯულთა დაბნეულობის ან ყურადღების დაკარგვის შესაძლებლობა უფრო მაღალია, თუ არგუმენტი ან კითხვა რთულია. მაშინაც კი, როდესაც დაცვის არგუმენტები რთული ხასიათისაა, ამ ეტაპზე ყოველთვის უნდა არსებობდეს სიცხადე, რათა ნაფიცი მსაჯულები ამ ეტაპის დასრულების შემდეგ

დარწმუნებული იყვნენ შესაბამის საკითხებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, იმის უზრუნველყოფა, რომ მოვლენების ქრონოლოგია ყოველთვის ნათელია, დაეხმარება ნაფიც მსაჯულებს ნათელი წარმოდგენის ჩამოყალიბებაში იმის თაობაზე, თუ რა მოხდა ან არ მოხდა;

- *დაცვის არგუმენტების არსის გაგების აუცილებლობა:* ეს რაც შეიძლება ადრეულ ეტაპზე უნდა წარედგინოს ნაფიც მსაჯულებს, რათა მათ გაიგონ თქვენი მიზანი, როდესაც თქვენ დაკითხავთ ბრალდების მხარის და დაცვის მხარის მოწმეებს. მიზანი უნდა მდგომარეობდეს დაცვის არგუმენტების გონივრულობის, გამოცდილებისა და სამართლიანობის ფარგლებში მოქცევაში, რათა ნაფიცი მსაჯულებისთვის ეს ადვილად გასაცნობიერებელი და მისაღები იყოს.
- *მსაჯულთა ყურადღების და ჩართულობის შენარჩუნების აუცილებლობა:* მნიშვნელოვანია, რომ არ გადაღალტო ნაფიცი მსაჯულები გრძელი დან უსაგნო რიტორიკით;
- *ნაფიც მსაჯულთა საჭირო დასკვნამდე მიყვანის აუცილებლობა:* მოწმეების ნებისმიერი დაკითხვისა და ჯვარედინი დაკითხვის მიზანი უნდა იყოს მათი მხრიდან დაცვის არგუმენტების გაზიარება, იქნება ეს იმ ჩვენების სანდოობის შელახვით, რომელიც ბრალდებულის ბრალეულობაზე მიუთითებს, თუ იმის მხარდაჭერით, რომ მას არ ჩაუდენია სავარაუდო დანაშაული. ნაფიცმა მსაჯულებმა ასეთი დასკვნა უნდა გამოიტანონ იმაზე დაყრდნობით, რა პასუხსაც მოწმისგან მიიღებთ, და არა თქვენი მტკიცებიდან. გარდა ამისა, მოწმის მტკიცების სიმძლიერე ან სისუსტე იმის შესახებ, რაც მოხდა, განისაზღვრება იმ საფუძვლის შესწავლით, რომელშიც იგი დარწმუნებულია (მაგ., საიდან იცის მან, რომ რაღაც ამ კონკრეტულ დროს მოხდა?);
- *ორგანიზებულობის აუცილებლობა:* აუცილებელია მოემზადოთ მოწმის გამოსაკითხად, რაც გულისხმობს მანამდე მიცემული ნებისმიერი ჩვენების გაანალიზებას და მისი და ნებისმიერ სხვა შესაბამისი მასალის ანოტაციის მომზადებას, რათა საჭიროების შემთხვევაში ეს მასალები მოიშველიოთ. მიუხედავად იმისა, რომ თქვენ შეიძლება გქონდეთ მოწმის გამოკითხვის გეგმა, თქვენ მზად უნდა იყოთ ამ გეგმიდან გადახვევისთვის მოულოდნელი მოვლენების შემთხვევაში. ასეთ ვითარებაში, კარგი ორგანიზება მოქნილი რეაგირების საშუალებას გაძლევთ. თუ თქვენ არაორგანიზებულობის შთაბეჭდილებას ტოვებთ და ვერ პოულობთ თქვენთვის საჭირო მასალას, ეს არ მოახდენს კარგ შთაბეჭდილებას ნაფიც მსაჯულებზე და ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ისინი თქვენს არგუმენტებს ენდონ.
- *ნებისმიერი სისუსტეების ეფექტურად დაძლევის აუცილებლობა:* სავარაუდოა, რომ თქვენს საქმეში რამდენიმე სუსტი ფაქტორი არსებობს, იქნება ეს ზოგიერთი მოწმის ხასიათიდან, თუ გარკვეული

მტკიცებულებებიდან გამომდინარე, და მათი მნიშვნელობა არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი. თუ ამის იგნორირებას მოახდენთ, ან დამალვის მცდელობა გექნებათ, თქვენ ნდობას დაკარგავთ;

- *იმის უზრუნველყოფის აუცილებლობა, რომ ნაფიც მსაჯულებს არ გაუჩნდეთ მტრული დამოკიდებულება ბრალდებულის მიმართ:* დანაშაული, რომლის განხილვა მიმდინარეობს, შეიძლება მოიცავდეს ქცევას, რომლის მიმართ თანაგრძნობის გამოხატვა და მისდამი გაგებით მოკიდება რთულია. თუმცა, ბრალდებულის პოზიცია შეიძლება გაუარესდეს ადვოკატის გამო, რომელიც თავხედი, ამპარტავანი, მწაგვრელი ან არასასიამოვნო ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებს. მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდების მხარის მოწმეების დაკითხვისას მიზანი მდგომარეობს მათი ჩვენებების სანდოობის შერყევაში, მნიშვნელოვანია თავაზიანობის შენარჩუნება, და მათ ჩვენებებში სისუსტეებისა და შეუსაბამობების მიზანმიმართულად გამოვლენა. ანალოგიურად, მოსამართლემ ან პროკურორმა შეიძლება დაბრკოლებები შეგიქმნათ თქვენი მოსაზრებების წარდგენისას, მაგრამ თქვენ უნდა აჩვენოთ ნაფიც მსაჯულებს, რომ ეს უსამართლოა, აგრესიის და მოუთმენლობის გამოხატვის გარეშე. ნებისმიერ დროს, მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ დატოვოთ სანდო, ობიექტური და თანმიმდევრული ადამიანის შთაბეჭდილება, რომელიც თავდადებით იცავს თავის კლიენტს კანონის დაცვით. გადამწყვეტია, რომ თქვენი პოზიციის სიძლიერე არ შეირყეს იმის გამო, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა დაკარგონ ნდობა თქვენდამი და აქედან გამომდინარე, თქვენი კლიენტისადმი, იმის გამო, თუ როგორ წარმართავთ თქვენ მის საქმეს;
- *იმის უზრუნველსაყოფის აუცილებლობა, რომ ნაფიცი მსაჯულები არ მოექცნენ მიკერძოებული მასალების ზემოქმედების ქვეშ:* ნაფიცმა მსაჯულებმა არ უნდა ნახონ ან მოისმინონ დაუშვებელი მტკიცებულებები, მაგრამ მნიშვნელოვანია ფხიზლად იყოთ იმის ალბათობის გათვალისწინებით, რომ ეს შეიძლება შემთხვევით მოხდეს მოწმეების მიერ ჩვენების მიცემისას. იმ შემთხვევებში, როდესაც ეს კონკრეტული მიმართულებით დაკითხვის, ან იმის შედეგია, თუ როგორ პასუხობს მოწმე შეკითხვას, რაც თავისთავად არ არის არასათანადო, აუცილებელია დაუყოვნებლივ გამოთქვათ პროტესტი, რათა მოსამართლემ გამოაცხადოს, რომ ამ კონკრეტულ საკითხს არ აქვს ზეგავლენა საქმის შედეგზე; და
- *ცალკეულ ნაფიც მსაჯულთა მხრიდან შესაძლო მიკერძოებულობის არსებობის მიმართ ფხიზლად ყოფნის აუცილებლობა:* როდესაც აშკარა ხდება რაიმე ფაქტორი, რომელიც ამართლებს დასკვნას, რომ გარკვეული რისკი არსებობს მსაჯულთა დამოუკიდებლობის ან მიუკერძოებლობის თვალსაზრისით, აუცილებელია ამ საკითხების დაუყოვნებლივ სასამართლოს წინაშე დაყენება და სათანადო ზომების მიღების მოთხოვნა, იქნება ეს ნაფიც მსაჯულთათვის მითითებების მიცემა, კონკრეტული ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობების შესრულებისგან გათავისუფლება, თუ ნაფიც

მსაჯულთა მთლიანი შემადგენლობის დათხოვნა. ამ მხრივ უმოქმედობა დაუყოვნებლივ იწვევს სერიოზულ რისკს, რომ უსამართლობის შესახებ ნებისმიერი შემდგომი საჩივარი კომპრომეტირებული იქნება ასეთი დაყოვნებით.

დასკვნითი სიტყვა

116. დასკვნითი სიტყვის წარმოთქმისას მიზანი მარტივია - ეს არის ნაფიცი მსაჯულების დარწმუნება, რომ სწორი ვერდიქტი იქნება „უდანაშაულო“. დამაჯერებელი დასკვნითი სიტყვის წარმოთქმა ნებისმიერი ადვოკატის სამუშაოს უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, როდესაც იგი მისი კლიენტის სახელით მოქმედებს.

117. ნაფიც მსაჯულთა წინაშე დასკვნითი სიტყვის წარმოთქმისას თქვენ უნდა გაითვალისწინოთ როგორც ზემოთ მოყვანილი მოსაზრებები, ასევე შემდეგი:

- *აუცილებელია დროის დათმობა სულ მცირე, დასკვნითი სიტყვის მოწახაზის მოსამზადებლად:* ზოგს შეუძლია სიტყვით ექსპრომტად გამოსვლა, მაგრამ დასკვნითი სიტყვების უმეტესობა, რომლებიც იმპროვიზირების შთაბეჭდილებას ტოვებენ, რაიმე სახის წერილობით მომზადებულ სტრუქტურას ეყრდნობა, მიუხედავად იმისა, რომ მსმენელებს სხვაგვარად ჰგონიათ. წინასწარ მომზადება დაგეხმარებათ საკვანძო საკითხებზე ყურადღების გამახვილებაში და მტკიცებულებების ეფექტურად გამოყენებაში, რაიმე ფაქტების არასწორად წარმოჩენის გარეშე. თუ თქვენ არ გაქვთ მომზადებული გეგმა, არსებობს იმის რისკი, რომ თქვენ კონკრეტულ საკითხზე ზედმეტად ბევრი ისაუბროთ, ან გარკვეულ ინფორმაციას რამდენჯერმე დაუბრუნდეთ, რის შედეგადაც იმ ადამიანებს, რომელთა დარწმუნებასაც ცდილობთ, ყურადღება მოუდუნდებათ და მათთვის ბრალდების მხარის მოსაზრებები უფრო მისაღები გახდება. თქვენ უნდა გესმოდეთ, რომ როდესაც ნაფიცი მსაჯულები უემოციო სახით სივრცეში იყურებიან, ეს იმაზე მიანიშნებს, რომ მათ ინტერესი დაკარგეს იმისადმი, რასაც თქვენ ამბობთ. ამავე დროს, თქვენ მომზადებული გეგმა უნდა გამოიყენოთ როგორც სახელმძღვანელო, და არა წაიკითხოთ იგი თავიდან ბოლომდე;

- *სტრუქტურის საჭიროება:* თქვენ უნდა განსაზღვროთ დაცვის ძირითადი ხაზი, თავიდანვე დაასახელოთ იგი, დაასაბუთოთ თქვენი არგუმენტები მტკიცებულებებიდან მაგალითების მოყვანით, და ბოლოს კიდევ ერთხელ გაიმეოროთ იგი;

- *თქვენი სიტყვა არ უნდა იყოს ძალიან გრძელი:* თქვენ არ უნდა მიიჩნიოთ, რომ თქვენს სიტყვას ბოლომდე ყურადღებით მოუსმენენ; მსმენელებს ნამდვილად გაეფანტებათ ყურადღება, თუ თქვენი სიტყვა ზედმეტად გახანგრძლივდა. მნიშვნელოვანია მოიცვათ საკვანძო საკითხები, და

იმავდროულად უზრუნველყოთ, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა არ დაკარგონ ინტერესი თქვენი ნათქვამის მიმართ;

- *თქვენს მთავარ მიზანზე ყურადღების გამახვილების აუცილებლობა:* თქვენი მთავარი მიზანია ბრალდების მხარის არგუმენტების გაქარწყლება და მათ სანდოობაში ეჭვის შეტანა. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაფიცი მსაჯულები დარწმუნდებიან, რომ ასეთი ეჭვი არსებობს, მაშინ ისინი ვერ იქნებიან სრულიად დარწმუნებული თქვენი კლიენტის ბრალეულობაში, და უნდა გაამართლონ იგი. ეს მოითხოვს ყურადღების გამახვილებას ქვემოთ ჩამოთვლილ ზოგიერთ, ან ყველა ფაქტორზე: ბრალდების მხარის მოწმეების სანდოობა; ბრალდების მხარის მოწმეების პატიოსნება; საექსპერტო მტკიცებულებების სანდოობა, რაც შეიძლება სადავო იყოს; და მომხდარი მოვლენების ინტერპრეტაციის სისწორე. იმავდროულად, თქვენ უნდა გახსოვდეთ, რომ ნაფიც მსაჯულებს უფრო გაუადვილდებათ აღიარონ, რომ მოწმე ცდება, ვიდრე დაიჯერონ, რომ ის განზრახ იტყუება. შესაბამისად, თქვენ არ უნდა ამტკიცოთ, რომ მოწმე იტყუება, თუ მისი არასანდოობა შეიძლება ასევე მისი შეცდომით იყოს გამოწვეული. მთავარია კონცენტრირება მოახდინოთ მხოლოდ ისეთ საკითხებზე, რომლებმაც შეიძლება გააქარწყლონ ბრალდების მხარის არგუმენტები. თქვენ ყურადღება უნდა გამახვილოთ ბრალდების იმ არგუმენტებზე, რომლებიც ერთი შეხედვით ძლიერია, მაგრამ გარკვეულწილად მიაჩნებენ, თუ როგორ შეიძლება მათზე პასუხის გაცემა. თქვენ ყოველთვის უნდა იყოთ რეალისტური თქვენი წარდგინებების გაკეთებისას, რადგან ნაფიც მსაჯულებზე ვერ მოახდენთ შთაბეჭდილებას, თუ დროს დახარჯავთ არსებითად უმნიშვნელო მოსაზრებებზე;
- *მტკიცების ტვირთისა და სტანდარტის ხაზგასმის აუცილებლობა:* ეს ის საკითხებია, რომლებიც ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს მთელი თქვენი დასკვნითი სიტყვის განმავლობაში. ნაფიც მსაჯულებს უნდა შეახსენოთ, რომ მათი როლი არ არის იმის გადაწყვეტა, არის თუ არა თქვენი კლიენტი უდანაშაულო, არამედ ისინი უნდა დარწმუნდნენ იმაში, რომ ბრალდების მხარემ დაამტკიცა მისი ბრალეულობა. თქვენ ხაზი უნდა გაუსვათ იმას, რომ ეს ნიშნავს, რომ მათ შეუძლიათ მსჯავრი დადონ პირს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ისინი ბრალდების მხარის მიერ წარდგენილ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით გონივრული ეჭვის მიღმა სტანდარტით არის დამტკიცებული, რომ თქვენმა კლიენტმა ჩაიდინა ის დანაშაული, რომელშიც მას ბრალი წაეყენა. თქვენ უნდა განუმარტოთ მათ, რომ იყო „დარწმუნებული“ არ ნიშნავს იმას, რომ თქვენ ფიქრობთ, რომ თქვენმა კლიენტმა ჩაიდინა დანაშაული, ალბათ ჩაიდინა დანაშაული, ან „თითქმის დარწმუნებული“ ხართ, რომ მან ჩაიდინა დანაშაული. ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ თუ არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ ისინი ცდებიან თქვენი კლიენტის ბრალეულობაში, მაშინ ისინი არ არიან დარწმუნებული ამაში, და ასეთ შემთხვევაში ერთადერთი სათანადო განაჩენია „უდანაშაულო“. ამრიგად, თქვენ უნდა გამახვილოთ ყურადღება

შემდეგზე: ნაფიცმა მსაჯულებმა დამნაშავედ უნდა მიიჩნიონ თქვენი კლიენტი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდების მხარის მტკიცებულებები იმდენად წონადია, რომ სხვა ახსნის საფუძველს არ ტოვებს; ვერდიქტი „უდანაშაულო“ არ ნიშნავს იმას, რომ მომჩივანი იტყუება, რადგან ის ფაქტი, რომ იგი თითქმის დარწმუნებულია იმაში, რომ ის სიმართლეს ამბობს, ჯერ კიდევ არ არის საკმარისი მსჯავრდებისთვის. იგივე პრინციპი ვრცელდება თქვენი კლიენტის მიერ მოწოდებულ ნებისმიერ მტკიცებულებაზე; თუ ნაფიცი მსაჯულები არ არიან დარწმუნებული, რომ ის იტყუება, ის არ არის დამნაშავე. მათ შეუძლიათ იგი დამნაშავედ ცნონ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დარწმუნებული არიან, რომ ის იტყუება.

- *ბრალდების მხარის მტკიცებებსა და ფაქტობრივად წარდგენილ მტკიცებულებებს შორის შეუსაბამობებზე რეაგირების აუცილებლობა:* თქვენ ამაზე ყურადღება მხოლოდ დასკვნით სიტყვაში კი არ უნდა გაამახვილოთ, არამედ საქმის წარმოების დაწყებიდანვე და შემდგომ, ნებისმიერ ეტაპზე, რადგან ამან შეიძლება გავლენა მოახდინოს ნაფიც მსაჯულთა დამოკიდებულებაზე. ამისთვის საჭიროა ბრალდების მხარის სხვადასხვა მტკიცების დეტალურად ჩანიშვნა, რადგან მხოლოდ თქვენს მეხსიერებაზე დაყრდნობამ შეიძლება გამოიწვიოს შეცდომები, რაც არ მოახდენს კარგად შთაბეჭდილებას ნაფიც მსაჯულებზე; და
- *დაცვის პოზიციისთვის ხელსაყრელი ნებისმიერი პოზიტიური არგუმენტის სანდოობის დადგენის აუცილებლობა:* იმ შემთხვევაში, როდესაც აღნიშნული იქნება, რომ თქვენი კლიენტი მოქმედებდა საკუთარი თავის დაცვის მიზნით, ან ჰქონდა ალიბი, მნიშვნელოვანია იმის ჩვენება, თუ რატომ არის ეს სარწმუნო. ამასთან, ნაფიც მსაჯულებს უნდა ესმოდეთ, რომ არ არის აუცილებელი რომ ისინი დარწმუნებული იყვნენ, რომ ის მოქმედებდა თავდაცვის მიზნით ან ჰქონდა ალიბი; მათ უნდა გააცნობიერონ, რომ თუ მათ შეუძლიათ დაასკვნან, რომ ის შესაძლოა საკუთარი თავის დაცვის მიზნით მოქმედებდა, ან სხვაგან ყოფილიყო, ეს საკმარისია ვერდიქტი „უდანაშაულო“ გამოტანისთვის, რადგან ეს ნიშნავს რომ ისინი არ არიან „დარწმუნებული“ მის ბრალეულობაში.

ნ. საკუთრების უფლება სისხლის სამართალწარმოების პროცესებში

118. No1 ოქმის 1-ლი მუხლის პირველ ნაწილში ნახსენები „საკუთრების“ ცნება ავტონომიურია. იგი შეეხება *in rem* და *in personam* უფლებებს, რომლებიც მოიცავენ უძრავ და მოძრავ ქონებას და სხვა ქონებრივ ინტერესებს, იქნება ეს ამჟამად არსებული, ან ქონება, რომელთანაც დაკავშირებით პირს პრეტენზია აქვს და შეუძლია ამტკიცოს, რომ მას აქვს როგორც მინიმუმ, ლეგიტიმური მფლობელი ამ საკუთრებასთან დაკავშირებით (*Pressos Compania Naviera S.A. and*

Others v. Belgium, no. 17849/91, 1995 წლის 20 ნოემბერი და *Von Maltzan and Others v. Germany* (dec.) [GC], no. 71916/01, 2005 წლის 2 მარტი).

საკვანძო საკითხები

119. იმის შეფასებისას, შეესაბამება თუ არა სისხლის სამართალწარმოების ფარგლებში საკუთრებაში ჩარევა No.1 ოქმის 1-ლი მუხლის მოთხოვნებს, შემდეგი უნდა იყოს გათვალისწინებული:

- *ჩარევის კანონიერება*: ნებისმიერი ასეთი ჩარევა ყოველთვის უნდა აკმაყოფილებდეს კანონიერების მოთხოვნას (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], no. 71243/01, 2014 წლის 25 მარტი და *Bélané Nagy v. Hungary* [GC], no. 53080/13, 2016 წლის 13 დეკემბერი). გარდა ამისა, სამართლებრივ საფუძველს უნდა გააჩნდეს გარკვეული მახასიათებელი, კერძოდ, ის უნდა შეესაბამებოდეს სამართლის უზენაესობას და უნდა უზრუნველყოფდეს თვითნებობისგან დაცვის გარანტიებს (*East West Alliance Limited v. Ukraine*, no. 19336/04, 2014 წლის 23 იანვარი, *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. v. Bulgaria*, no. 3503/08, 2015 წლის 13 ოქტომბერი და *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], no. 71243/01, 2014 წლის 25 მარტი). კანონიერების პრინციპი ასევე გულისხმობს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის მოქმედი დებულებები საკმარისად ხელმისაწვდომი, ზუსტი და განჭვრეტადია მათი გამოყენებისას (*Beyeler v. Italy* [GC], no. 33202/96, 2000 წლის 5 იანვარი და *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [GC], no. 38433/09, 2012 წლის 7 ივნისი);

- *ჩარევა ემსახურება საზოგადოებრივ ან საერთო ინტერესს*: საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ნებისმიერი ჩარევა „საკუთრებით“ მშვიდობიან სარგებლობაში შეიძლება იყოს გამართლებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ემსახურება კანონიერ საზოგადოებრივ (ან საერთო) ინტერესებს (*Bélané Nagy v. Hungary* [GC], no. 53080/13, 2016 წლის 13 დეკემბერი და *Lekić v. Slovenia* [GC], no. 36480/07, 2018 წლის 11 დეკემბერი). სასამართლომ მიიჩნია, რომ შემდეგი მიზნები ხვდება საზოგადოებრივი ინტერესის ცნების ფარგლებში ამ დებულების მნიშვნელობით:

- მტკიცებულებების ამოღება სისხლის სამართლის პროცესში გამოსაყენებლად (*G.S. and M. v. Austria* (dec.), no. 9614/81, 1983 წლის 12 ოქტომბერი);
- ქონების დეკონირების მოთხოვნა გირაოს უფლების გაცემის პირობით (*Jedamski v. Poland* (dec.), no. 29691/96, 1998 წლის 4 მარტი);
- ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობასთან და კონტრაბანდასთან ბრძოლის ღონისძიებები (*Butler v. United Kingdom* (dec.), no. 41661/98, 2002 წლის 27 ივნისი);

- დანაშაულის მსხვერპლთა ინტერესების დაცვა (*Šeiko v. Lithuania*, no. 82968/17, 2020 წლის 11 თებერვალი);
  - ალკოჰოლის მოხმარების შეზღუდვის ზომები (*Tre Traktörer AB Sweden*, no. 10873/84, 1989 წლის 7 ივლისი);
  - მიმოქცევაში შემოტანილი ავტომობილების ლეგიტიმური წარმოშობის კონტროლი (*Sildedzis v. Poland*, no. 45214/99, 2005 წლის 24 მაისი);
  - აქტივების დაყადაღება, რომლებიც სავარაუდოდ უკანონო საქმიანობის შედეგადაა მიღებული სასამართლო პროცესის ჩატარებამდე (*Raimondo v. Italy*, no. 12954/87, 1994 წლის 22 თებერვალი და *Andrews v. United Kingdom* (dec.), no. 49584/99, 2002 წლის 26 სექტემბერი);
  - უკანონოდ შეძენილი თანხების კონფისკაცია (*Honecker and Others v. Germany* (dec.), no. 54999/00, 2011 წლის 15 ნოემბერი და *Gogitidze v Georgia*, no 36862/05, 2015 წლის 12 მაისი);
  - მოპასუხის/ბრალდებულის მიერ დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ოდენობის შესაბამისი თანხის ჩამორთმევა, რაც სასამართლომ დაადგინა, პირის შესაბამისი დანაშაულისათვის მსჯავრდების შემდეგ (*Phillips v. United Kingdom*, no. 41087/98, 2001 წლის 5 ივლისი);
  - მასალის კონფისკაცია, რომელიც წარმოადგენს იმ დანაშაულის ნაწილს, რისთვისაც ამ მასალების მფლობელის მსჯავრდება მოხდა (*Handyside v. United Kingdom* [P], no. 5493/72, 1976 წლის 7 დეკემბერი) და დანაშაულის ჩადენისათვის გამოყენებული საშუალებების კონფისკაცია (*Yildirim v. Italy* (dec.), no. 38602/02, 2003 წლის 10 აპრილი); და
  - გარიგების პრაქტიკის პრევენცია, საჯარო სახსრების დაცვა და სამართლიანი კონკურენციის ხელშეწყობა (*Kurban v. Turkey*, no. 75414/10, 2020 წლის 24 ნოემბერი).
- პროპორციულად იქნება მიჩნეული შემდეგი: იმისთვის, რომ თავსებადი იყოს No1 ოქმის პირველი მუხლის პირველი პუნქტის პირველ წინადადებაში დადგენილ ზოგად წესთან, „საკუთრების“ მშვიდობიანი სარგებლობის უფლებაში ჩარევა გარდა იმისა, რომ კანონით უნდა იყოს გათვალისწინებული და საზოგადოებრივ ინტერესებს ემსახურებოდეს, უნდა უზრუნველყოფდეს „სამართლიან ბალანსს“ საზოგადოების საერთო ინტერესების მოთხოვნებსა და პირის ძირითადი უფლებების დაცვის მოთხოვნებს შორის (*Beyeler v. Italy* [GC], no. 33202/96, 2000 წლის 5 იანვარი, § 107 და *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [GC], no. 60642/08, 2014 წლის 16 ივლისი). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საქმეებში, რომლებიც შეეხება No1 ოქმის 1-ლი მუხლის სავარაუდო დარღვევას, სასამართლომ უნდა დაადგინოს, სახელმწიფოს ქმედების ან უმოქმედობის გამო, პირს დაეკისრა თუ არა არათანაზომიერი და გადაჭარბებული ტვირთი. ამ კონტექსტში

უნდა აღინიშნოს, რომ გაურკვევლობა - იქნება ეს საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული თუ ხელისუფლების მიერ გამოყენებული პრაქტიკიდან გამომდინარე - არის ფაქტორი, რომელიც მხედველობაში მიიღება სახელმწიფოს ქცევის (*Broniowski v. Poland* [GC], no. 31443/96, 2004 წლის 22 ივნისი); და

- ჩარევა პროცედურულად სამართლიანია: მიუხედავად იმისა, რომ 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლი არ შეიცავს მკაფიო პროცედურულ მოთხოვნებს, იგი განიმარტება იმ მნიშვნელობით, რომ პირებს, რომლებზეც გავლენა მოახდინა მათ „საკუთრებაში“ ჩარევასთან დაკავშირებულმა ზომებმა, უნდა მიეცეთ გონივრული შესაძლებლობა მიმართონ პასუხისმგებელ ორგანოებს იმ ღონისძიებების ეფექტურად გასაჩივრების მიზნით, რაც მათი აზრით უკანონო ან თვითნებურია, ან დაუსაბუთებელ ქმედებას წარმოადგენს (*G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy (Merits)* [GC], no. 1828/06, 2018 წლის 28 ივნისი). ეს პროცედურული გარანტიები კანონიერების პრინციპის განუყოფელი ნაწილია (*Lekić v. Slovenia* [GC], no. 36480/07, 2018 წლის 11 დეკემბერი), როგორც ეს ზემოთ აღინიშნა.

ო. გასაჩივრება: უფლება; მომზადება

120. მსჯავრდების ან/და სასჯელის გასაჩივრების შესაძლებლობა სისხლის სამართლის სისტემის გადამწყვეტი მახასიათებელია. ეს უნდა იყოს ნებისმიერი შეცდომის გამოსწორების უზრუნველყოფის საშუალება, იქნება ეს ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა, თუ უფრო შესაბამისი სასჯელის დაკისრება, როდესაც მსჯავრდება ძალაში რჩება ან არ გასაჩივრდება. როგორც ასეთი, გასაჩივრების შესაძლებლობა მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ მსჯავრდებულისთვის, არამედ საზოგადოებრივი ინტერესისთვის, რადგანაც როგორც კანონის სათანადოდ გამოყენება, და იმის დანახვა, რომ ეს მოხდა, ხელს უწყობს საზოგადოების ნდობის შენარჩუნებას სისხლის სამართლის სისტემის მიმართ.
121. იმისთვის რომ გასაჩივრება იყოს შესაძლებელი, უნდა არსებობდეს ამის უფლება, მაგრამ წარმატებული შედეგი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად კარგად იყო მომზადებული ნებისმიერი საჩივარი.

უფლება

122. გასაჩივრების მარეგულირებელი პირველადი მოთხოვნები ეროვნული კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული.
123. თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში, მიზანშეწონილი იქნება გასაჩივრების უფლებაზე მითითება, რომელიც დადგენილია N4 ოქმის მე-2 მუხლით. კერძოდ, უნდა არსებობდეს მკაფიოდ განსაზღვრული პროცედურა და ვადები, რომლებიც თანმიმდევრულად გამოიყენება პრაქტიკაში (*Galstyan v. Armenia*, no. 26986/03, 2007 წლის 15 ნოემბერი).

124. გარდა ამისა, გასაჩივრების უფლების შეზღუდვამ არ უნდა შელახოს თავად ამ უფლების არსი, მაგალითად, როდესაც ამ უფლებით სარგებლობა ხელს შეუშლის პირველი ინსტანციის განაჩენის საბოლოო ძალაში შესვლას, და შედეგად, ხელს უწყობს აღკვეთის ღონისძიების ძალაში დატოვებას, მიუხედავად პატიმრობის ვადის ამოწურვისა (*Ruslan Yakovenko v. Ukraine*, no. 5425/11, 2015 წლის 4 ივნისი). ასევე, ეს უფლება დაირღვევა, თუ საჩივარზე გადაწყვეტილება მხოლოდ მომჩივნის მიერ სასჯელის სრულად მოხდის შემდეგ იქნება მიღებული (*Shvydka v. Ukraine*, no. 17888/12, 2014 წლის 30 ოქტომბერი).
125. გარდა ამისა, როდესაც არსებობს გასაჩივრების უფლება, მასზე ვრცელდება ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილი სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება. კერძოდ, ეს ნიშნავს, რომ:
- მიუკერძოებლობის მოთხოვნა უნდა იყოს დაცული (*Daktaras v. Lithuania*, no. 42095/98, 2000 წლის 10 ოქტომბერი და *Morice v. France* [GC], no. 29369/10, 2015 წლის 23 აპრილი), და დარღვევა შეიძლება გამოწვეული იყოს ბრალდების მხარის სააპელაციო წარმოებაში მონაწილეობაზე უარის თქმით (*Karelin v. Russia*, no. 926/08, 2016 წლის 20 სექტემბერი);
  - *საჩივრების წარდგენის ბოლო ვადის* (*Vacher v. France*, no. 20368/92, 1996 წლის 17 დეკემბერი) და თავად სასამართლო მოსმენის ვადის შესახებ შეტყობინება (*Zaytsev v. Russia*, no. 22644/02, 2006 წლის 16 ნოემბერი);
  - *სათანადოდ მომზადების შესაძლებლობა*, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრალის გადაკვალიფიცირება ხდება (*Mattei v. France*, no. 34043/02, 2006 წლის 19 დეკემბერი და *D.M.T. and D.K.I v. Bulgaria*, no. 29476/06, 2012 წლის 24 ივლისი);
  - *სხვა მხარეების წარდგინების დროული შეტყობინება* (*Reinhardt and Slimane-Kaid v. France*, no.23043/93, 1998 წლის 31 მარტი);
  - *მოწმეებისა და ბრალდებულის მოსმენა, როდესაც არსებული მტკიცებულებების განსხვავებული შეფასება ხდება* (*Sigurþór Arnarsson v. Iceland*, no. 44671/98, 2003 წლის 15 ივლისი); და
  - *სათანადოდ დასაბუთებული გადაწყვეტილება* (*Gradinar v. Moldova*, no. 7170/02, 2008 წლის 8 აპრილი და *Kashlev v. Estonia*, no. 22574/08, 2016 წლის 26 აპრილი).
126. მიუხედავად ამისა, N4 ოქმის მე-2 მუხლით დადგენილი გასაჩივრების უფლება რიგ შეზღუდვებს ექვემდებარება:

- უფლებით სარგებლობა შეიძლება შემოიფარგლოს მხოლოდ კანონთან დაკავშირებული საკითხების გასაჩივრებით (*Dorado Baúlde v. Spain* (dec.), no. 23486/12, 2015 წლის 1 სექტემბერი) და მსუბუქი დანაშაულები შეიძლება გამოირიცხოს (*Kakabadze and Others v. Georgia*, no. 1484/07, 2012 წლის 2 ოქტომბერი);
- შეიძლება მოთხოვნილი იყოს პროცედურული წესების დაცვა (*Poulsen v. Denmark* (dec.), no. 32092/96, 2000 წლის 29 ივნისი), მათ შორის გასაჩივრების უფლების მოთხოვნის განაცხადის წარდგენა (*Lantto v. Finland* (dec.), no. 27665/95, 1999 წლის 12 ივლისი);
- საპროცესო შეთანხმების მიღება განიხილება, როგორც უარის თქმა სააპელაციო წესით გასაჩივრებაზე (*Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia*, no. 9043/05, 2014 წლის 29 აპრილი);
- დასაშვებია უმნიშვნელო ცვლილებების შეტანა ბრალდებაში (*Karlsen v. Denmark* (dec.), no. 23523/02, 2005 წლის 1 თებერვალი);
- დამატებითი მტკიცებულების მიღების ვალდებულება არ არსებობს (*Dür v. Austria* (dec.), no. 22342/93, 1996 წლის 16 იანვარი); და
- ეს არ ვრცელდება პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამართლებელი განაჩენის შემდგომ სააპელაციო წარმოების ფარგლებში მსჯავრდებაზე (*Šimšić v. Bosnia and Herzegovina* (dec.), no. 51552/10, 2012 წლის 10 აპრილი).

მომზადება

127. სააპელაციო სასამართლო უდავოდ გამოდის იმ ვარაუდიდან, რომ პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება დასაბუთებულად იქნა მიღებული. მნიშვნელოვანია ამის გათვალისწინება სააპელაციო საჩივრის მომზადებისას, და ასევე იმის უზრუნველყოფა, რომ ყურადღება გამახვილდეს იმ საფუძვლების გამოვლენაზე, რომლებიც სავარაუდოდ დაარწმუნებენ სააპელაციო სასამართლოს უარი თქვას ამ პრეზუმფციაზე.
128. გასაჩივრებისთვის მომზადებისას სასარგებლო იქნება შემდეგი ფაქტორების გათვალისწინება:
  - ნუ დაელოდებით სასამართლო პროცესის დასრულებამდე: პოტენციურად მნიშვნელოვანი საკითხები - რაც შეეხება პროცედურულ ან არსებით საკითხებს და/ან კონსტიტუციითა და ევროპული კონვენციით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას შეიძლება ხარვეზების ჩანიშვნა და მათზე დაყრდნობა გასაჩივრებისთვის მოსამზადებლად. ამასთან, ასეთი ხარვეზების ჩანიშვნა სასარგებლო იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ

რაიმე შესაძლო ხარვეზის გასაჩივრების შესაძლებლობა იქნა გამოყენებული იმ კონკრეტულ დროს, როდესაც პროცესი მიმდინარეობდა, და ასევე ჩანიშნული უნდა იყოს ის, თუ როგორ მოხდა გასაჩივრება, ისევე როგორც მასზე რეაგირება;

- *გამოვლინეთ გასაჩივრების ობიექტი:* თუ, მაგალითად, ეს არის მხოლოდ დაკისრებული სასჯელის შემცირების მიღწევა, უკეთესი იქნება კონცენტრირება მხოლოდ იმ პუნქტებზე, რომლებზე დაყრდნობითაც არსებობს რეალური შანსი დაარწმუნოთ სასამართლო, რომ ეს მიზანშეწონილია. სხვა საკითხებთან დაკავშირებით წარდგენები, სავარაუდოდ, ყურადღების გადატანას გამოიწვევს. იმ შემთხვევებში, როდესაც არ ხდება დავა ფაქტების შესახებ კონკრეტული დასკვნების თაობაზე, შეიძლება სასარგებლო იყოს ამის აღიარება და ყურადღების გამახვილება მხოლოდ სადავო საკითხებზე, ვინაიდან უფრო სავარაუდოა, რომ სასამართლო დაასკვნის, რომ საჩივარი საფუძვლიანია. შეიძლება სასარგებლო იყოს ბრალდების მხარესთან ამის განხილვა, რადგან ამან შეიძლება გამოიწვიოს მათი მხრიდან იმის აღიარება, რომ თქვენი კლიენტისთვის პოტენციურად ხელსაყრელი საკითხები ასევე არ არის სადავო;
- *იყავით რეალისტური:* შეიძლება შეცდომები იყოს დაშვებული სასამართლო პროცესის მსვლელობისას, როგორცაა გარკვეული მტკიცებულებების დასაშვებად ცნობა და კონკრეტული მოწმეების მოსმენაზე ან დაცვის შუამდგომლობის მიღებაზე უარის თქმა, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ შედეგი განსხვავებული იქნებოდა, თუ ეს შეცდომები არ იქნებოდა დაშვებული. მნიშვნელოვანია, რომ არ დაგვარგოთ დრო კონკრეტული შეცდომების გასაჩივრებაზე, თუ არ არის შესაძლებელი იმის დემონსტრირება, რომ ისინი გამოწვეულია მიკერძოებით, განსაკუთრებით იმის გამო, რომ ეროვნული სასამართლოების პოზიცია გაძლიერდება მათთან დაკავშირებით წარდგენილი განაცხადების ევროპული სასამართლოს მიერ უარყოფით, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს მთლიანობაში სასამართლო პროცესის სამართლიანობაზე (იხ. პარაგრაფი 82 ზემოთ). მაშინაც კი, თუ არც თუ ისე დასაბუთებული საჩივარი იქნება წარდგენილი, ეს საკითხები არ უნდა იყოს ამოსავალი წერტილი, რადგან სააპელაციო სასამართლოს უარყოფითი აღქმა გაუჩნდება საქმესთან დაკავშირებით;
- *დააკონკრეტეთ ფაქტებთან დაკავშირებული ნებისმიერი შეცდომა და რა არის საჭირო მათი გამოსასწორებლად:* კერძოდ, საჭირო იქნება იმის დადგენა, უნდა მოხდეს თუ არა მოწმეების გამოძახება საქმის მასალებში არსებულ რაიმე მტკიცებულებასთან დაკავშირებით. ასეთ შემთხვევებში, საჭიროა არგუმენტის მომზადება, თუ რატომ არის ეს საჭირო, როგორ არის ეს კავშირში გასაჩივრების საფუძვლებთან და რატომ არ არის საკმარისი განაჩენში ამასთან დაკავშირებით გაკეთებული დასკვნები;

- მოამზადეთ გასაჩივრების მასალები გასაგები და სტრუქტურირებული სახით: 293-ე მუხლის მე-2 პუნქტი მოითხოვს, რომ საჩივარში შემდეგი საკითხები უნდა იყოს ასახული: „დ) განაჩენის გასაჩივრებული დებულებები; ე) გასაჩივრებული დებულებების უკანონობის ან/და დაუსაბუთებლობის არსი; ვ) მომჩივნის პოზიციის დამადასტურებელი მტკიცებულება; ზ) მტკიცებულებებს, მათ შორის ახალ მტკიცებულებებს, რომლებიც უნდა გამოიკვლიოს სააპელაციო სასამართლომ; თ) დამატებით მასალებს (ასეთის არსებობის შემთხვევაში)”. ეს უდავოდ მიზანშეწონილია, მაგრამ, თუკი არსებობს მრავალი საფუძველი, მიზანშეწონილია, რომ თითოეულ მათგანთან დაკავშირებით არა მხოლოდ უკანონობის/არაგონივრულობის არსებითი მიზეზები იყოს მითითებული, არამედ შესაბამის მტკიცებულებებთან მკაფიო კავშირი იყოს იდენტიფიცირებული, იქნება ეს უბრალოდ უგულებელყოფილი, თუ არასწორად გაგებული პირველ ინსტანციაში, და ნებისმიერი დამატებითი მასალა, რომელსაც საჩივარი ეყრდნობოდა. ეს უზრუნველყოფს, რომ სააპელაციო სასამართლო ადვილად შეაფასებს საჩივრის დასაბუთებულობის ხარისხს. გარდა ამისა, კონკრეტული ფაქტის ან დასკვნის გასაჩივრებისას, შეიძლება უფრო დამაჯერებელი იყოს მიდგომა, რომელიც თითოეულ მათგანს ინტეგრირებულად ეხება, ანუ - მოიცავს მოწმეების ჩვენების ძლიერ და სუსტ მხარეებს, და მათ შორის წინააღმდეგობებს, ვიდრე თითოეული მოწმის მთელი ჩვენების რიგ-რიგობით განხილვა. ასევე შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს ძირითადი წარდგინებების მოკლე შეჯამების მომზადება, რათა სასამართლოს ყურადღება ამ ასპექტებზე გაამახვილოთ. ასევე მნიშვნელოვანია იმის უზრუნველყოფა, რომ კონკრეტული წარდგინებები განხილული იყოს შესაბამის კონტექსტში; შეიძლება საჭირო გახდეს მტკიცებულების დასაშვებობის საკითხის განხილვა, სანამ ამ მტკიცებულებისთვის მინიჭებულ წონაში რაიმე ხარვეზზე გაამახვილებთ ყურადღებას; და
- გაიხედეთ მომავალში: ზოგიერთ საკითხთან დაკავშირებით შეიძლება წარმატების უკეთესი შანსი გქონდეთ საკასაციო სასამართლოში, საკონსტიტუციო სასამართლოში ან ევროპულ სასამართლოში. მნიშვნელოვანია, რომ ეს საკითხები ჯერ სააპელაციო სასამართლოში გასაჩივრდეს, რადგან ამის შეუსრულებლობამ შეიძლება ხელი შეუშალოს მათ დასაშვებად აღიარებაში შემდგომი წარმოებისას.

3. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გამო საქმის ხელახალი განხილვა

129. მიუხედავად იმისა, რომ No.7 ოქმის მე-3 მუხლი ადგენს, რომ თუ საბოლოო გადაწყვეტილებით პირი მსჯავრდებულია სისხლის სამართლის დანაშაულისათვის და შემდგომში მისი ეს მსჯავრდება გაუქმდა რადგან ახალმა ან ახლად გამოვლენილმა გარემოებებმა ცხადყო, რომ მართლმსაჯულება

არაჯეროვნად განხორციელდა, ამგვარი მსჯავრდების გამო შეფარდებული სასჯელისათვის მას მიეკუთვნება კომპენსაცია, ევროპული სასამართლოს მიერ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის დადგენა ავტომატურად არ მოითხოვს შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე სისხლის სამართლის საქმის ხელახალ განხილვას (*Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2)* [GC], no. 19867/12, 2017 წლის 11 ივლისი).

130. მიუხედავად ამისა, ის აღიარებს, რომ პრინციპში, ხშირად ეს დარღვევის დასრულების და მისი შედეგების გამოსწორების ყველაზე სათანადო გზაა (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland (no. 2)* ([GC], no. 32772/02, 2009 წლის 30 ივნისი).
131. გარდა ამისა, მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციაში No. R (2000) 2 წვერი სახელმწიფოებისადმი გარკვეული საქმეების გადასინჯვის ან ხელახალი განხილვის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დარღვევის გამოვლენის შემდეგ, აღნიშნულია, რომ საქმის გადასინჯვა ან ხელახალი განხილვა *restitutio in integrum*-ის მიღწევის ყველაზე ეფექტური, თუ არა ერთადერთი ეფექტური საშუალება აღმოჩნდა.⁶
132. რეკომენდაცია ამისკენ მოუწოდებს, როდესაც დაზარალებული მხარე კვლავ განიცდის ძალიან სერიოზულ უარყოფით შედეგებს შიდასახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილების შედეგის გამო, რომელიც არ არის ადეკვატურად გამოსწორებული სამართლიანი დაკმაყოფილებით და არ შეიძლება გამოსწორდეს, გარდა მისი გადასინჯვის ან საქმის ხელახალი განხილვისა, და ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებას მივყავართ დასკვნამდე, რომ შიდა სასამართლოების სადავო გადაწყვეტილება არსებითად ეწინააღმდეგება ევროპულ კონვენციას, ან აღმოჩენილი დარღვევა ეფუძნება პროცედურულ შეცდომებს ან ისეთი სიმძიმის ხარვეზებს, რომ სერიოზული ეჭვი ჩნდება გასაჩივრებული შიდა სამართალწარმოების პროცესის შედეგთან დაკავშირებით.
133. პირველი სიტუაციის მაგალითს მიეკუთვნება მსჯავრდებები, რომლებიც წინააღმდეგობაში მოდის რელიგიის და გამოხატვის თავისუფლების უფლებით ლეგიტიმურ სარგებლობასთან, რომლებიც მე-9 და მე-10 მუხლებითაა დადგენილი, ხოლო უკანასკნელი სიტუაციის მაგალითს წარმოადგენენ შემთხვევები, როდესაც არ იყო უზრუნველყოფილი ადეკვატური დრო და საშუალებები დაცვის მოსამზადებლად, ან მსჯავრი ემყარებოდა წამების შედეგად მოპოვებულ ჩვენებებს ან მასალას, რომელთა გადამოწმების შესაძლებლობა დაზარალებულ მხარეს არ ჰქონდა.
134. საქმის ხელახალი წარმოება არ არის შეუთავსებელი N7 ოქმის მე-4 მუხლით გათვალისწინებული *non bis in idem* პრინციპთან, რადგან ეს ხელს არ უშლის საქმეზე წარმოების განახლებას კანონის და სისხლის სამართლის პროცედურის

⁶ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2f06.

შესაბამისად, თუ არსებობს ახალი ან ახლად აღმოჩენილი მტკიცებულებები ან ფაქტები, ან თუ წინა პროცესებში ფუნდამენტური ხარვეზები არსებობდა, რასაც შეეძლო გავლენის მოხდენა საქმის შედეგზე (*Nikitin v. Russia*, no. 50178/99, 2004 წლის 20 ივლისი).

135. ამ უკანასკნელის მაგალითები შეიძლება იყოს: მნიშვნელოვანი არსებითი მტკიცებულებების შესახებ ინფორმაციის არარსებობა, როგორცაა მოწმის ჩვენებები, რომლებიც ადასტურებენ ბრალდებულის ალიბის, ირიბი მტკიცებულებების შეფასებისადმი შერჩევითი და უხეშად არათანმიმდევრულ მიდგომა, მსხვერპლის ჩვენების მტკიცებულებითი ღირებულების გადაჭარბებული შეფასება და სამედიცინო ანგარიშების არასწორი გაგება (*Lenskaya v. Russia*, no. 28730/03, 2009 წლის 29 იანვარი და *Giuran v. Romania*, no. 24360/04, 2011 წლის 21 ივნისი).
136. თუმცა, როდესაც ხდება საქმის ხელახალი განხილვა, მე-6 მუხლის მოთხოვნები უნდა იყოს დაცული (*Löffler v. Austria*, no. 30546/96, 2000 წლის 3 ოქტომბერი).

საკვანძო საკითხები

137. პროცესის განახლების შემდგომ მე-6 მუხლის შესაძლო დარღვევის შეფასებისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას არა მხოლოდ ამ დებულების ყველა მოთხოვნის დაცვა, არამედ ასევე შემდეგი:
- საქმის ხელახალი განხილვის საფუძველი: განხილვა არ უნდა მოიაზრებოდეს, როგორც შენიღბული გასაჩივრება; მხოლოდ ის გარემოება, რომ ორი შეხედულება არსებობს ამ თემაზე, არ არის საქმის ხელახალი განხილვის საფუძველი (*Bujnița v. Moldova*, no. 36492/02, 2007 წლის 16 იანვარი და *Bota v. Romania*, no. 16382/03, 2008 წლის 4 ნოემბერი). გარდა ამისა, ეს არ უნდა ეფუძნებოდეს ბრალდების მხარის ან სასამართლოს შეცდომებს; ხარჯებზე პასუხისმგებლობა სახელმწიფომ უნდა აიღოს და შეცდომები არ უნდა გამოსწორდეს დაზარალებული პირის ხარჯზე (*Radchikov v. Russia*, no. 65582/01, 2007 წლის 24 მაისი და *Ștefan v. Romania*, no. 28319/03, 2010 წლის 6 აპრილი); და
  - წინა დარღვევის გამეორება: მაგალითად, ხელახალი მსჯავრი, არ უნდა ეფუძნებოდეს მტკიცებულებებს, რომლებიც როგორც მანამდე დადგინდა, მე-6 მუხლის დარღვევით იქნა მოპოვებული (*Yaremenko v. Ukraine (No. 2)*, no. 66338/09, 2015 წლის 30 აპრილი).